

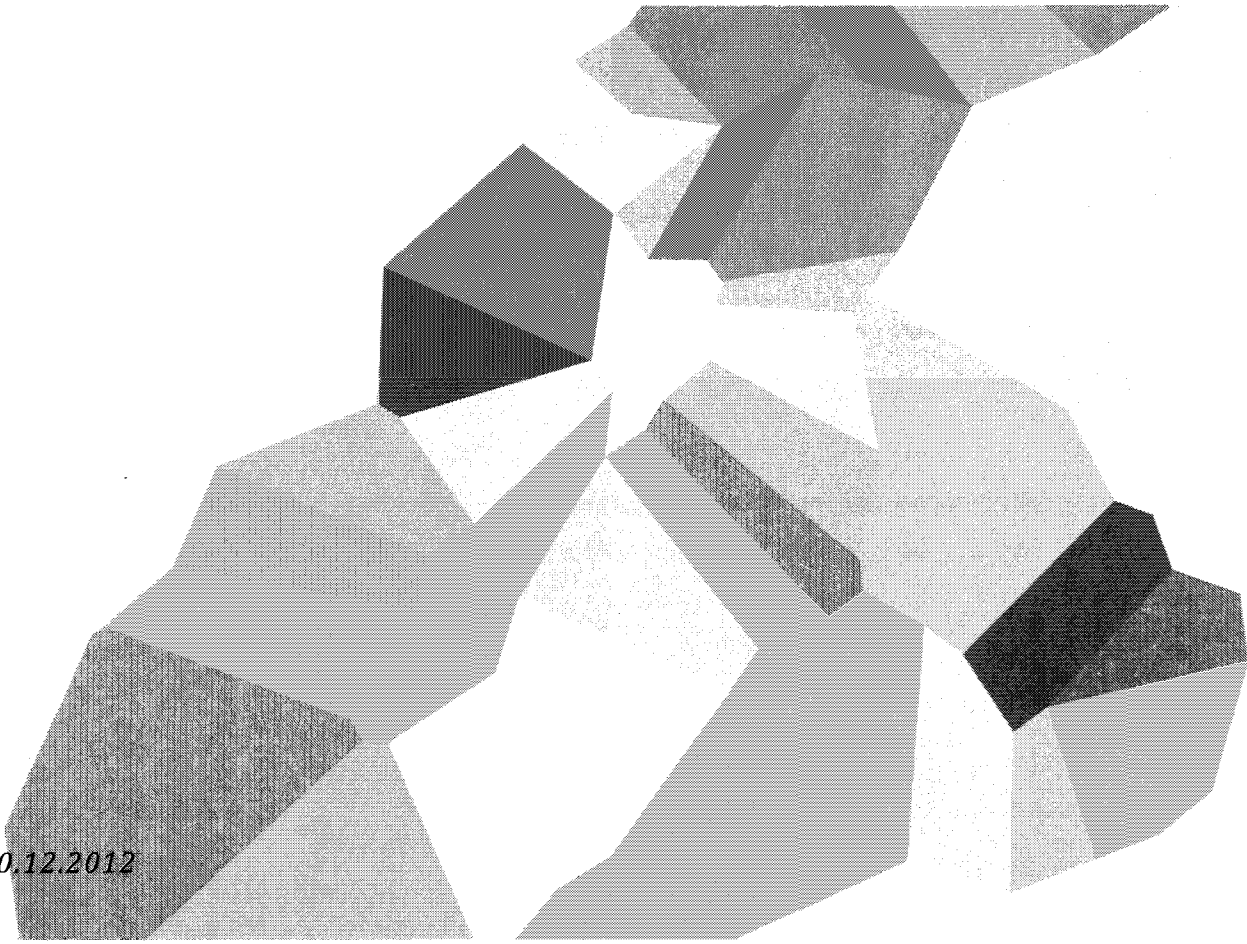
UNIVERSITETET I
NORDLAND

HANDELSHØGSKOLEN I BODØ • HHB

MASTEROPPGAVE

Regionens rolle i norsk petroleumsnæring

Terje Gustavsen
Høst 2012 BE323E
MBA HHB Tromsø

20.12.2012

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1 Innledning	3
2 Problemstilling	5
3 Sentrale begreper	5
3.1 Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør	8
3.1.1 Fylkeskommunen økonomiske rammer	10
4 Metode	11
4.1 Utvalg	13
4.2 Intervjuer og analyse	15
4.3 Validitet og reliabilitet	17
5 Litteratur	19
5.1 Strukturer og ressurser	19
5.2 Samfunnsansvar	20
5.2.1 Aktørbildet i et teoretisk perspektiv	22
5.3 Makt	28
5.3.1 Garbage can-modellen og teorien om begrenset rasjonalitet	31
5.4 Innovasjon	31
5.4.1 Kunnskap	33
5.4.2 Nettverk	33
5.5 Sammendrag litteratur	35
6 Empiri	37
6.1 Næringens framvekst og struktur	37
6.2 Hvem styrer næringen?	41
6.2.1 Petroleumsloven med forskrifter	42
6.2.2 Regionens rolle i forhold til det nasjonale nivået	42
6.2.3 Departementenes rolle	43
6.2.4 Direktoratene	45
6.2.5 Oljeselskapenes rolle	46
6.2.6 Organisasjonenes rolle	48
6.2.7 Bildet har endret seg	49
6.3 Innovasjon i petroleumsnæringen	50
6.3.1 Kompetanse og nettverk	52
6.3.2 Nettverk og kunnskap, eksempelet Kristiansund	56
6.4 Beslutninger om lokaliseringer og infrastrukturløsninger	57
6.5 Samfunnsansvar	59
6.6 Rollen til det regionale politiske og administrative nivået	63
6.7 Hvordan påvirke?	66
6.7.1 Lover og forskrifter	67
6.7.2 Politiske vedtak	67
6.7.3 Diskurs, dialog og annen påvirkning	68
6.8 Petroleum som innsatsfaktor i industri	69

7	Analyse.....	71
7.1	Autorisering og allokering av ressurser	71
7.2	Næringens styringssystemer	71
7.2.1	Miljø, stat og oljeselskap	73
7.3	Innovasjon.....	77
7.3.1	Nettverk.....	78
7.3.2	Kunnskap og kompetansebygging	81
7.4	Lokaliseringsbeslutninger	82
7.5	Samfunnsansvar	84
7.6	Det regionale nivåets rolle	86
7.7	Rom for påvirkning.....	90
7.7.1	Betydning	90
7.7.2	Beslutninger	91
7.7.3	Det juridiske.....	93
8	Konklusjon og anbefalinger.....	95
8.1	Næringens struktur og beslutningspunkter	95
8.2	Samlede ringvirkninger av petroleumsvirksomheten.	98
8.3	Hva er handlingsrommet for regionalt nivå?	100
8.4	Hva er neste steg?	103
	Ordlister.....	105
	Litteraturhenvisninger	107
	Vedlegg 1 intervjuguide:.....	111
	Vedlegg 2 Noen utelatte sitater	113

Sammendrag

Fylkeskommunen har gjennom den såkalte ansvarsreformen fått et større ansvar for regional utvikling. Imidlertid knytter dette seg i stor grad til fordeling av økonomiske midler, Innflytelse over viktige politikkområder for regionalt nivå, som for eksempel ringvirkninger fra petroleumsvirksomheten er ikke en del av denne reformen. Utgangspunktet for problemstillingen er derfor hvordan fylkeskommunen allikevel kan bli en del av de beslutningssystemene som næringen består av.

Oppgaven er i hovedsak basert på 13 intervjuer, i tillegg sekundære kilder som rapporter, stortingsproposisjoner etc.

Innsamlet data tyder på at oljeselskapene i økende er opptatte av å kunne vise til ringvirkninger, dette på grunn av signaler fra sentralt politisk nivå. Selskapene tar ofte kontakt med kommuner og fylker, men denne kontakten har oftest som mål å informere regionalt nivå om hva en planlegger å gjøre. Videre ser en at direktorater og særlig departement i liten grad forholder seg til regionalt forvaltningsnivå, da intervjuene viser at det er allment akseptert at petroleumsnæringen er en nasjonal næring der nasjonal politikk er førende.

Det er i følge oppgavens teoretiske grunnlag tre måter å påvirke på. Dette er: **betydning, kontroll** og **juridiske virkemidler**. Innsamlet empiri tyder på at det er få juridiske virkemidler som kan brukes for å øke regionens verdiskaping. Regionene har derfor liten kontroll på den ressursautoriseringen og ressursallokeringen som skjer fra sentrale myndigheter og oljeselskap. Imidlertid har det regionale nivået en del økonomiske og personell og kompetanse ressurser de kontrollerer og som kan allokeres til ulike prosesser, blant annet for å øke sin betydning ovenfor både oljeselskap og sentrale myndigheter. Det er da viktig at det brukes økonomisk argumentasjon ovenfor oljeselskap og sentrale myndigheter.

Regionalt nivå bør bli enda mer opptatte av å samarbeide med andre kommuner og fylkeskommuner, dette for å framstå samlet og bli en sterkere premissleverandør for utvikling av regionen på regionen premisser. Samarbeid på tvers av forvaltningsområder bør videre skje gjennom å satse på eksisterende nettverk. En av de viktigste oppgavene for regionalt nivå i tiden som kommer er da å arbeide for å bli en formell part, så tidlig som mulig, i prosessen fra utlysning til utbygging. Det bør det gjennomføres flere uavhengige utredninger for å styrke faglige begrunnelser. Videre er det viktig å arbeide for å få en mer formell rolle i utbyggingsprosesser.

1 Innledning

Denne oppgaven er skrevet som del av MBA graden og er en analyse av de politiske og ressursmessige handlingsrom det regionale forvaltningsnivået har innen petroleumsnæringen/forvaltningen.

Det har vært petroleumsaktivitet i Norge siden slutten av 60-tallet, men det er først de siste årene at næringen har fått stor betydning for Nord-Norge. Det er stor forskjell i modenheten til næringen, avhengig av hvor i landet en er. En ser stadig flere utbygginger på nordnorsk sokkel, det er derfor viktig å gjøre vurderinger på hvordan fylket skal jobbe for å bidra til å utløse mest mulig positive konsekvenser for næringsliv og samfunn i regionen. Det er derfor også viktig å se hvilken rolle det regionale forvaltningsnivået skal spille for å øke regionens andel av verdiskapingen.

Temaet som er behandlet svært omfattende. Det har derfor ikke vært i stand til å gjøre noen dypdykk innenfor noen av de teoretiske retningene oppgaven baserer seg på, men de innsamlende data tyder på at det regionale forvaltningsnivået i økende grad må arbeide for å øke sin betydning for å bli hørt. Dette kan blant annet gjøres gjennom å bruke ressurser på prosesser og generere ny kunnskap.

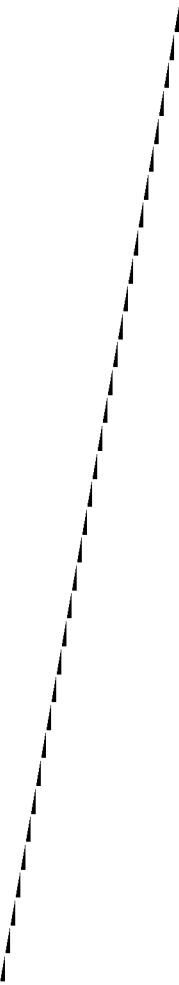
Oppgaven er ment å være en del av denne nye kunnskapen.

Videre er det også på sin plass å takke min veileder Jan Terje Henriksen for gode og verdifulle faglige innspill gjennom hele oppgaven.

Bodø, 19.12.2012

Terje Gustavsen

2 Problemstilling

Utgangspunktet for oppgaven er å beskrive og analysere fylkeskommunens handlingsom for å få til økte ringvirkninger fra petroleumsnæringen, både utenfor kysten av Nordland og i Norge som helhet.

Ut i fra dette vil oppgaven prøve å beskrive følgende problemstilling;

Hva er de viktigste utfordringene til Nordland fylkeskommune i arbeidet med å skape ringvirkninger og utvikling av petroleumsnæringen i Norskehavet og landet for øvrig?

Problemstillingen er delt inn i følgende fire underspørsmål:

- Hvilke påvirkningsmuligheter har fylkeskommunen som regional utviklingsaktør?
- Hvordan fungerer makt- og beslutningsstrukturene i petroleumsnæringen?
- Hvilke handlinger bør kommuner og fylkeskommuner igangsette for å øke sin innflytelse?
- Hvordan kan fylkeskommunen utnytte den økonomiske motoren petroleumsnæringen er til å bidra til utvikling i regionen?

3 Sentrale begreper

Ringvirkninger er begrep som ofte brukes når en arbeider med nasjonale og regionale konsekvenser av olje og gassnæringen. På engelsk brukes ofte begrepet "ripple effect." Dette begrepet brukes også når en snakker om "ringer i vannet" som også er navnet på en av Econs rapporter laget for NHO til årskonferansen i 2006.

Det er mulig å se uttrykket "ringvirkninger" både ut i fra et vitenskapelig perspektiv og et økonomisk perspektiv (Henriksen, 2010), men i denne oppgaven vil det bli tatt utgangspunkt i den økonomiske definisjonen. Det er laget mange rapporter om dette i de senere år. Det er i hovedsak to måter å vurdere ringvirkningspotensialet for et petroleumsprosjekt. Den ene er å

se på næringens multiplikatoreffekt. Eksempelvis har en dokumentasjon på at en arbeidsplass i en driftsorganisasjon gir et visst antall jobber utenfor oljeselskapet fordelt på konsum og direkte kjøp av tjenester. En multiplikatormodell som brukes mye er Panda¹. Denne modellen er eid av de fleste fylkeskommunene i Norge, blir vedlikeholdt av Sintef, er web-basert og brukes mye av både private og offentlige aktører. Modellen tar imidlertid begrenset hensyn til lokale forhold. Individuelle tilpassinger kan gjøres gjennom å overstyre (grader av endogenitet) de enkelte multiplikatoreffektene og la andre næringer være upåvirket (behandle de eksogent)².

En annen måte er å vurdere muligheter for ringvirkninger mer kvalitativt der en analyserer lokalt og regionalt samfunns- og næringsliv for å se på mulige effekter og hva som må til for å nå ønskede effekter (Patton, 2002).

Det er ikke mulig å si hvilken metode som er den beste. Det hele avhenger av regionens ressurser (er den atypisk eller lik nasjonale gjennomsnitt), tid til rådighet, analyseressurser/kompetanse og tilgang på data. I denne oppgaven vil det imidlertid bli tatt utgangspunkt i hva som er mulig å få til gjennom en analyse av handlingsalternativer (Guba & Lincoln, 1994).

En modell for å illustrere de enkelte elementene ringvirkninger består av i en økonomisk ramme er modellen vist i Figur 1 i relasjon til O&G virksomhet. Henriksen (2010;360) refererer til Pennsylvania Economy League (2008;15). Der de beskriver aktørbildet med de skiller mellom direkte, indirekte og konsumeffekter.

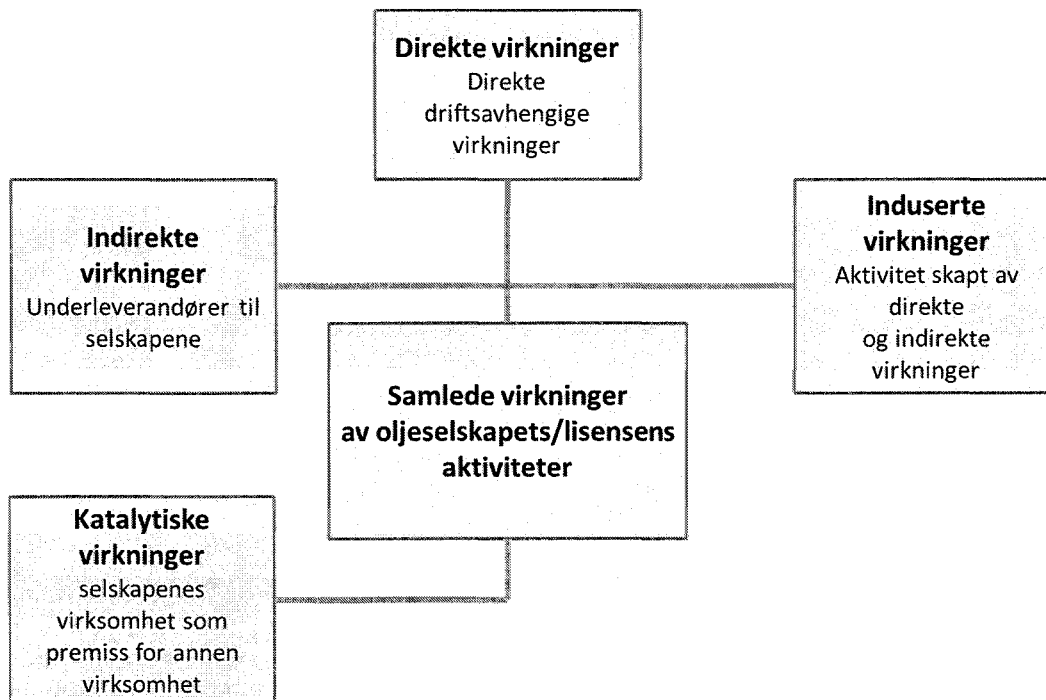
Driftsoppgaver kan eksempelvis være direkte virkning (Henriksen, 2010). Oljeselskapene vil da etterspørre varer og tjenester (indirekte) knyttet til sin kjerneaktivitet (engineering etc.) og generelle kontorstøttefunksjoner (rekvisita, vask, møbler, etc.). En driftsorganisasjon kan også gjøre at det bygges opp kompetanse og erfaring i en region som gjør at regionen står sterkere til også å kunne levere varer og tjenester ut av regionen. På den måten kan de på sikt bli i stand til å ta nye oppgaver utover rene olje/gass prosjekter (katalytiske virkninger). Dersom nye utdanningstilbud utvikles som en del av det ordinære utdanningsmiljøet vil dette

¹ Se ordliste

² http://panda.sintef.no/panda/doc/pdf/PANDA_modellanalyse.pdf

også kunne være en ”varig virkning.” Et tredje eksempel på en katalytiske virkning er dersom ny infrastruktur knytte til olje/gass også kan brukes i til andre formål (Henriksen 2010).

Forsyningsvirksomhet er en direkte virkning som skaper indirekte virkninger gjennom baseoperatørene som underleverandører. Disse aktørene vil kunne være også være katalysatorer for katalytiske virkninger på samme måte som oljeselskapene. Ofte er også hovedkontraktørene vel så store etterspørrere av varer og tjenester som oljeselskapene selv.

Figur 1 Klassifisering av økonomiske ringvirkninger (Henriksen 2010;347)

I denne oppgaven vil det også bli brukt en del andre sentrale begrep. I følge Giddens (1984) og Hendriksen (2010) er det tre måter å se begrunnelse for beslutninger på;

1. Betydning, tankemønstre (gode argumenter/påvirkning, diskurs)
2. Kontroll (organisering/strukturer).
 - a. Bevilgninger (økonomiske)
 - b. Politiske føringer/vedtak
3. Lover/regler og forskrifter

Å få til en ønsket utvikling/handling har også med å kontrollere ressurser. Her er sentrale begrep ressurs autorisering og ressurs allokering. Ressurs autorisering knytter seg i stor grad til at staten gir utvinningsrettigheter til oljeselskap, enten i de ordinære utlysingsrundene

eller i TFO-rundene (tildeling i forhåndsdefinerte områder³). Ressurs allokering knytter seg til å tildele ressurser til å få til en ønsket utvikling, enten å gi ressurser til å inngangsette en offshore leteprosess eller å rette ressurser til å få til en ønsket utvikling på land (Henriksen 2010).

Andre sentrale begrep er innovasjon, kompetanse, samfunnsrolle og makt. Det blir redegjort nærmere for disse begrepene i kapittel 5.

3.1 Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør

Fylkeskommunen har gjennom ansvarsreformen fra 2003 (KRD:1, 2002) fått et større ansvar for regional utvikling. Ansvarsreformen innebærer en desentralisering av regional og distriktpolitiske virkemidler fra KRD til fylkeskommunen (KRD:2, 2002). Dette ansvaret knytter seg opp til at sentrale myndigheter har gitt fylkeskommunene ansvar for fordeling av midler til regional utvikling både gjennom egne kanaler og gjennom samarbeid med kommuner, Innovasjon Norge (bedriftsrettet), Siva (inkubatorer, næringshager mv), Norges Forskningsråd (blant annet VRI) og lokale/regionale utviklingsaktører. Reformen knytter seg da i stor grad til fordeling av økonomiske midler. Innflytelse over viktige politikkområder for regionalt nivå, som for eksempel ringvirkninger fra petroleumsvirksomheten er ikke en del av denne reformen.

Bakgrunnen for ansvarsreformen finner vi i NOU 2000:22 (KRD, 2000). Her ble de tre forvaltningsreformene vi har i Norge vurdert. For reformene som ble gjennomført på 1970-tallet var det en forutsetning at den nye fylkeskommunen ikke skulle bli overordnet kommunene (KRD, 2000). Flertallet i utvalget som ble nedsatt i forbindelse med den offentlige utredningen anbefalte imidlertid at fylkeskommunen skulle gis myndighet over kommunene på enkelte områder (KRD 2000;19). Utvalget laget noen prinsipper, disse var i korte trekk at offentlige oppgaver bør legges lavest mulig effektive nivå. Oppgaver som ikke bør la seg påvirke av lokalpolitiske forhold bør legges til staten. Oppgaver som krever stor grad av samordning bør legges til samme forvaltingsorgan, videre bør det samme organet som er tillagt ansvar og beslutningskompetanse også ha ansvaret for å finansiere oppgavene.

Utvalget foreslo blant annet å utvikle det regionale politiske nivåets rolle som tilrettelegger for næringsutvikling. Utvalget kom med en mengde andre anbefalinger, noen har blitt fulgt

³ <http://www.npd.no/tfo2012>

opp av Stortinget, slik som det regionale nivåets rolle innen næring. Blant annet fikk fylkeskommunene og partnerskapene gjennom ansvarsreformen fra 2003 en viktigere rolle for næringsutvikling med blant annet ansvar å bevilge distriktsrettede virkemidler til SND (nå Innovasjon Norge). Videre fikk de også ansvar for eventuelt å bevilge midler til kommunale næringsfond. Tidligere var dette øremerkede midler fra staten (KRD, 2000;234).

Fylkeskommunene fikk fra 2003 ansvaret sammen med det regionale partnerskapet å prioritere ressursinnsatsen til ulike formål. Regjeringen sa at de mente det var riktig at det folkevalgte regionale nivået fikk ansvar for å bruke pengene i tråd med politiske mål, vedtatt i fylkesplanen. Dette nivået fikk da også ansvaret for at resultatene ble oppnådd. Dette skulle gjøres gjennom regionale utviklingsprogram, som skal utarbeides i et forpliktende partnerskap med næringsliv, virkemiddelaktører, private organisasjoner og kommuner. Særlig ble det da poengtert at en skulle prioritere å samarbeide nært med næringslivet (KRD:2, 2002;17).

Etter at ansvarsreformen ble introdusert i 2003 (KRD, 2004) har 49 % av eierskapet til Innovasjon Norge blitt overført til fylkeskommunene, imidlertid eier staten fortsatt 51 %. Staten har dermed fortsatt kontroll over Innovasjon Norge, og større bedriftsfinansieringer må også ofte vedtas sentralt, men det er ofte den enkelte fylkeskommune som har bevilget midlene⁴.

Dette betyr i store trekk at fylkeskommune har fått mulighet til å allokere ressurser til regional utvikling, selv om det er visse begrensinger hva fylkeskommunen kan gjøre. Eksempelvis skal ikke fylkeskommunene være forvalter for direkte bedriftsrettede virkemiddel overfor enkeltbedrifter, men bruke Innovasjon Norge som operatør⁴.

Nagell (2007;43) utdyper fylkeskommunens rolle i arbeidet med å få et vedtak om ilandføring av gassfeltet Ormen Lange. Han sier at Møre og Romsdal fylkeskommune var av avgjørende betydning for å samle arbeidet for å få dette feltet til Møre. Dette ut i fra at arbeidet antagelig ville bli en kamp mellom kommuner om ikke en regional aktør tok ansvar for å samkjøre prosesser. Fylkeskommunen har dermed også mulighet for å autorisere ressurser til regionale aktører, dette er imidlertid spesifikke næringsområder der statlige myndigheter har delegert ansvar til fylkeskommunene.

⁴ Statsbudsjettet, Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement Kapittel 551, post 60 Tilskot til fylkeskommunar for regional utvikling.

I tillegg til å allokere økonomiske midler har folkekommunen også mulighet til å allokere egne personellressurser og kompetanse mot viktige oppgaver.

Regionens rolle innenfor petroleumpolitikken er blant annet behandlet i Arbo (2010). Han mener at regionens posisjon ligger inne i mellom samspillet staten, oljeselskapene og miljøorganisasjonene. Her sier han blant annet (Arbo, 2010;182) *”I det store spillet, som primært utkjempes mellom oljeselskapene og miljøbevegelsen står regionen på sidelinjen”*. Videre sier han at *”Når Nord-Norge blir en skueplass der nasjonale stridigheter spilles ut, risikerer landsdelen å bli klemt mellom mekanismer utenfra”*. Ut i fra dette er det viktig også å tenke nettverksbygging og argumentasjon (betydning/diskurs).

3.1.1 Fylkeskommunen økonomiske rammer

Nordland fylkeskommune har et samlet budsjett for 2013 på kr 7 131.5 millioner kroner⁶. Om lag kr 1425 millioner av dette er investeringer. De største utgiftene er knyttet til videregående skoler med kr 2 000 millioner. Øvrige store utgiftsområder er samferdsel (busser, ferger og båtruter) og veier på om lag 820 millioner hver. Totalt er det budsjettet kr 460 millioner til næringsformål i 2013. I 2012 var budsjettet noe høyere med kr 519 millioner.

Formål	Millioner kroner
Innovasjon Norge	95 525
Kommunale næringsfond	30 683
Utviklingsprogram Nordland	79 287
Omstillingskommuner og inter.reg.	12 430
Stedsutvikling og tilrettelegging næring	41 476
Prosjekter DA ⁵	115 413
Andre prosjekter	39 694
Kraft kjøp og overskudd	45 000
Sum	459 508

Tabell 1 Nordland fylkeskommunes budsjett for bruk av midler til regional utvikling i 2013⁶

⁵ DA-midler er midler som overføres fra staten som kompensasjon for at Bodø har høyere arbeidsgiveravgift enn øvrige kommuner i Nordland. I Nord-Norge har Tromsø også samme ordningen.

⁶ Budsjettdokument behandlet av fylkestinget i Nordland den 3. desember 2012, se www.nfk.no

4 Metode

Det er brukt to hovedkilder for å innhente informasjon for å belyse problemstillingen. Primærdataene er gjennomførte intervjuer. Det er også en del sekundærdata i denne oppgaven, dette er relevante rapporter, utredninger mv.

Valg av metode kan ha en vesentlig betydning for vinkling av en problemstilling. Historisk har det vært et sterkt fokus på kvantitative forskningsmetoder. I kvantitativ forskning har kravene om at funn skal være reproduserbart vært sentralt. (Guba og Lincoln, 1994;106). Kvalitative metoder har imidlertid fått større aksept etter hvert, blant annet på grunn av en har sett at ulike problemstillinger krever forskjellige metoder for fremskaffing av data (Guba og Lincoln, 1994).

Guba og Lincoln (1994) poengterer at kvalitativ og kvantitativ metode må kunne anses som likeverdige forskningsmetoder, imidlertid advarer de mot over-kvantifisering. Kritikken mot kvantitative design kan deles i to; intern og ekstern kritikk.

Med intern kritikk mener Guba og Lincoln (Guba og Lincoln, 1994;106) at dette designet ikke får med seg i hvilken sammenheng data er innsamlet, personlig opplevelse og kulturelle faktorer tas det heller ikke hensyn til. Videre åpner dette designet ikke for alternative syn, de mener også at en kan stå i fare for å generalisere funn feilaktig.

Ekstern kritikk av kvantitativ metode (Guba og Lincoln, 1994;107) er at funn ofte er teoriavhengig og at funnene kun kan forklares ut i fra en bestemt teori. Valg av teori kan derfor være farget av forskerens verdisyn, og da også resultatene. Videre er funnene ofte kun knyttet til falsifisering og verifisering av eksisterende teori.

Målet med dette arbeidet er å finne hva som påvirker beslutningsprosesser og å se mulige sammenhenger mellom næringspolitiske mål og de tankesett oljeselskap arbeidet etter i møte med de regioner og lokalsamfunn de opererer i. Johannessen (2010;28) framhever at en har lett for å overgeneralisere. Det er derfor viktig både å kvalitetssikre data, hvordan de er innhentet, hvordan de er organisert og hvordan de er analysert. Det er også viktig å poengtere at målet med denne oppgaven ikke er å beskrive noen allmenngyldige konklusjoner.

Guba og Lincoln (Guba & Lincoln, 1994;105) trekker fram fire forskjellige paradigmer innen kvalitativ forskning. Et paradigme kan sees på som et sett av grunnleggende forestillinger.

Paradigmene beskriver et verdenssyn som blir definert av den som ser et fenomen (Guba & Lincoln, 1994;107). De som beskrives er positivisme (verifisering), postpositivisme (falsifisering), kritisk teori (historisk realisme/forhandling til enighet) og konstruktivisme (relativisme/vi velger selv en virkelighet). I Guba og Lincoln (Guba & Lincoln, 2005;192) legger de til det «deltagende paradigmet» som er vår selvstendige oppfatning av et fenomen. I det videre vil metoden for å forstå de gjennomførte intervjuene knytte seg opp til «det deltagende paradigmet».

Et paradigme kan som nevnt forklares som et sett av grunnleggende oppfatninger. Disse oppfatningene er grunnleggende i den form at de kan aksepteres eller forkastes.

Spørsmålparadigmer tar for seg hva som faller utenfor og hva som faller innenfor et paradigme. Guba og Lincoln (Guba & Lincoln, 1994;108) beskriver tre grunnleggende spørsmål som er forbundet med hverandre.

1. Det ontologiske spørsmålet: Hva er formen og naturen av opplevd virkelighet, og hva er mulig å finne ut av denne opplevde virkeligheten?
2. Det epistemologiske spørsmålet: Hva er forholdet mellom den som vet (respondenten) og den som ønsker å få vite mer (forskeren)? Med andre ord, de verdier og verdenssyn forskeren har får betydning for hvordan virkeligheten oppfattes av forskeren.
3. Det metodologiske spørsmålet. Hvordan kan forskeren (den som ønsker å få vite) klare å få vite det forskeren trenger å vite fra respondenten? Med andre ord hvilke metodiske grep er nødvendig å få tak i nødvendige data og behandle de for å få en meningsfull historie?

Det er flere forhold som spiller inn når en skal ta stilling til disse spørsmålene. Det er ikke mulig å framskaffe noe bevis for at noe er slik eller slik. Paradigmene er konstruksjoner basert på menneskelige faktorer (Guba & Lincoln, 1994;108).

Videre har en også kommunikasjonselementer. Kommunikasjon mellom to individer skjer med utgangspunkt i den meningen avsenderen har, imidlertid må den kodes (for eksempel gjennom tale eller annet medium) for at budskapet skal nå fram til mottaker. Før budskapet

blir dekodet vil imidlertid budskapet kunne bli utsatt for støy i en eller annen form. (Kotler, 1992;520). Koding og dekodning vil da bli bestemt av hvordan en velger å se verden på.

Når Guba og Lincoln (Guba & Lincoln, 2005;195) trekker fram det deltagende paradigmet må dette ses i lys av de tre spørsmålene nevnt ovenfor.

- Det ontologiske for dette paradigmet er den deltagende virkelighet, subjektiv-objektiv som er korrelert med ens eget tankesett/diskurs og det miljøet en opererer i.
- Det epistemologiske paradigmet i innenfor det deltagende paradigmet er kritisk subjektivitet, med deltagende observasjon og transaksjoner i det miljøet som forskeren er i. Gitt et ontologisk ståsted, hvordan kan en generere kunnskap? Hva kan vi si noe om, hva kan vi ikke si noe om? Fortellingen er narrativ, det er da forskerens egen fortolkning som blir presentert i konklusjonen.
- Den metodologiske tilnærmingen er å prøve og forstå respondentene ut i fra det de sier. Dette gjennom at en setter seg inn i respondentens kontekst og deler denne konteksten. Det er sentralt å fokusere hva respondentene sier og ikke legge noen andre meninger i disse utsagnene, enn hva respondenten uttrykker gjennom selve utsagnet.

Naturen av den kunnskapen som blir presentert i det deltagende paradigmet er fortellinger som vil være kritisk subjektive (Guba & Lincoln, 2005;196). Den genererte kunnskapen vil også være forvandlig, historiene er derfor knyttet til forskerens og respondentens verdensbilde. Kunnskapsgenereringen vil derfor være basert på intervjuer og handlinger. Kvalitetskriteriene er et sammenfall av erfaring og praktisk kunnskap. Dette gir en beskrivelse som er valid i den grad vurderingene og analysene aksepteres av leseren.

Det er viktig at forskeren er bevisst på ens egen rolle når en arbeider med dette paradigmet (deltagende). Teorien som brukes kan være med å systematisere og dermed virke opplysende på de fortalte historiene. For å samle inn data er det derfor viktig at forskeren setter seg inn i hvordan respondentene ser verden. Det er da viktig å være åpen og samtidig bevisst på hva forskeren bringer inn i intervjuene. Dette har med emosjonell kompetanse samt personlighet, åpenhet og ferdigheter.

4.1 Utvalg

Respondentene er valgt ut i fra et ønske om å få flest mulig innspill for å belyse problemstillingen. Ottar Hellevik (Hellevik 1980;76) skiller mellom to hovedtyper

utvalgskriterier; sannsynlighetsutvelging og ikke-sannsynlighetsutvelging. I denne oppgaven er det brukt ikke-sannsynlighetsutvelging og valgt noe Hellevik kaller «skjønsmessig utvelging.» (Hellevik 1980;81) Respondentene er da valgt ut i fra en (subjektiv) vurdering om hvor typiske de er for universet av enheter.

Det ble gjort til sammen 13 intervjuer. Av dette var det

- tre lokal/regionalpolitikere (I, II og III),
- tre representanter for oljeselskap (IV, V og VI),
- en som arbeider i fagbevegelsen (VII),
- en representant for regionalt petroleumsrelatert næringsliv (VIII),
- tre som arbeider med offentlig lokal og regional tilrettelegging for petroleum (IX, X, og XI),
- en person fra miljøbevegelsen (XII) og
- en person fra FoU (XIII).

Personene som er intervjuet er i hovedsak fra Møre og Romsdal til og med Nordland. To personer kommer utenfor denne regionen. Dette er respondent V og VII.

I tillegg er det blitt gjort notater etc. i møter med ulike andre aktører. Der det er gjort, er det referert direkte i teksten (kapitel 6).

Et av de største problemene med knyttet opp til generalisering ved bruk av et utvalgskriterium basert på ikke-sannsynlighetsutvelging er faren for at enhetene i utvalget avviker systematisk fra enhetene i universet (Hellevik 1980;83). Dette problemet er søkt redusert med å ha respondenter fra ulike sektorer av næringen. I denne studien er det intervjuet både personer fra den formelle delen av petroleumsnæringen (som oljeselskap og bransjeorganisasjoner) og fra aktører som har en mer substansiell interesse i næringen som lokal/regionalpolitikere, byråkrater, miljøbevegelsen og fra FoU. Aktørene fra norskekavsregionene er imidlertid i flertall, dette betyr derfor at problemstillinger knyttet til Barentshavet og Nordsjøen har en lite sentral rolle.

Valg av respondenter kan derfor ha stor betydning på hvilke funn som blir gjort, imidlertid er det viktig å poengtere at denne oppgaven ikke er ute etter generaliserbarhet, men formidling

av historier en kan lære av. Et grunnleggende spørsmål under innsamling av data er hvilke grupper en skal velge ut for å belyse et spørsmål (Glaser & Strauss, 1967;47).

Utvalgsriteriene er beskrevet ovenfor. Fokuset har vært på hvordan de formelle og uformelle strukturene har hatt betydning for beslutningsprosessene i de formelle organisasjonene som eksempelvis oljeselskap, direktorater og sentrale myndigheter.

Respondentene er intervjuet med en åpen intervjuguide hvor det har vært viktig å få frem deres meninger om problemstillingen. Hensikten har ikke vært å skape ny teori men å finne teorier som kan belyse historiene til respondentene. De teoriene som er valgt vil da ha betydning for analysene av funnene (Glaser & Strauss, 1967).

4.2 Intervjuer og analyse

Intervjuene er delt opp i tema. Disse temaene er som følger:

- Om respondenten (hvem den intervjuede personen er)
- Nasjonal petroleumsnæring (hvem er aktørene og hvordan tas beslutningene)
- Regional utvikling knyttet til petroleum (regionenes rolle)
- Andre momenter som ikke er tatt opp før (andre viktige faktorer for respondentene)

Intervjuene ble foretatt med basis i en intervjuguide (Vedlegg nr. 1). Intervjuguiden ble i så stor grad som det praktisk lot seg gjøre fulgt, imidlertid svarte flere av respondentene på spørsmål som kom senere i intervjuguiden gjennom svar på andre spørsmål. Dette gjorde at det ble nødvendig å analysere hele intervjuet under ett på hver respondent, for så å sortere svar ut i fra informasjonen som lå i de enkelte data.

Når man skal overføre kategorier fra en teori til en situasjon i en studie kan det være vanskelig å få kategoriene til å passe, resultatet kan være at en har «runde data» som skal få plass i «firkantede kategorier» (Glaser & Strauss,1967;37). I diskusjonen senere vil en derfor prøve å bruke ulike teorier på en del av de samme funnene for å belyse de på ulike måter, for derigjennom bedre å belyse dataene. Guba og Lincoln fokuserer på at funn kun er verdifull om de gir mening. De funnene som gir mening kan endre vår oppfatning av sosiale konstruksjoner, når en ser at de ikke er fyllestgjørende eller vurderes til å være gale (Guba & Lincoln, 2005;197).

Glaser og Strauss (Glaser & Strauss, 1967;105) anbefaler «den konstante sammenligningsmetoden» for å analysere data som er framskaffet gjennom en studie. Dette går i korte trekk ut på å kode og analysere samtidig. Deres mål går ut på å lage ny teori og består av fire deler;

1. Sammenligning funn som passer med hver kategori (Glaser & Strauss, 1967;105)

Data kodes i så mange kategorier som mulig. Etter hvert som kategoriene øker vil en finne ulike typer kategorier, de som en selv konstruerer og de kategoriene som inneholder spesifikke utsagn fra de som blir intervjuet. Etter at dataene er analysert flere ganger vil en se at det finnes ulike måter å forstå de på. En bør da stoppe opp kodingen for å lage memoer på de ulike måtene å se dataene på. Det er da viktig å være bevisst på de valg som gjøres. Noen typer data vil også være enklere å kode enn andre.

2. Integrere kategoriene og bestemme hvor de hører hjemme (Glaser & Strauss, 1967;108)

Denne prosessen starter med å gå gjennom de memoene og vurderingene som er gjort i første del av kodingsprosessen. Når dataene er samlet med basis i teori og når denne teorien er brukt i analysen vil dette gi mening og danne grunnlag for ny kunnskap.

3. Avgrense ny teori (Glaser & Strauss, 1967;109)

4. Skrivning av ny teori (Glaser & Strauss, 1967;113)

Denne oppgaven har ikke til hensikt å utarbeide ny teori. Målet er å få en bedre innsikt i et problemområde. Følgelig utgår punkt 3 og 4 fra Glaser (1967).

Dataene som er generert gjennom «den konstante sammenligningsmetoden» blir så satt inn i en narrativ analyse. Johannessen beskriver narrativet som en fortelling. I løpet av analysen kan forskeren variere mellom å være en «fortellingsfinner» som leter etter fortellinger i intervjuene, og en «fortellingsskaper» som setter mange hendelser sammen til en ny, sammenhengende historie (Johannessen; 2010;215).

I analysen blir så de sammenhengende historiene systematisert for å beskrive det forskeren ønsker å belyse. Kodingen brukes dermed som basis for historier som blir forklart med teori, Dermed blir historiene til teoribaserte narrativer. Mange poenger kan på en god måte belyses gjennom en fortelling eller narrativ, poenger som ellers ville vært vanskelig å få fram

(Johannessen, 2010;218). Det fundamentale spørsmålet Patton (Patton, 2002;115) stiller er hvordan narrativet kan bli analysert så den gir en forståelse og kaster lys over det som skapte denne historien.

Elliot (2005;42) beskriver Labov and Waletzky's modell for analysering av narrativer. Denne kan også brukes for å systematisere narrativene.

Tabell 2 Labov og Waletzky modell av fortellende form (oversatt)

Abstrakt	Oppsummering av narrativet
Orientering	Informasjon om settingen: tid, sted, situasjon, deltakere
Kompliserende handling	Hva som egentlig skjedde, skjedde etterpå
Evaluering	Hva hendelsene betyr for fortelleren
Avslutning	Hvordan det hele endte
Koding	Linking til det perspektivet som skal presenteres

Mange av historiene har imidlertid ikke en slutt. Henriksen (2010;47) framhever at når en snakker om ringvirkninger, så vil en ikke kunne si hvordan det hele endte før hele den norske sokkelen er bygd ut. Tabellen ovenfor kan derfor brukes som en liste der ikke alle punkter er like relevante i alle de beskrevne narrativene.

4.3 Validitet og reliabilitet

Det er viktig å være bevisst på hvordan spørsmålet om kvalitetssikring (validitet og reliabilitet) behandles. Sørnes (2004;89) har satt dette opp i en tabell.

Kredibilitet (Credibility) er intern validitet, Målet her er å få en felles forståelse av begrep, virkelighetsoppfatning og verdenssyn mellom forsker og de ulike respondentene. Dette kan gjøres med å be om feedback på hvordan en har forstått en respondent. Dersom en koder og dekode begge veier vil en kunne få en indikasjon på hvordan narrativene forstås (se også Kotler, 1992; 520)

Overførbarhet (Transferability) er ekstern validitet. Med en tilstrekkelig detaljert beskrivelse vil en leser selv kunne ta stilling til om den beskrivende konteksten kan overføres til andre situasjoner. Det er derfor viktig å ha så detaljerte beskrivelser som praktisk mulig og

hensiktsmessig. I empirien er det derfor fokusert på å gjengi respondentene så detaljert som mulig med mange direkte sitater.

Avhengighet (Dependability) er reliabilitet. Her er målet å beskrive det metodiske så godt at leseren kan følge analysen og de valg forskeren gjør. Dette gjøres med å beskrive forskningsprosessen og gjøre data tilgjengelig slik at leseren kan følge disse dataene fram til resultatet og konklusjon. I analysen er flere sitater satt opp mot teori, for så å indikere mulig måter en å forstå narrativene.

Tabell 3 Kredibilitet, overførbarhet og avhengighet (Sørnes, 2004;89)

Interpretivist criteria	Positivist criteria	Goal	Tactic
Credibility	<i>Internal validity</i>	Establishing the match between the constructed realities of respondents (or stakeholders) and those realities as represented by the evaluator and attributed to various stakeholders	<ul style="list-style-type: none"> • Field work • Discussion of data and results with fellow researchers, external peers, and informants (member checks)
Transferability	<i>External validity</i>	Presenting a sufficiently detailed account of the findings as to enable the reader to judge how they can be transferred to other contexts	Thick description
Dependability	<i>Reliability</i>	Ensuring that methodological changes and the interpretive process are documented so that the reader can follow the process and the researcher's choices	<ul style="list-style-type: none"> • Making the research process explicit • Making data available • Describing the logic used for moving from data to the final results

Alle disse vurderingene gjør ikke at en sikrer seg mot å kunne være forutinntatt, men det kan gi leseren en mulighet til selv å gjøre vurderinger av innsamlet data og selv gjøre en vurdering om en vil akseptere eller forkaste konklusjonene i analysene.

I denne oppgaven er forskeren rådgiver i Nordland fylkeskommune og arbeider med innspill til politiske prosesser på vegne av det politiske og administrative nivået i fylkeskommunen. Denne rollen har betydning for hvordan respondentenes svar er analysert. Det er derfor viktig også å ha dette med når en leser tolkningene av de fortellinger som er analysert her.

5 Litteratur

I denne delen av oppgaven vil relevant litteratur og teorien bli gjennomgått som vil gi et nødvendig underlag for å gjennomføre en analyse av den empiriske delen.

5.1 *Strukturer og ressurser*

Å gjennomgå bredden av utfordringer knyttet til å øke ringvirkningene for olje- og gassvirksomhet er et komplekst bilde (Henriksen 2010;II).

Alle aktørene har i følge Giddens (1984;31) i hovedsak tre måter å få innflytelse på. Dette er gjennom kommunikasjon/argumentasjon, påvirkning (økonomisk eller politisk) eller lovverk.

Tabell 4 Struktur, teoretisk domene og institusjonell orden

Strukturer	Teoretisk domene	Institusjonell orden
Betydning	Koding	Symbolsk orden / moduser diskurs
Kontroll	Ressurs autorisasjon Ressurs allokering	Politiske institusjoner Økonomiske institusjoner
Legitimering	Normativ regulering	Juridiske institusjoner

Påvirkning gjennom kommunikasjon/argumentasjon (betydning) kan gjøres ved å bli oppfattet som relevant av den aktøren en vil prøve å påvirke. Dette kan eksempelvis gjøres ved å ha gode faglige argumenter knyttet til å oppnå et mål aktøren har.

Påvirkning gjennom økonomiske eller politiske virkemidler (kontroll) kan gjøres på flere måter. Giddens (1984;33) sier at politiske institusjoner både kan allokere (økonomisk) og autorisere (politiske) virkemidler. Bedrifter kan også bruke politiske og økonomiske virkemidler for å oppnå sine mål. Kaspersen (1995;88) viser til Giddens fra 1979 og sier at autorativ er kontroll over mennesker og allokativ er kontroll over objekter f.eks penger, eiendom, redskaper etc.

En siste måte å påvirke er å støtte seg til lovverket (Legitimation). I Norge er det stortinget som er lovgiver, men de kan gi Kongen i statsråd (departementet) fullmakt til å fastsette forskrifter. Med det at departementet både da kan fastsette forskrifter og arbeide etter dem,

kan dette også sees i sammenheng med det Gudmund Hernes kaller teknokrati, samfunnskorporatisme eller administrativt autonomi (Hernes 1980). Dette blir diskutert senere.

Giddens (1984;258) beskriver videre forskjellen mellom allokering og autorisering av ressurser. Allokerbare ressurser defineres som.

1. Råvarer hentet fra naturen (råvarer, mineralressurser, kull/olje/gass etc.)
2. Produksjonsmidler (maskiner, teknologi etc.)
3. Produserte varer

Autoriserbare ressurser defineres som:

1. Tilgang til tidsressurser, plass, arenaer etc. (regioninndelinger og temporære organiseringer av mønstre).
2. Organisering og reorganisering av grupper (organisering og relasjoner av personer i gjensidig relasjoner)
3. Tilrettelegging for muligheter (gjøre det mulig for personer å utvikle og uttrykke seg selv)

Giddens sier at dette ikke er en statisk inndeling, da de må sees i lys av det samfunnet som en opererer i. Imidlertid sier han at evolusjonær teori ofte har gitt fortrinn for de som har mulighet til å allokere ressurser. I denne oppgaven vil allokering først og fremst knytte seg til å allokere ressurser til prosesser og tiltak, mens autorisering vil knytte seg til å gi formelle tillatelser.

Henriksen (2010) sier at autorisering gjennom å gi rettigheter til oljeselskap i et leteområde (letefelt) for en tidsbestemt periode, er noe av det mest sentrale området innenfor olje- og gasspolitikken. Dette mener Henriksen danner grunnlag for en hver utvikling i petroleumssektoren.

5.2 Samfunnsansvar

Begrepet samfunnsansvar (corporate social responsibility) er et relativt nytt konsept. I Norge ble begrepet innført i slutten av 1990-årene, mens det i Europa og USA har eksistert siden begynnelsen av 90-årene (Ditlev-Simonsen, 2009;22).

Arbeidsgiverforeningen Spekter har utarbeidet en veileder som tar for seg begrepet samfunnsansvar og hva de mener ligger i dette begrepet⁷.

For å forklare hvordan de ser dette har de laget følgende modell:

Figur 2 Bedriftens samfunnsrolle. Kilde: www.spekter.no

Modellen tar utgangspunkt i det de definerer som bedriftens samfunnsrolle som omfatter alle de forpliktelsene og forventingen bedriften må forholde seg til. Forutsetningen for at en bedrift skal kunne eksistere er at den går med overskudd. Dernest må en overholde lover og regler det landet en er etablert i. Samfunnsoppdraget blir da å levere samfunnstjenester og andre pålagte oppgaver. Dette er altså ikke oppgaver som utføres frivillig, men er pålagt virksomheten i en eller annen form. Posten skal for eksempel levere posttjenester til i hele landet, NRK skal tilby allmennkringkasting og Statnett skal blant annet være ansvarlig for å sikre hele det norske kraftsystemet. Bensinstasjonene skal tilby drivstoff til den norske bilparken.

Den norske staten skal som eier være en pådriver for at Norge ligger i front i forhold til å utvise samfunnsansvar.⁸ Siden utøvelse av samfunnsansvar er en frivillig sak er kravet til utøvelse av samfunnsansvar tilsynelatende likt for virksomheter med offentlig tilknytning som for alle andre.

⁷ http://www.spekter.no/modules/module_123/proxy.asp?C=384&I=1987&D=2&tabmid=343&mid=343a369#1

⁸ Mandagmorgen, Nr 41, 18. desember 2006

Kanadiske myndigheter innførte i 1974 retningslinjer for god forretningsmessig atferd. Disse retningslinjene ledet ut i 12 prinsipp satt opp mot amerikanske konserns påstått klanderverdig atferd i Canada. Om disse prinsippene er direkte overførbare til Nord-Norge tas det her ikke stilling til, men noen av punktene kan muligens brukes til å forstå noen prosesser.

Tabell 5 Foreign Investment Review Agency, Kilde: Morgan (1990;322)

Prinsipp	Påstått klanderverdig atferd
1. Full anerkjennelse av selskapets vekstmål og utviklingspotensial i Canada.	1. Planleggere ved hovedkontoret i USA foretar utvidelser og innskrenkinger uten å ta hensyn til kanadiske planer og ønsker.
2. Gjøre det kanadiske datterselskapet til et selvstendig vertikalt integrert selskap med fullt ansvar for minst én produksjonsfraksjon	2. Det kanadiske datterselskapet er hovedsakelig en distributør av varer produsert andre steder, slik at virksomheten lett kan flyttes eller bli nedlagt.
3. Maksimal utvikling av eksportmarkeder fra Canada.	3. Eksportordrer til tredjeland fra lager i USA virker positivt inn på USAs betalingsbalanse og ikke på Canadas.
4. Utvid utnyttelsen av kanadiske råvarer i maksimalt antall ledd	4. Ha så få produksjonsstadier som mulig i Canada slik at politisk innflytelse minimaliseres
5. Lik prisfastsetting av salg internasjonalt og mellom datterselskaper.	5. Priser som man har kommet frem til ved forhandlinger eller som er fastsatt tilfeldig fra kanadiske datterselskaper, har til hensikt å unngå kanadisk inntektsskatt
6. Utvikle kanadiske leveranser.	6. Preferanse for kilder i USA eller i tredje land fordi det passer bedriftsstrategien eller den politiske innflytelsen
7. Bygg opp FOU og produktutvikling.	7. Konsentrasjon av FoU-midler og produksjonsutvikling USA betyr av Canada aldri kan utvikle slike evner
8. Sett av betydelige midler til videre vekst.	8. Profitt oppnådd i Canada blir ikke i Canada for å finansiere fortsatt ekspansjon der.
9. Utnevne kanadiske styremedlemmer og direktører.	9. Bruken av amerikanske styremedlemmer og direktører hindrer utviklingen av lokalt perspektiv på planlegging og drift
10. Lik tilgang for kanadiske investorer.	10. Opprettelsen av 100 %-eide datterselskaper legger hindringer i veien for kanadisk medbestemmelse og inntekter
11. Offentliggjøring av årsregnskaper.	11. Det kanadiske selskapets driftsresultat blir inkludert i morselskapets regnskaper eller fører til at det ikke blir offentliggjort relevante regnskapstall.
12. Støtte til kanadiske kulturelle og veldedige formål.	12. Manglende vilje til å støtte lokale formål mens morselskapet støtter tilsvarende kampanjer i USA sjenerøst.

Tabellen ovenfor kan sees på som en analogi til situasjonen i Nord-Norge. «Prinsipp» kan sees på som Nordland /Nord-Norge og «Påstått klanderverdig atferd» kan sees på som etablerte aktører lokalisert utenfor regionen. «Prinsipp» blir da hvordan Nordland og Nord-Norge ønsker at regionale interesser skal ivaretas mens «Påstått klanderverdig atferd», blir hvordan aktører utenfor regionen er oppfattet å agere når de kommer til Nordland /Nord-Norge med sine aktiviteter. Blir eksempelvis det overskuddet som genereres i nordområdene brukt til videre utvikling i regionen. Eller satses det på å bygge opp regional FoU kompetanse.

Det er da naturlig å trekke dette videre til dagens situasjon. I det videre vil da en gå nærmere inn på hvordan petroleumsnæringen over tid har utviklet seg i Norge.

5.2.1 Aktørbildet i et teoretisk perspektiv

Arbeidet med ringvirkninger har fått økt oppmerksomhet de senere årene. I første rekke har sentrale myndigheter ikke lengre mulighet til å pålegge oljeselskapene å gi milde gaver til

lokalsamfunn på grunn av internasjonale avtaler (Austvik 2007). Derneft er det en økt oppmerksomhet rundt samfunnsdimensjonen knyttet til petroleumsvirksomheten (OED, 2011) Dette kan ha flere årsaker, ikke minst knyttet til et sterkt fokus fra regionalt hold om økte ringvirkninger.

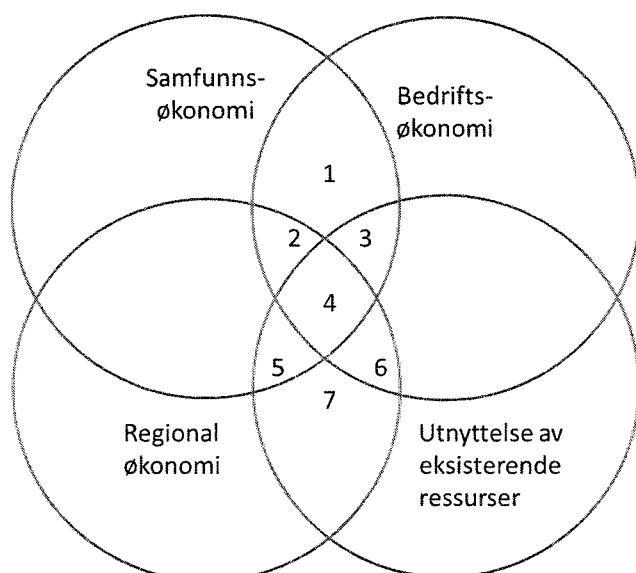
Det kan derfor argumenteres med at regionen rolle innenfor petroleumpolitikken over tid er blitt noe endret over tid, på tross av at Arbo (2010;182) argumenterer for at regionene ligger på siden av spillet mellom staten, oljeselskapene og miljøorganisasjonene.

Petroleumpolitikken har da også over tid i økende grad måtte ta hensyn til miljøargument. I dette bildet har oljeselskapene igjen i økende grad måtte hente støtte fra lokalt og regionalt hold. Dette har gjerne blitt gjort med løfte om ringvirkninger. I relasjon til dette sier Arbo (2010;182) *”De regionale aktørene allierer seg i visse tilfeller med miljøbevegelsen mot staten og oljeindustrien”* videre sier han også at tilhengerne bruker allianser for å få sitt syn gjennom.

Henriksen (2010) sier at argumentet med at regionen blir satt på sidelinjen har varierende forklaringskraft, han mener det var ikke tilfelle i ”Ormen til Møre kampen” og bare til dels riktig i Skarv-caset. Videre sier han at regionen heller ikke var skjøvet ut i forhold til Snøhvit utbyggingen. Imidlertid poengterer han at bildet er noe mer nyansert i en nasjonal kontekst, da han mener at miljø/olje-debatten er mest motsetningsfylt, og dermed også får mest oppmerksomhet. Henriksen mener at lokale og regionale ringvirkninger ikke har vært et tema som media tradisjonelt har vært opptatt av.

Ut i fra diskusjonen ovenfor bør en derfor forstå forholdet mellom regionen, staten, miljøbevegelsen og oljeselskapene mer innenfor en nettverksteoretisk ramme, der en både må se på hvem som påvirker og blir påvirket, maktforhold og det mulighetsrommet nettverket gir.

I arbeidet med å øke ringvirkningene innen olje og gassvirksomheten i Norge og Nord-Norge må en derfor se på hele aktørbildet. En har både et ønske om regionale ringvirkninger, god samfunnsøkonomi, optimalisert bedriftsøkonomi og samtidig utnytte eksisterende ressurser og infrastruktur. Det overordnende målet er å kombinere flest mulig av disse interessene, slikt vist i Figur 3.

Figur 3 Hovedmål i den norske petroleumpolitikken knytte til å optimalisere ringvirkninger (Henriksen 2010;363)

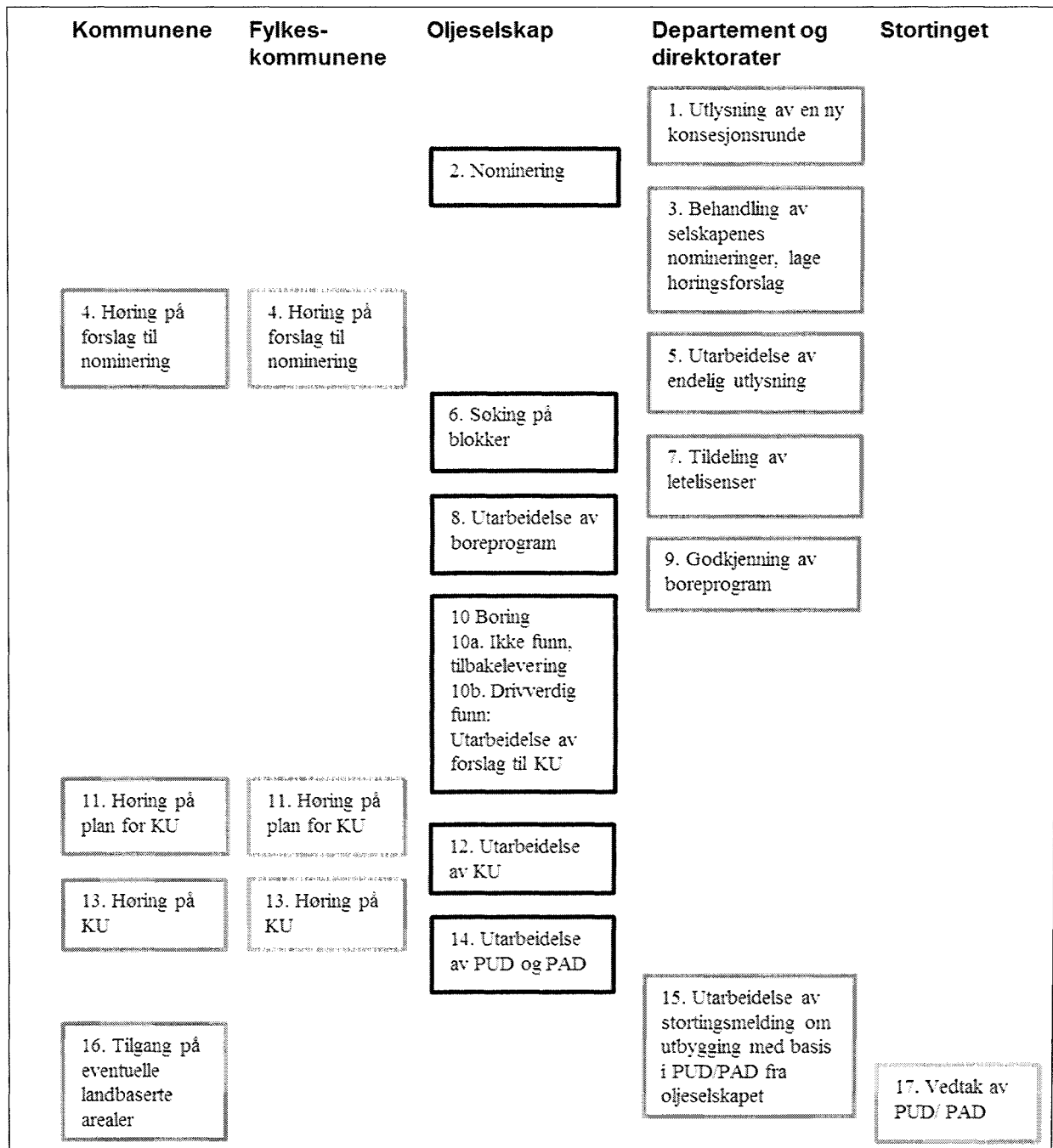
Henriksen (2010) sier at en må finne løsninger i område 4 dersom regionen skal lykkes med å få lokale etableringer og store ringvirkninger. Figur 3 viser viktigheten av det retoriske arbeidet (Symbolic orders/modes of discourse), der målet er å få økt betydning for regionens prioriteringer. Ut i fra et nasjonalt synspunkt kan det derfor være like viktig å havne i område 3 som 4. Henriksen mener at det bør være et sentralt område for regionale politikere og byråkrater å se retorikken rundt denne figuren for å lykkes i sitt arbeid med å påvirke oljeselskap og nasjonale myndigheter.

På den ene siden har en politiske ønsker, krav og vedtak på minst fire nivåer. Kommunalt, fylkeskommunalt, nasjonalt og internasjonalt. Kommunen har ønske om å få mest mulig aktivitet i eget geografisk område. Fylkene forsøker å sammenfatte kommunale prioriteringer og være en tilrettelegger for større prosesser. Nasjonale myndigheter har ansvar for overliggende politikkområder.

Disse nasjonale politikkområdene må også forholde seg til internasjonalt lovverk som EØS-avtalen og lovverk knyttet til WTO. Særlig etter Norges inntreden til EØS samarbeidet i 1994 ble mulighetsrommet for å bruke særnorske stimuleringer i til næringslivet begrenset på grunn av felles konkurranseordninger i hele EU/EØS området (Austvik, 2007).

Involverte foretak har også sterke interesser. På den ene siden har en de lokale og regionale bedriftene som ønsker å bygge seg opp innen næringen, på den andre siden har en de

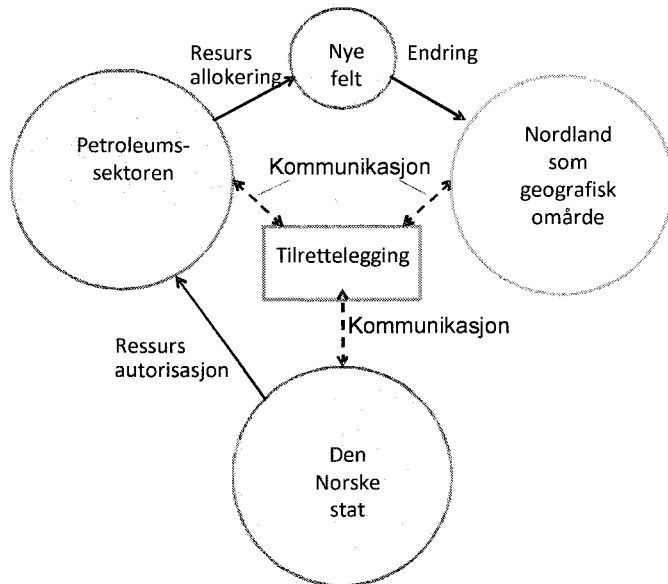
nasjonale og internasjonale selskapene som ser nordområdene som det naturlige nye markedet de må arbeide seg inn i.

Tabell 6 Prosess fra konsesjonsrunde til Stortingets behandling av PUD/PAD

I Tabell 6 ser vi prosessen fra konsesjonsrunde til plan for utbygging, anlegg og drift (PUD/PAD). Her er kun offentlige aktører tatt med, men generelt kan en si at alle høringer er åpne for alle som har interesse i å komme med innspill.

Dette er derfor et komplekst bilde som inkluderer politikk, jus, politiske institusjoner, bedrifter innen- og utenfor petroleumssektoren (Henriksen, 2010;5). Modellen indikerer at Nordland som geografisk område sin viktigste mulighet for økt innflytelse/betydning er kommunikasjon og tilrettelegging. Dette knytter seg til betydning, diskurs og koding av budskap.

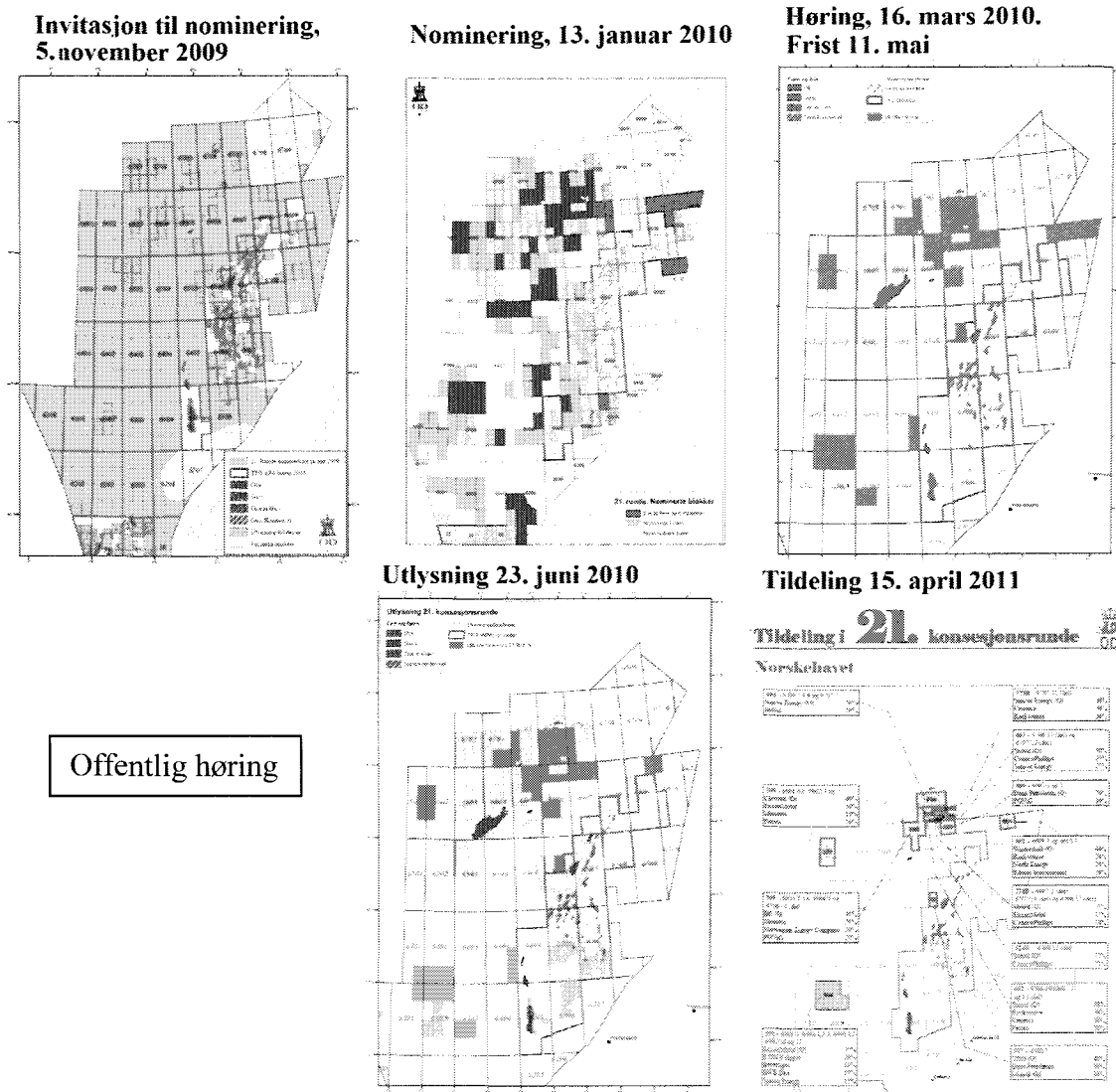
Figur 4 Overordnet modell for ringvirkninger (Henriksen 2010; 376)

Figur 4 viser en overordnet modell for ringvirkninger. Modellen baserer seg på at det er den Norske stat som eier ressursene på norsk sokkel, gjennom at staten ved departementet lyser ut blokker gir de oljeselskapene lete- og produksjonslisenser. Staten gir dermed rettigheter til (ressurs autorisasjon) petroleumssektoren. Denne sektoren består både av oljeselskap og store leverandørbedrifter (leverandørindustrien). Disse allokere så ressurser til et nytt felt som igjen ligger i et geografisk område, her eksemplifisert med Nordland. Føringerne som ligger i denne ressursallokeringen er dermed knyttet opp til konsekvensutredningen (KU) og tilhørende plan for utbygging og drift av en petroleumsforekomst (PUD) og veiledning for plan for anlegg og drift av innretninger for transport og for utnyttelse av petroleum (PAD). Det grunnleggende elementet i modellen er da at et nytt felt vil gi endringer i det geografiske området som er knyttet til feltet. (Henriksen 2010).

Videre viser modellen også hvordan kommunikasjon og tilrettelegging av kommunikasjon skjer. Formelt etterspør staten om hvilke områder som oljeselskapene ønsker å lete på. Oljeselskapene nominerer så blokker som departement vurderer. På denne bakgrunn vurderer

OED i samarbeid med OD hvilke blokker som staten ønsker å lyse ut. Disse sendes ut på høring før endelig vedtak blir gjort.

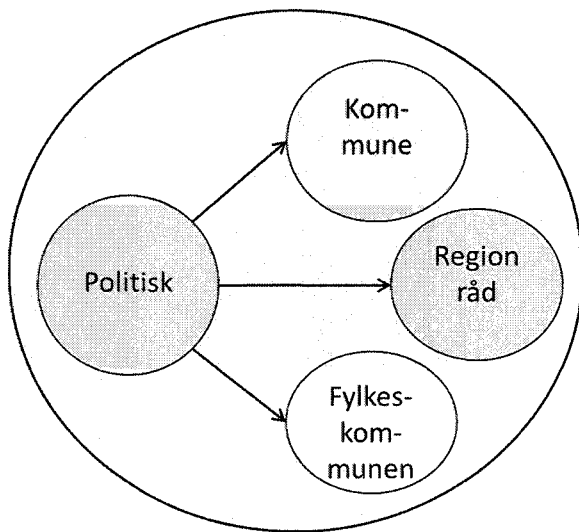
Figur 4 viser hvordan ressurs allokering og autorisering skjer fra staten via oljeselskapene til nye felt, som igjen får betydning for Nordland som geografisk område. Tabell 6 viser hvordan den formelle gangen er fra departement lyser ut en konsesjonsrunde til utbygging av et nytt felt skjer. Figur 5 viser prosessen fra nominering til utlysning, der en også ser hvor i prosessen de største endringene skjer. Figur 5 omfatter da gangen fra prosess 1 til 7 i Tabell 6.

Figur 5 Fra oljeselskapenes nomineringer, via høringsutkast fra departementet og til endelig utlysning. Eksempelet er utlysningen i 21. runde i 2011. (alle kart: OED/OD)

Det er verdt å legge merke til at det kun var mindre endringer fra den offentlige høringen til utlysningen. Kartene i Figur 5 viser at en gjennom høringene kun tok bort noen kystnære

områder lengst nord i Norskehavet. Imidlertid ser en at flere områder som oljeselskapene var interesserte i, ikke ble tatt med i utlysningen gjennom intern behandling i direktorat og departement. Videre ser en også at flere utlyste felt ikke ble tildelt noe selskap. Også dette gjennom en intern prosess hos sentrale myndigheter. Ut i fra dette, kan det tyde på at innspillene fra den formelle høringen i denne utlysingsrunden hadde mindre betydning for endelig utlysning, enn den interne prosessen hos sentrale myndigheter.

Figur 6 Nordland som geografisk område

Når en går inn i det regionalpolitiske (Figur 6) ser en at dette også består av flere nivåer. I hovedsak har en da kommuner og fylkeskommune, men også regionrådene er sentrale. Disse regionrådene består av politisk ledelse fra kommuner, de får videre økonomiske ressurser fra kommunene og fylkeskommunen.

Fram til nå er det blitt fokusert på strukturer, ressurser, betydning og tilrettelegging for kommunikasjon. I det videre er også petroleumsnæringen en arena for makt.

5.3 Makt

Innflytelse og makt er i mange sammenhenger synonyme begrep, det velges derfor her ikke å skille mellom disse to begrepene.

Gudmun Hernes sier en kan sette opp fem ulike skjemaer for å forstå beslutninger i politiske prosesser (Hernes, 1980;32).

1. Den opinionsstyrte stat. Hovedpunktet er at myndighetsfordelingen skal avspeile meningsfordelingen. Med dette menes styringsverktøy som spenner seg fra allmøter til at myndighetene ikke skal utøve en politikk som flertallet er mot.
2. Den toppstyrte stat. Her kan en se for seg modeller fra en eneherker til en form for styresett der valgte delegater er ubundet av sine mandatgivere. Folket velger her ikke talsmenn, men verger.
3. Den organisasjonsstyrte stat. Her er det ikke lengre snakk om fellesinteresser, men gruppeønsker og særinteresser som næringssammenslutninger, fagforeninger etc.
4. Den embetsstyrte stat. Her skjer styringen innenfra, fra forvaltningen selv. Dersom en skal oppnå noe må det foreligge sakkunnskap. Kritikken mot dette er at kunnskap er makt som ikke er nøytral.
5. Den markedsstyrte stat. Her er skal staten kun ha en nattvekterfunksjon, de ulike aktørene skal konkurrere med hverandre uten innblanding. Det felles beste skal oppnås gjennom at hver enkelt gjør det beste for seg.

Hernes (1980;33) sier at en i praksis vil ha innslag av alle skjemaene, men at koplingen mellom dem vil variere. Norsk olje- og gasspolitikk styres av sentrale myndigheter. Stortinget har vedtatt Petroleumsloven (Lovdata, 1996), denne loven er retningsgivende for det arbeidet Regjeringen / Olje- og energidepartementet (OED) og Oljedirektoratet (OD) utøver. Kongen i statsråd (regjeringen) har videre gjennom § 10-18 i loven fått myndighet til å gi forskrifter. Innenfor disse rammene arbeider sentrale myndigheter og oljeselskapene.

Borch (2009;16) mener at det offentlige ønsker å ha sterk kontroll med hva oljeselskapene foretar seg innenfor olje og gassnæringen. Utgangspunktet er at denne næringen forvalter verdifulle naturressurser. Eksempler på andre næringer som også har stort fokus fra myndighetene er fiskeri, havbruk og landbruk (Borch, 2009).

Ut i fra innsamlet teori og empiri kan det argumenteres for at det er særlig er to skjema i Hernes (1980) som er sentrale for norsk petroleumsvirksomhet; Den organisasjonsstyrte stat og den embetsstyrte stat. Imidlertid kan en også argumentere ut i fra innsamlet data at «Den toppstyrte stat» kan være et relevant bilde, men da dominert av organisasjoner og embetsverket.

I det følgende vil det derfor beskrives kort noen styringsordninger som domineres av disse to skjemaene kombinert med de andre skjemaene Hernes beskriver. Disse maktteoretiske begrepene kan være med på å systematisere noen av de funnene som er gjort i den videre analysen.

Dominert av organisasjonsstyring:

- Den opinionsstyrte stat: Oligarki. Innenfor olje- og gassektoren er det flere interesseorganisasjoner som er toneangivende. Her finnes det både næringsorganisasjoner og leverandørnettverk som også arbeider næringspolitisk og miljøvernorganisasjoner med ulike fokusområder, fra klimaendringer til visuell forurensning. Dersom deres medlemmer er passive, samtidig som ledelsens kompetanse øker med organisasjonserfaringen vil en kunne komme i en situasjon der de valgte dominerer over de som har valgt dem.
- Den toppstyrte stat: Samfunnskorporatisme. Styringen skjer i stor grad av organisasjonene ved at de bemanner offentlige komiteer og råd. De deltar både i selve beslutningsprosessene og i utvalg som fastlegger beslutningskriteriene. Organisasjonene har da en selvstendig maktbasis gjennom statsapparatet.
- Den embetsstyrte stat: Klientisme. De ulike offentlige etater er avhengige av sine gruppers støtte for å kunne fremme ens institusjonelle ønsker.
- Den markedsstyrte stat: Oligopol. Et marked dominert av et fåtall organisasjoner, særlig storforetak.

Dominert av embetsstyring:

- Den opinionsstyrte stat: Teknokrati. En fokuserer på å løse problemer framfor å løse interessekonflikter. Dette gjøres best med å forhindre at det «går politikk i sakene». En er her ikke opptatt av meninger, men ekspertuttalelser.
- Den toppstyrte stat: Administrativt autonomi. Administrasjonen har løsrevet seg fra sine politiske foresatte. De utformer paragrafene og tolker senere innholdet. Politikerne har hverken tid eller kompetanse til å vurdere ekspertenes anbefalinger.
- Den organisasjonsstyrte stat: Etatisme. Motsatsen til Klientisme, her tar embetsverket ikke del i konfliktene mellom organisasjonene, men står over dem. Dette krever i følge Hernes et embetsverk med høy korpsånd.
- Den markedsstyrte stat: Forhandlingsmarked. Her er ikke bedriftenes suksess bare bestemt av markedsforhold, men også forhold knyttet til konsesjoner, løyver etc. som embetsverket/offentlige myndigheter styrer.

Beslutninger tas videre ikke bare med grunnlag i makt, strukturer etc. men også med basis i hvordan informasjon behandles og forstås av de enkelte beslutningstakerne. I det videre vil det derfor bli redegjort for noen måter beslutninger tas på i et teoretisk rammeverk.

5.3.1 Garbage can-modellen og teorien om begrenset rasjonalitet

Garbage can-modellen for beslutninger er utviklet av Johan P. Olsen sammen med Cohen og March (Bush, 1991;170). Modellen består av beslutninger som en strøm av komplekse prosesser – disse kan splittes opp i en rekke delprosesser, en strøm av; beslutningsmuligheter, problemer, løsninger og deltagere.

Noen ganger har en løsninger og noen ganger har en problemer. En beslutning kan treffes når et problem da møter en akseptabel løsning. Beslutningssituasjonen kan betraktes som en «søppelbøtte» som deltagerne kan slippe sine problemer og løsninger opp i. Noen ganger tas det skippertak for å løse problemene og rydde de av veien, da for mange uløste problemer vil hemme organisasjonens effektivitet.

For å få en annen vinkling på denne modellen kan en også se på Herbert Simons sin teori om ”begrenset rasjonalitet” (Morgan, 1988;85). En vil her ikke gå langt inn i denne teorien, men kun vise til at en alltid vil måtte se på hvor mye informasjon vi har råd til å samle inn, og hvor mye ressurser kan vi bruke til å bearbeide informasjonen, før kostnadene blir for høye og en er tvunget til å ta en beslutning på grunn av tidsfaktoren.

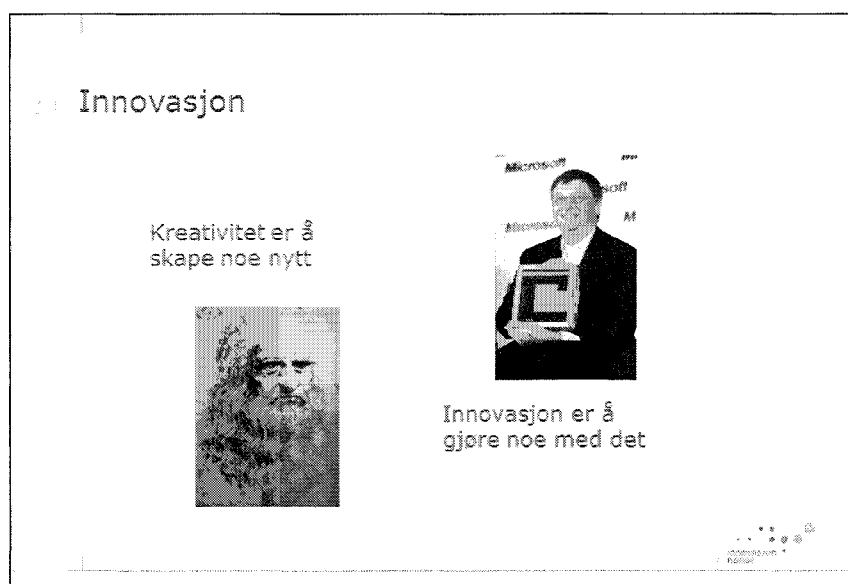
Å ta gode avgjørelser baserer seg ikke bare på prosedyrer, men også på å ha evne til å tenke nytt og se nye løsninger.

5.4 Innovasjon

Regjeringen framhever i Stortingsmelding nr. 7 (2008-2009) «Et nyskapende og bærekraftig Norge» at Innovasjon er en nøkkel for å få samfunn med konkurransedyktige bedrifter over hele landet (NHD, 2008). Økte ringvirkninger fra olje- og gassnæringen er derfor også avhengig av at en lykkes med å skape både nye tjenester, produkter og måter og organisere arbeidet på.

Uttrykket innovasjon kommer fra det latinske ordet «innovare» som betyr å fornye eller å lage noe nytt. Innovasjon kan defineres på en rekke ulike måter og det foreligger et utall av definisjoner. Regjeringen og Innovasjon Norge har definert innovasjon på følgende måte (NHD 2008;13): ” «en ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess, anvendelse eller organisasjonsform som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjonen for å skape økonomiske verdier.»

En ny idé eller oppfinnelse blir ikke til en innovasjon før den er kommet til praktisk anvendelse. Ofte er det andre enn ideskaperen selv som står for selve innovasjonen. Dette kan finne sted på helt andre steder og lenge etter at ideen ble unnfanget. Et eksempel er Leonardo da Vincis ønske om å lage en flymaskin. Han hadde de gode ideene, men manglet viktige elementer i systemet rundt seg som motor, lette materialer og produksjonskompetanse. Det skulle gå flere hundre år før hans idé ble til en innovasjon (St.meld. nr. 7 (2008–2009)⁹).

Figur 7 Hvordan Innovasjon Norge definerer innovasjon sammenlignet med kreativitet (kilde: Innovasjon Norge presentasjon fra 2004).

Stortingsmeldingen sier videre at det skjer innovasjon i alle næringer både i offentlig og i privat sektor og i alle typer virksomheter og innenfor alle teknologier. De presiserer at innovasjonsmålinger har en tendens til å legge størst vekt på høyteknologiske bransjer, men det er også viktig å se at innovasjon i høy grad skjer i mindre teknologiintensive sektorer. For eksempel i tjenestesektoren.

⁹ Stortingsmeldingen referer her til Oxford Innovation Handbook (2005)

Strukturer, institusjoner, regelverk og andre rammebetingelser har betydning for nyskapingen og læringen i virksomhetene. Dette rammeverket omtales gjerne som innovasjonssystemet. Begrepet innovasjonssystem benyttes på ulike nivåer, for eksempel nasjonalt, regionalt, lokalt og sektorielt. I denne oppgaven vil det bli blant annet bli satt fokus på hvordan respondentene opplever hvilken betydning innovasjon og nyskaping har for petroleumsnæringen i en lokal/regional kontekst. For å operasjonalisere begrepet ytterligere er det videre valgt å se på to sentrale elementer i innovasjonsbegrepet; kunnskap og nettverk.

5.4.1 Kunnskap

Det er blitt vanlig å skille mellom tre hovedgrupper kunnskapsbaser: analytisk (vitenskaplig), syntetisk og symbolsk/kunstbasert. Offshorenæringen eksemplifiseres gjennom syntetisk eller ingeniørbasert kunnskap. Kunnskapsinnholdet er delvis kodet med betydelige elementer av taus kunnskap som er kontekstspesifikt. Kunnskapstypen er knowhow/erfaringsbasert. Problemløsingen skjer gjennom kombinasjon av kjent kunnskap. Læringen skjer i stor grad mellom kunder og leverandører. Kunnskapsflyten er global mellom aktører i verdikjeden og lokalt gjennom spesialiserte arbeidsmarkeder. Imidlertid kan en også argumentere at deler av næringen er mer analytisk/vitenskapelig basert med mer universell kunnskap og mer know-why og FoU i samarbeid med vitenskapelige institusjoner (Isaksen 2008;27).

5.4.2 Nettverk

Som diskutert tidligere er relasjoner viktig for å realisere ens mål. Sentralt i relasjonsbegrepet er nettverk, da samspeillet mellom aktørene er sentralt. Det er ikke organisasjoner som kommuniserer og interagerer med hverandre, men personer.

Klyngeteori er viktig i nettverksforståelsen. En regional klynge defineres som et regionalt næringsmiljø med spesielle egenskaper. Den kan avgrensnes ut i fra fire egenskaper (Isaksen 2008;21-22, referer til Malmberg og Power 2007):

1. en geografisk sammenklumpning av like og relaterte bedrifter
2. bedrifter som er knyttet sammen gjennom ulike former for lokalt samarbeid og konkurranse
3. sentrale aktører erkjenner at bedriftene er en del av en klynge
4. klyngen er innovativ og konkurransedyktig

Det finnes videre mange teorier som omhandler det å arbeide innenfor nettverk. Her er det imidlertid valgt å ta utgangspunkt i en del konkrete avveininger som må gjøres når en går inn i et nettverk. Håkansson og Ford (2002) poengterer at et nettverk både kan bety muligheter og trusler. De sier videre at alle aktører bør ha en kontinuerlig gjennomgang av ens nettverker, det er videre viktig å gjøre en nøye vurdering om det er økonomisk riktig å gå inn i et nettverk.

Håkansson og Ford (2002) beskriver videre noe han kaller de tre paradoksene innen nettverk:

- Muligheter og trusler

Spørsmål om muligheter og trusler er knyttet til tyngde og variasjon i nettverket. Det er viktig å frigjøre seg fra de eventuelle begrensinger et nettverk kan gi. Ut i fra dette må en samhandle tett med aktørene for kontinuerlig å lære og utvikle måten en arbeider på. Dette krever variasjon. Tyngde relateres til kostnader ved endringer, samt viktigheten av å utnytte de ressursene som allerede er tilgjengelige i ens eksisterende relasjoner. Nettverket kan skape treghet som begrenser innovasjon, men det kan også skape et grunnlag for innovasjon.

- Påvirkning og påvirke

Spørsmål om innflytelse knytter seg til at en samtidig som en påvirker andre i et nettverk, også blir påvirket selv. En bør derfor bruke interaksjonene i nettverket som en måte å lære om kobling mellom sine egne ressurser og de som utvikles gjennom relasjoner. Forståelse av et system kan ikke oppnås ved bare å se verden som et sett av konkurrenter, kunder og leverandører. En bør også prøve å forstå hvordan nettverket fungerer ut i fra perspektivet til de øvrige deltagerne i nettverket.

- Kontroll av nettverket

Kontroll er viktig, men kan også være farlig. Dette betyr at en bør arbeide for å oppnå kontroll, men samtidig være klar på at dersom noen får sterk for kontroll, vil det kunne skyve fra seg sentrale deltagere. Selvfølgelig er et selskaps oppgave å forsøke å øke egen posisjon i nettverket for å påvirke det, men en må også sikre at øvrige deltagere i nettverket får tilfredsstilt sine forventinger.

Det er derfor viktig å ha en bevissthet om hvilke nettverk en bør prioritere, da en for det første må avveie de kostnadene en får med å delta i nettverket, mot den gevinsten nettverket kan gi. Herunder må en se på hvilke begrensninger og muligheter nettverket har, dersom en

eksempelvis går inn i et nettverk med øvrige nordnorske aktører, kan dette gi begrensninger i hvilke muligheter en har for å ha felles sak med aktører utenfor landsdelen.

Videre må en også se på hvilke sjanser en har for å påvirke og bli påvirket. Eksempelvis er det viktig å være bevisst på hva en ønsker å oppnå i de nettverk en er engasjert i, samtidig som en må være bevisst på at andre også kan ha et ønske om å påvirke ens posisjon gjennom deltagelse i det aktuelle nettverket.

Sist, men ikke minst er også nettverket en arena for makt. Dersom en fylkeskommune eksemplvis er for tett inn i et nettverk med et oljeselskap er det viktig å være bevisst på at oljeselskapet ikke får en posisjon der det kan påvirke avgjørelser i fylkeskommunen som går på tvers av andre viktige hensyn til fylkeskommunen. På den annen side kan det også være viktig for fylkeskommunen å delta i et nettverk med oljeselskap slik at en kan påvirke selskapet til å ta hensyn som gagnar det regionale nærings- og samfunnslivet. Når personer fra ulike strukturer møtes blir man da gjerne også kjent med hverandres strukturer. I møtet kan det da også skapes noe nytt (Henriksen 2010).

5.5 Sammendrag litteratur

Som nevnt blir Giddens brukt som ramme for å forklare hva som er de viktigste utfordringene til Nordland fylkeskommune i arbeidet med å skape ringvirkninger og utvikling av petroleumsnæringen i Norskehavet og landet for øvrig. Giddens sier at alle aktører i hovedsak har tre måter å få innflytelse på. Dette er gjennom kommunikasjon/argumentasjon for å oppnå økt betydning, beslutninger (økonomisk eller politisk) eller lovverk. I denne sammenheng er et sentralt poeng er at politiske institusjoner både kan allokere (økonomisk) og autorisere (politiske) virkemidler for å påvirke handlinger og avgjørelser. Måten Henriksen (2010) har brukt Giddens måte å forstå aktørbildet og rammeverket på, er en måte å arbeide med ringvirkninger.

For det første må en argumentere innenfor samfunns-, bedrifts-, og regionaløkonomiske termer, samtidig som målet om å utnytte eksisterende strukturer beholdes. Videre må en arbeide ut i fra at statens, regionens og oljeselskapenes interesser sammenfaller med hvordan den formelle og uformelle kommunikasjonen og samhandlingen skjer. I dette bildet ser en også at den regionale dimensjonen også må sees i på flere nivåer, der enkeltkommuner og fylkeskommunen som region kan ha ulike mål og interesser.

For en videre forståelse av beslutningssystemene er det også viktig å se på maktbegrepet. Her er Hernes bruk som kilde. Det er særlig lagt vekt på makt knyttet til organisasjonsstyring og embetsstyring, også i relasjon til toppstyring. Dette utgangspunktet er valg ut i fra at både staten med sitt embetsverk og oljeselskap med sine organisasjoner er sentrale når en skal forklare hvordan beslutningssystemene i petroleumsnæringen fungerer. Garbage can-modellen (Bush, 1991;170) er videre også en mulig måte å forklare beslutningsprosesser på. Det er problemer og det er løsninger, og noen ganger passer løsningen og problemene sammen. Denne modellen viser at beslutninger kan være en strøm av komplekse prosesser som kan splittes opp i delprosesser. En del beslutninger kan også forstås gjennom teorien om begrenset rasjonalitet.

Samfunnsansvar er videre også et sentralt begrep. Utgangspunktet er at alle bedrifter har en samfunnsrolle som består i levere overskudd og overholde lover og regelverk. I tillegg har også mange bedrifter et samfunnsoppdrag som knytter seg til deres rolle i å levere tjenester viktige til samfunnet. Til sist har en deres samfunnsansvar og dette defineres som mer frivillig enn de øvrige oppgavene. En måte å få petroleumssektoren til å øke sitt fokus på ringvirkninger, blir da å argumentere for at ringvirkninger og annen økonomisk aktivitet i regionene i større grad blir å anse som deres samfunnsoppdrag.

Imidlertid er det ikke nok kun å påvirke beslutninger gjennom påvirkning, politiske beslutninger rene maktprosesser eller annen beslutningsteori. Innovasjon, kunnskap og nettverk er også svært sentrale begreper.

Innovasjon kan som nevnt være å fornye eller lage noe nytt, men sentralt i dette begrepet er at det skal skape økonomiske verdier. Videre er kunnskap et viktig element i innovasjonsteorien, her blir analytisk (vitenskapelig), syntetisk (ingeniørbasert) og symbolsk/kunstbasert kunnskap trukket fram, med fokus på den syntetiske eller ingeniørbaserte kunnskapen. Nettverk er også en viktig del i forståelsen av innovasjonsbegrepet. Geografi, samarbeid, konkurranse, erkjennelse og konkurransedyktighet er alle sentrale begreper for å forstå nettverket i en innovasjonskontekst. Muligheter, trusler, påvirkning, og kontroll er også sentrale elementer som både kan virke mot hverandre og støtte opp under hverandre.

6 Empiri

I dette kapittelet vil det både brukes referanser fra bøker/rapporter og intervjuer. Referanser til bøker gjøres i teksten. Med hensyn til referanser til intervjuer vil de bli gjort som beskrevet i innlendingen til metodekapittelet. I det følgende vil det bli referert med romertall om hvem som uttrykte hva. I tillegg er det blitt gjort notater etc. i møter med ulike andre aktører. Der det er gjort, er det referert direkte i teksten. Fokuset i dette kapittelet er i overveidende grad på de utsagn respondentenes har og de historier de kommer med, knyttet opp til problemstillingen.

6.1 Næringens framvekst og struktur

Det har i følge Vatne (2008;105) vært særlig to forhold som har gjort at norsk petroleumsnæring har fått den posisjonen den har i samfunnet i dag.

- Norske myndigheter var svært forutseende i utformingen av sektorens regulering
- Nordsjøen har gitt nye utfordringer med dypere vann, lengre fra land og tøffere klimatiske forhold.

Da norsk sokkel ble åpnet hadde en allerede noe aktivitet på britisk sokkel. Vatne hevder at norsk sokkel antagelig ville blitt drevet fra britisk side, dersom Norge ikke da hadde etablert en streng regulering av sektoren. Det var statens rett å tildele lisenser. Dette åpnet for et system der Norge fikk gjenytelser som fremmet norske interesser.

Nordland fylkeskommune sier i sin høringsuttalelse til OED sin ringvirkingsanalyse som ble skrevet av Mariussen med flere i 2010 *"Det er ikke mulig å pålegge lokale og regionale leveranser i dag på samme måte som en gjorde på Vestlandet i den tidlige oljealderen i Norge, dette på grunn av forpliktelser gjennom internasjonal lovgiving. Videre er det heller ikke noe nasjonalt behov for å bygge opp nordnorsk leverandørindustri, da en internasjonal konkurransedyktig nasjonal leverandørindustri allerede finnes. Nordland fylkeskommune mener det må finnes politiske løsninger på dette, enten gjennom de muligheter internasjonalt regelverk gir, eller at nasjonale myndigheter iverksetter andre målrettede tiltak"* (Nordland

fylkeskommune, 2010;1). Dette er altså utgangspunktet, Norge er nå en del av et omfattende internasjonalt regelverk som legger begrensinger for handlingsrommet.

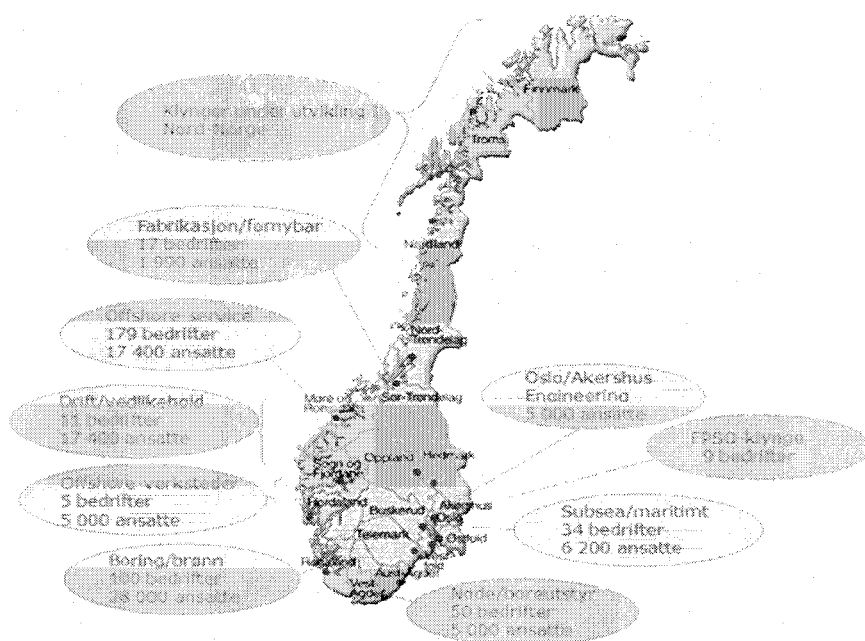
Tidligere hadde Norge krav om nasjonalt innhold i kontrakter. Den 1. januar 1994 ble EØS-avtalen implementert. Norge ble da knyttet til EUs indre marked, og norsk oljepolitikk måtte tilpasse seg dette indre markedet. En av konsekvensene var at krav til bruk norske av varer og tjenester måtte tas ut av lovverket. Videre ble kravet om at utenlandske oljeselskap måtte opprette datterselskap i Norge forlatt. Dessuten ble retten til å kreve ilandføring i Norge svekket.¹⁰ De siste restene av disse kravene ble frafalt gjennom at Petroleumsloven § 10-2 ble endret. Det ble store reaksjoner på denne endringen både i media og fra regionale politikere. Blant annet skrev fylkesråd for næring i Nordland at ” *Slik vi ser det vektlegger den foreslåtte lovendringen i § 10 – 2 overnasjonale hensyn. Det vil kunne svekke mulighetene til å ivareta regionale og lokale hensyn.*¹¹”

Den statlige styringen har i først og fremst vært knyttet til etableringer som har vært konsesjonsbelagt. Dette har omfattet utbygging av offshoreanlegg med tilhørende landbaserte anlegg. I følge Vatne (2008;108) har ikke den norske leverandørindustrien vært omfattet av dette i samme grad. Hovedregelen fram til 1994 var at en skulle velge norske varer og tjenester, men leverandørindustrien kunne mer på egen basis velge hvor i Norge de ville etablere sin aktivitet.

Mye av det som industrielt har skjedd i norsk petroleumsnæring har da vært knyttet til leverandørindustrien. Denne industrien er for en stor del basert på den maritime kompetansen Norge har hatt. Den maritime tradisjonen har derfor i følge Vatne hatt avgjørende betydning for utviklingen av store deler av service- og verkstedsbransjen. Dette er også årsaken til at store deler av leverandørindustrien er lokalisert på steder der det verken er driftsorganisasjoner eller offshorebaser. I dag er norsk leverandørindustri ledene på flere områder. Se Figur 8.

¹⁰ http://www.norskolje.museum.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=216&I=504&tid=207&mid=20,20

¹¹ Brev til Energi- og miljøkomiteen på Stortinget fra Fylkesråd for næring Arve Knutsen datert 27.5.2011 (ref. 11/17643)

Figur 8 Leverandørindustrien - olje og gass (Presentasjon for Forum for Norskehavet av Olje- og Energidepartementet 18.6.2010 i Oslo)

Statoil organiserte tidligere sine kontrakter på en slik måte at kun de aller største leverandørbedriftene kunne bli hovedkontraktører. BP har på Skarv-utbyggingen lagt opp til en annen tilnærming der en har splittet opp kontraktene i mye større grad. Et eksempel er området vedlikehold og modifikasjon (V&M). Ofte har slike V&M kontrakter blitt sett under ett, men på Skarv har en skilt disse i to; en vedlikeholdskontrakt som en lokal aktør fikk og en modifikasjonskontrakt¹² som gikk til et nasjonalt/internasjonalt selskap. I ettertid har Aker Solutions kjøpt Sandnessjøen Engineering AS¹³, dette fører antagelig til at modifikasjon og vedlikehold blir sett mer i sammenheng. Statoil har valgt en noe annen tilnærming, der en har krevd et lokalt/regionalt innhold i alle de store kontraktene. Dette har gjort at nasjonale/internasjonale selskaper har inngått avtaler med lokalt/regionalt basert næringsliv. Statoil har videre også de siste årene vært villige til å lyse ut mindre kontrakter som også lokalt/regionalt baserte selskaper har fått mulighet til å by på. Dette har sammen med kvalifiseringsprosjekter gjort at de lokale/regionale ringvirkningene har økt. Eksempler på slike kvalifiseringsprogram er LUNN.¹⁴

¹² <http://helgelandvm.no/en-US/Prosjekter/BP-Skarv-Vedlikehold-og-modifikasjon.aspx>

¹³ <http://www.akersolutions.com/en/Utility-menu/About-us/Corporate-structure/Maintenance-Modifications--Operations/Sandnessjoen-Engineering-AS/>

¹⁴ LUNN er forkortelse for "Leverandørutvikling Nord-Norge" som er et program for utvikling av en kompetent, solid og konkurransedyktig nordnorsk leverandørindustri som kan tilby produkter og tjenester til petroleumsindustrien. Kilde: www.petroarctic.no

Det kan også synes som om at regionalt næringsliv har tilpasset seg petroleumsnæringens inntog i Nord-Norge fortere enn det mange forventet. Eksempelvis ble de lokale leveransene til Snøhvit langt større enn det Statoil i utgangspunkt så for seg. I Stortingsmeldingen om ”utbygging, anlegg og drift av Snøhvit LNG” (St.prp. nr. 35) så en for seg at lokale leveranser ville bli om lag 600 millioner kroner. I rapporten LEVERT (KunnskapsParken, 2012) ble det dokumentert årlige leveranser til fra petroleumsnæringen i 2011 i Hammerfest på over 1,3 milliarder. Året før var de lokale leveransene kr 100 mill høyere (KunnskapsParken, 2011). I rapporten ”Dette er Snøhvit” (Eikeland, 2008;4) kommer det fram at det per mars 2008 har vært leveranser fra nordnorske bedrifter til Snøhvit for kr 2,7 milliarder. Kr 1,3 milliarder av dette har vært fra aktører utenfor Hammerfest. De to rapportene baserer seg på forskjellige beregningsmåter og tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare, uansett viser tallene at nordnorsk industri har vært i stand til å tilpasse seg dette nye markedet på en god måte. Nordland har imidlertid større leveranser til petroleumsnæringen enn Troms og Finnmark til sammen. I Nordland er Salten av regionene størst (kr 665,9 mill), men også de andre regionene har betydelige leveranser. Dersom en ser de på fire Helgelandsregionene, hadde de samlet i 2011 en leveranse til petroleumsnæringen på kr 878,8 mill (KunnskapsParken, 2012).

På den andre siden er det også mange i næringslivet i nord som har blitt skuffet over små og få leveranser til petroleumsnæringen, særlig da næringen var ny i Nord-Norge. Barlindhaug AS (2005) gjorde en undersøkelse for Innovasjon Norge og Norges forskningsråd der en tok for seg bedrifter som både hadde fått oppdrag og bedrifter som ikke hadde fått oppdrag. 37 % av medlemmene i Snøhvit Næringsforening (nå Petro Arctic) hadde da ikke fått oppdrag, hovedkonklusjonen fra rapporten var at hovedårsakene til at de ikke hadde fått oppdrag var (Barlindhaug, 2005;56);

- Kravene til leveranser / administrasjon av leveranser er langt større enn de krav bedriftene normalt arbeider under.
- Mange bedrifter ser mer mot ”overrislingsmulighetene” mer enn mot Snøhvit/Melkøya.
- Svært mange bedrifter har ”nok å gjøre” de er ikke ”sultne nok”.

Siden 2005 har det nok skjedd mye, flere bedrifter har nå posisjonert seg i forhold til petroleumsnæringen. Dette har mye med den økte kunnskapen miljøer i Nord-Norge har fått om petroleumsnæringen gjennom å jobbe med/i den.

Interessen for å få størst mulig aktivitet er kanskje noe spesiell for Norge. Magne Harang trekker eksempelvis fram at det har vært stor motstand mot etablering av mottaksanlegg for LNG i USA (Harang, 2002;21). Med dette kommer en inn i begrepet NIMBY, eller «Not in my back yard» hvor en ikke ønsker slik aktivitet i ens eget nærmiljø. I Norge konkurrerer en om slike etableringer.

På Bodøseminaret 2011¹⁵ sa Hans Henrik Ramm fra Ramm Energy Partner at en i nord måtte satse på noe en kan bli best på. Han trakk fram at Norge er ledene på svært mange områder, men så langt har ingen region gjort seg særlig bemerket innen sikkerhet og beredskap.

Fylkestinget i Nordland har imidlertid gjort flere vedtak om økt satsing på beredskap i regionen. Blant annet ble det poengtert i saken om KU for Aasta Hansteen at en jobbet for å bygge opp et nasjonalt senter for oljevern i fylket¹⁶. Nordland fylkeskommune tok også initiativ til en egen stand om oljevern på ONS 2012¹⁷.

Nordland fylkeskommune har igangsatt flere initiativ for både å øke bevisstheten om muligheter innen næringen og for å påvirke prosesser. Ett eksempel på et arbeid som har hatt som formål å påvirke prosesser er rapporten «Mulighetsstudien - Subsea V&M satsing i Sandnessjøen og på Helgeland» (Norconsult 2011). Bakgrunnen for dette arbeidet var å påvirke oljeselskapene til å se de mulighetene som var knyttet til å etablere en subseabase på Helgeland.

6.2 Hvem styrer næringen?

For å kunne beskrive hva som er de mest sentrale utfordringene til fylkeskommunen knyttet til innflytelse for å øke ringvirkningene, er det viktig først å se hvem som har innflytelse innen denne næringen i dag.

For å illustrere hvordan næringen kan oppfattes kan følgende sitat fra en regionalpolitiker (respondent III) gjengis; *"Da president Dwight Eisenhower gikk av som president i USA advarte han sin etterfølger mot det militærindustrielle kompleks som styrte ekstremt mye av*

¹⁵ <http://old.npf.no/aktivitet.php?id=621&time=696&c=0&a=program>

¹⁶ http://innsyn.e-kommune.no/innsyn_nordland_politisk/wfdocument.aspx?journalpostid=2012031077&dokid=296145&versjon=5&variant=P&ct=RA-PDF

¹⁷ <http://www.nfk.no/artikkel.aspx?Mid1=4&AId=21757&Back=1>

den amerikanske politikk på alle nivå. I Norge så har en det oljeindustrielle kompleks. (...) Makten ligger rundt ledelsen i de store selskapene, i ledelsen i departementet og i en felles virkelighetsoppfatning i Olje- og energidepartement og Finansdepartementet. Den ligger også i Stortinget og aksene rundt Stavanger fra Oljedirektorat, de store selskapene etc. Den store makten ligger i disse nettverkene. Dette har vært utviklet gjennom mange år."

Sitatet ovenfor illustrerer hvordan næringens posisjon i Norge kan beskrives. Det er også stor enighet mellom respondentene om at norsk olje og gassnæring i utgangspunkt styres av sentrale myndigheter i en symbiose med først og fremst oljeselskapene. Imidlertid trekkes også en del organisasjoner fram som viktige aktører.

6.2.1 Petroleumsloven med forskrifter

Petroleumsloven med forskrifter danner utgangspunkt for hvordan Norge skal utnytte sine ressurser (juridisk/lover og forskrifter). I § 1-2 står det: *"Petroleumsressursene skal forvaltes i et langsiktig perspektiv slik at de kommer hele det norske samfunn til gode. Herunder skal ressursforvaltningen gi landet inntekter og bidra til å sikre velferd, sysselsetting og et bedre miljø og å styrke norsk næringsliv og industriell utvikling samtidig som det tas nødvendige hensyn til distriktspolitiske interesser og annen virksomhet."* Dette betyr at en av grunnpilarene til Petroleumsloven er at olje og gassvirksomheten skal skape vekst og utvikling i hele landet. Tolkningen av dette er imidlertid noe forskjellig avhengig av ståsted. Det kan eksempelvis argumenteres for at hele Norge får glede av Norges inntekter fra olje og gassvirksomheten, selv om regionen har få direkte arbeidsplasser og liten lokal/regional verdiskaping knyttet til denne næringen.

Det formelle grunnlaget regionale aktører har for å komme med innspill til en feltutbygging er forslag til program for konsekvensutgreiningen og selve konsekvensutgreiningen (KU). En KU lages i henhold til bestemmelsene i Petroleumsloven § 4.2 og 4.3 samt forskrift til lov om Petroleumsvirksomhet § 22, Oljedirektoratets (OD) veiledning til plan for utbygging, drift av en petroleumsforekomst (PUD) og veiledning for plan for anlegg og drift av innretninger for transport og for utnyttelse av petroleum (PAD) (utgitt av Oljedirektoratet 18. mai 2000).

6.2.2 Regionens rolle i forhold til det nasjonale nivået

For det første har en forholdet mellom regionale og nasjonale politikere. Blant annet blir det poengtert av respondent II: *"Dersom du ikke får ditt eget parti til å fremme standpunkter som*

er så førende at oljeselskapene skjønner at de må gjøre noe (...) så får du ikke ringvirkninger” Personen sier derfor at den viktigste rollen til de regionale politikerne er å arbeide mot de nasjonale. Dette blir utdypet fra en respondent (IV) fra et oljeselskap som sier: *”Vi er en liten nasjon og veldig mange av de viktigste beslutningene treffes i Oslo. Det regionale nivået er en viktig premissleverandør. Vi ser ofte at ordførere og fylkesordførere er på reise til Oslo.”*

Store regioner kan også ha innflytelse i kraft av sin størrelse. Respondent VI kommer derfor inn på rollen som eksempelvis store partilag kan ha. Personen sier: *”... men jeg tror også sentrale myndigheter i vel så stor grad lytter til andre aktører som ikke direkte er involvert. Vi har jo vært inne i prosesser hvor Oslo Arbeiderparti har blitt en veldig sterk aktør (...) i petroleumpolitikken.*

Flere er videre fokusert på at næringen er og skal være nasjonal. Respondent IV fra et oljeselskap sier *”Dette er en nasjonal virksomhet, så det er de nasjonale myndighetene som bestemmer. Jeg tror på mange måter at det også er der det bestemmes i realiteten, på godt og vondt.”* Dette utdypes av en annen respondent fra oljeselskap (V): *”De grunnleggende forutsetningene ble langt i petroleumslovgivningen som er fundamentet for hele industrien. (...) OED bestemmer det meste, men finansdepartementet ligger bak der og vil ha finansene i orden.”*

6.2.3 Departementenes rolle

Person VI fra selskapssiden sier videre at Ola Borten Moe som olje- og energiminister har forandret rollen til OED, med en mye mer aktiv rolle enn det de har hatt tidligere. En kommer da inn på hvordan departementene arbeider seg imellom. Forholdet internt i departementene er et tema som få av respondentene har et forhold til. Dette kan knyttes opp til både kjennskap til konkrete problemstillinger og grad av arbeid samarbeid med aktører fra departementene, men her er også andre kilder brukt. Respondent IV trekker fram prosessen rundt Snøhvit: *”Når vi snakker om Snøhvit så var det veldig viktig for OED å få bygget ut Snøhvit, denne beslutningen satt veldig langt inne i Finansdepartementet. Det var ikke enkelt for dem å akseptere den beslutningen”*

Respondent XIII sier følgende om forholdet departementene imellom: *”... ingen i OED liker UD. Dette fordi UD utaler seg om olje/gass, og det har ikke de noe med, mens OED er veldig glade i KRD, de snakker de gjerne med da olje og energi har betydning for norsk*

distriktpolitikk. Det er for så vidt riktig at KRD har er mer regionalt fokus enn øvrige departement, men dette aksepteres av øvrige departement (...) men det de ikke vil ha noe innblanding fra er UD om hvor norsk gass kommer fra og hvor den skal hen og så videre.”

Denne uttalelsen er forelagt person fra embetsverket i OED, det ble da uttalt at problemstillingen var kjent i departementet.¹⁸

Respondenten sier videre at KRD i hovedsak også aksepteres på grunn av deres store budsjett. Personen mener at de er derfor nødt til å ta hensyn til hverandre. *«KRD krever ikke at olje/gass skal hit eller dit, slik som UD(...).. OED på sin side ønsker å kunne bidra til at aktivitet spres utover regionalt og hører mer enn gjerne på KRD. KRD og OED krever med andre ord ikke noe av hverandre (...), de har sine ansvarsområder, de overlapper og tar ansvar på hver sin kant.»*

Stortinget trekkes i liten grad som en styrende aktør, med unntak av det respondent II sier om viktigheten av å arbeide mot de sentrale partiorganisasjonene.

Marit Arnstad som var olje og energiminister i perioden 1997-2000 uttalte følgende på en konferanse om olje og makt på universitetet i Oslo 12.9 2002¹⁹: *Jeg har påpekt at debatten om oljeboring nord for 62. breddegrad frambrakte en problemstilling om beslutningsprosess i forholdet miljø, næring og politikk. I forbindelse med åpningen for prøveboring, ble det hevdet fra daværende regjering side at man ville komme tilbake til Stortinget med en egen sak for hver utbygging av eventuelle funn. Implisitt; Stortinget skulle kunne påvirke spørsmålet om utbygging etter at eventuelle funn ble gjort. Men kunne man det? Jeg vil hevde at det helt siden begynnelsen av 1980-tallet har vært et gap mellom det Stortinget og miljøbevegelsen har trodd det var mulig å påvirke, og det man faktisk kunne påvirke.*

For det første er en rekke faktiske styringsredskap i oljepolitikken avviklet de siste tyve årene. I tillegg kommer den illusjon som er frambrakt av at det ved hvert funn av olje eller gass legges fram en Plan for Utbygging og Drift (PUD) for Regjering og Storting. Behandling av PUD har forledet de politiske partiene til å tro at de faktisk har et valg. Ingenting har heller blitt gjort for å dempe denne illusjonen. Men virkeligheten er en annen. Selv om Storting og

¹⁸ Samtalen fant sted i Lofoten under et møte i medio mars 2012

¹⁹ Universitetet i Oslo, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Publisert 9. apr. 2003 15:56 - Sist endret 25. nov. 2010 13:52: <http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapport56/>

Regjering rent formelt må godkjenne utvikling av et felt, er de reelle mulighetene til å påvirke forløpet av en feltutvikling små. Handlefriheten er begrenset.» Dette viser at en også på sentralt politisk nivå har tvil om hvorvidt en har de redskapene en ønsker å ha for å påvirke utviklingen i den retningen en ønsker.

I tillegg til regjeringens, Stortingets og departementenes rolle er direktoratene også en sentral del av de nasjonale myndighetene. For å få et mer komplett bilde må denne delen av statsforvaltningen også belyses.

6.2.4 Direktoratene

Flere av respondentene trekker fram direktoratene som sentrale. Da nevnes særlig Oljedirektoratet, Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) og Petroleumstilsynet (Petil) som de viktigste.

Det kan noen ganger være flytende overganger mellom departementene og direktoratene. Respondenten fra FoU (XIII) sier at OED står for politikkkutforming, dersom de får veldig mange detaljsaker, drukner statsråden i dem. OED og byråkratene setter derfor de store rammene. OD sin rolle blir derfor å ta hånd om teknikaliteter, de etablerer derfor de rammebetingelsene en i stor grad må arbeide operativ etter. Når det gjelder andre direktorat sier respondente videre at blant annet at Klif har en mindre sentral rolle, de kan også noen ganger oppfattes som et irritasjonsmoment: *”Det er Petroleumstilsynet man ønsker skal rydde opp. De (Klif) blir betraktet som mygg som stikker litt, uten at man er så veldig hårsår for det. (...) En ønsker imidlertid at Petroleumstilsynet skal ta hele greia, fra HMS til miljø.”*

Respondenten (XII) fra miljøbevegelsen opplever at Klif og andre direktorater har autoritet, men opplever også at det er et hierarki i departementene og direktoratene, med OED og OD på toppen. Blant annet sier respondente: *”Jeg skulle ønske at Miljøverndepartementet og Klif hadde mer å si og var litt mer tungvektene, mer innflytelse og makt”*

Respondent II (regionalpolitiker) mener at direktoratene har mye makt: *”Direktoratene har en tendens til å stramme inn på det som Stortinget har sagt, og det som politikerne har ment. Dette er et demokratisk problem. Direktoratene har tatt til seg mer makt over år.”*

Det er derfor ikke en enhetlig oppfatning av direktoratenes rolle, det kan synes som om hvordan deres rolle oppfattes, i stor grad bestemmes ut i fra de ulike respondenters rolle og utgangspunkt.

6.2.5 Oljeselskapenes rolle

Oljeselskapene trekkes fram av flere respondenter som aktører med stor reell makt innenfor petroleumsnæringen. Under denne overskriften skilles det ikke mellom organisasjoner som OLF (Oljeindustriens Landsforening), nå Norsk Olje og Gass samt de rene oljeselskapene.

Respondent X sier følgende om en ser på makten innen bransjen *"Det skal jo være Stortinget som har makta, men man vet jo hvem som har makten, men det er vanskelig å si det."* På spørsmål om det er oljeselskapene en tenker på, svarer respondenten: *"Ja, de har en makt gjennom den kunnskapen de sitter med, ut i fra faglige vurderinger. De har jo også jevnlig kontakt med fagfolk i de ulike departementer. De driver en veldig aktiv påvirkning og lobbyvirksomhet..."*

En av respondentene (IV) fra et oljeselskap påpeker at de har et mandat og dermed også fått et handlingsrom (fra politikerne). Her sies det videre: *"Vi forsøker ikke å være tonedøv, så det er nok litt sånn at selv om vi har mandat til å gjøre som vi vil, så informeres jo myndighetene i stor grad..."* Det blir videre sagt at selskapet har en rekke uformelle møter med politikere på forskjellig nivå. Ikke bare sentralt, men også lokalt og regionalt. Det bestemmes ikke så mye i disse møtene, men ting drøftes og det gis signaler begge veier. Men sier personen videre: *«Vi har et handlingsrom, så beslutter vi innenfor det.»*

En annen måte å se dette på er utsagnet til Person VI: *"Norge er en nasjon preget av dialog. Dette betyr at det er i dialogen mellom industrien samfunnslivet og byråkratiet at løsningene skapes, dette er et samspill."* Men også her ser en den framskutte rollen som oljeselskapene med Statoil i spissen har, men det poengteres at heller ikke de opererer i et vakuum, og må ta hensyn til det samfunnet de operer i.

Et sentralt område for oljeselskapene er derfor deres definisjonsmakt. Respondent VII (jobber i LO) svarer at oljeselskapene har makt blant annet fordi de sitter på utrensingsapparatet: *"Når saker utredes fram mot beslutning så er det svært mange som vil være enig med meg at når oljeselskapene bestemmer seg for en konklusjon så lager de alltid de regnestykkene som underbygger den konklusjonen de har bestemt seg for. (...) Her må man være oppmerksom på at oljeselskap har primært sitt eget selskap som agenda. Så deltar de i ulike lisenser, og lisensene er kamparenaer hvor selskapene sloss for sine egen strategiske agendaer. Slik at de*

løsningene som den enkelte lisens velger trenger ikke å være verken teknisk eller operasjonelt optimalt, men det er makta som rå. (...) Så kan du samtidig få løsninger som er gode for selskapene, men som er dårlige for butikken Norge.”

Respondent VII sier følgende om suboptimale løsninger for Norge, der makten som ligger i utredningsapparatet og valg av input i lønnsomhetsmodeller kan være avgjørende for hvilke løsninger som velges: *Et eksempel er Statfjord senfase. Dette har primært vært et oljefelt, Norges største. Mot slutten var det mye gass igjen som ikke kunne produseres slik som plattformen var bygd. Derfor bygde en om plattformene. Dette kostet like mye som fire operahus. 16 milliarder. Statpipe går til Kårstø. Dette røret hadde kapasitet til å ta denne gassen, men selskapene fikk lov å bygge en ny rørledning til Skottland. Dette ble gjort fordi store selskaper med store interesser i skotsk petrokjemisk industri ønsket det på grunn av råstoffmangel der. Dette var en rikgass med mye etan. For å få til det laget de regnestykker som viste at dette var mest lønnsomt selv om en måtte bygge en ny rørledning. Støre-røret er mindre viktig i nasjonal sammenheng, da det her mer er snakk om hvor i Norge en skal ha verdiskapingen.*

Respondenten (VII) sier videre at regjering, storting og direktorater har en kontrollerende rolle, men hevder at det er et samrøre mellom de som skal kontrolleres og de som er kontrollører: *”Det er litt for nære forbindelser mellom myndighetsapparatet og oljeselskapene.”*

Respondent XIII opplever ikke at selskapene og myndighetene har for tette bånd: *”De har meget stor makt innenfor det rammeverket som blir gitt, men de er også meget påpasselig på det rammeverket rundt og byråkratene i OED er meget bevisst på å holde oljeselskapene på en armlengdes avstand.”*

På spørsmål om hvilken rolle de store aktørene har, svarer respondenten: *”Storgutt er Statoil, det var litt synd at Statoil og Hydro fusjonerte, for da hadde du to store norske aktører som kunne knive med hverandre. Nå er Statoil igjen eneaktør.”*

Respondenten fra miljøbevegelsen (XII) er klar på at det er oljeindustrien ved OLF (nå Norsk olje og gass) og Statoil som har den reelle maken, selv om det i teorien er staten ved regjering og storting.

Ut i fra uttalelsene ovenfor er det mye som tyder på at oljeselskapene har en betydelig innflytelse ovenfor egen sektor. I Hernes (1980) sin beskrivelse av makt beskriver han organisasjonene som en del næringsens makt- og styringssystem. Arbo (2010) beskriver videre miljøvernorganisasjonene som en del av en trekant som også består av oljenæringen og staten. I det videre er det derfor også viktig å belyse organisasjonenes rolle.

6.2.6 Organisasjonenes rolle

Bildet av organisasjoner avhenger av hvordan disse klassifiseres. Under denne overskriften vil det bli fokusert på rollen til organisasjoner som ikke er ledet av oljeindustrien selv.

Når det gjelder miljøvernorganisasjonene har de i følge flere respondenter blitt mer sentrale over tid. Det er imidlertid forskjellig syn på deres rolle. På den ene siden kan de være konstruktive bidragsytere i prosesser, men de kan også oppfattes som konfliktorienterte pressgrupper uten reell påvirkningskraft i sentrale prosesser. Som respondent II (regional politiker) sier: *”Det miljøbevegelsen generelt sett står for er stort sett er alle mennesker enige i, også vi, men jeg er allikevel veldig lei meg på vegne av deler av miljøbevegelsen.”* Her mener respondenter at deler av denne gruppen organisasjoner har den har spilt seg selv ut på sidelinjen i.

Oljeselskapene er også påvirket av miljøbevegelsen. Respondent VI fra oljeselskap sier at de lytter på hva miljøorganisasjonene sier, men poengterer videre at det er veldig stor forskjell på miljøorganisasjonene når de snakker i media, kontra når en snakker med de i et møte: *”I media så er det de store ordene, og det de sier der er lite matnyttig for en virksomhet som vår.”*

Respondenten fra miljøbevegelsen (XII) sier at de opplever at de blir tatt med på alvor og får være med der beslutningene tas i stadig større grad. Respondenten sier: *«Jeg oppfatter at vi har fått stadig større påvirkningskraft, tidlig på 2000 tallet sa sjefen i Statoil at han var oppriktig redd for oss (navnet er anonymisert) og resten av naturvernbevegelsen ...»* Respondenten sier videre: *«våre høringsuttalelser ikke bare blir vist i media, men at vi får være med på de viktige møtene.»* Respondenten trekker videre fram viktigheten av å ha kontakt med partiene på nasjonalt nivå, kanskje særlig SV.

Når det gjelder organisasjoner som Fiskarlaget sier respondent II at det er viktig å sette seg ned med dem i dialog: *"la oss snakke om det"*, er oppfordringen når det gjelder den videre utviklingen av petroleumssektoren i Norge, med særlig referanse til debatten om eventuell åpning av områdene utenfor Lofoten og Vesterålen for petroleumsvirksomhet.

6.2.7 Bildet har endret seg

De fleste av respondentene ser en bransje i endring. Petroleumsnæringen oppfattes av flere som en mer moden næring, enn for bare få år siden.

Respondentene er tilsynelatende uenige om sentrale myndigheter har fått mer eller mindre makt/innflytelse over petroleumsnæringen. Respondent I (lokalpolitiker) sier at myndighetspåvirkningen i dag er tyngre, mer solid og har fått større andel i beslutningsprosessene. Personen mener at Oljedirektorat og politiske institusjoner har blitt mer viktig enn de var innledningsvis. Dette ut i fra at en i starten var mer avhengig av oljeselskapene enn en er nå.

Respondent VI mener at næringen har blitt mer norsk, men betyr ikke nødvendigvis at politikernes rolle er styrket: *"Denne næringen har endret seg i det den har blitt mer norsk i løpet av 40 år. Man er ikke like prisgitt løsninger en bare har adoptert fra utlandet. Man utvikler kunnskap i mye større grad i Norge."*

Respondent VII mener imidlertid at politikerne har mistet makt, eller de har gitt den fra seg. Respondenten framhever at en hadde en relativt sterk politisk styring av oljevirkosmheten i Norge fra slutten av 60-tallet til midten av 90-tallet. Respondenten sier videre: *"I løpet av de siste 20 årene så har myndighetens styring blitt redusert. Selskapene har økt sin styringsvilje og sin styringsmulighet."* Person XI (offentlig tilrettelegger) sier følgende: *"Generelt vil jeg si at oljeselskapene har fått mer makt enn før. Tidligere var ting mye tydeligere i politiske føringer."*

Respondent XIII fra FoU nyanserer dette bildet noe, da personen fokuserer på at underleverandørene de senere årene har fått en annen rolle enn de hadde før: *"Det som før skjedde hos oljeselskapene er nå flyttet til underleverandører. Statoil utførte før engeneering, dette er nå satt ut. Dette muliggjør at flere småselskap kommer på norsk sokkel. Den teknologiske definisjonsmakten er nå flyttet til engieeringselskapene."*

Miljøvernorganisasjonene har i følge flere respondenter fått en mer sentral rolle de senere år, særlig trekkes det fram at de er blitt mer sentrale i det offentlige ordskiftet. Respondent IV er kritisk til denne utviklingen ”*Av og til så er det pussig i hvilken grad media bruker miljøvernorganisasjonene som sannhetsvitner, når for eksempel staten sitter med vel så god kompetanse i egne direktorat og etater.*”

Respondent XII fra miljøbevegelsen sier at de ikke opplever at oljeindustrien har fått mindre makt, men de opplever at det blir satt mer fokus på de negative sidene ved petroleumsnæringen. Samtidig sier respondenten at miljøbevegelsen også har fått en knekk, da flere undersøkelser viser at folk er mindre opptatt av miljø, ungdom er mindre opptatt av klima. Dette mener respondenten kan ha flere årsaker, men det framheves at Olje- og energiminister Ola Borten Moe sine utsagn om en uforsvarlig miljøbevegelse ikke har hjulpet. På denne bakgrunn mener respondenten at bildet er blitt noe mer nyansert.

Når det gjelder rollen til byråkratiet utenfor departementene kan respondent V brukes som eksempel på hvilken rolle disse er i ferd med å få ut i fra en stadig økende grad av profesjonalisering. Personen sier at en ser at det forventes at både OD, Klif og Petil skal stadig tidligere inn i prosessene. Respondenten sier videre: ”*Jeg tror det er disse som har endret maktposisjon mest de siste årene*”

En annen ting som flere av respondentene framhever at en ser et økende fokus på regionale ringvirkninger. Flere refererer til Petroleumsmeldingen (OED, 2011) som sier på side 13 at regjeringen vil føre følgende politikk knyttet til å ”*sikre at nye funn skaper størst mulig verdier for samfunnet og legge til rette for positive, lokale og regionale ringvirkninger.*” Respondent XI (næringsutvikler) sier blant annet: ”*Der virksomheten skjer skal også få fordelene. Det at dette har veldig mye med opinionen å gjøre. Næringen har sett at dersom de ikke får dette til, så får de heller ikke hjelp til å få tak i nye områder.*”

6.3 Innovasjon i petroleumsnæringen

Petroleumsbasert industri er i dag karakterisert som en moden industri. Verken utvinnings, raffinering eller den petrokjemiske industrien er klassifisert som særlig kunnskapsintensiv av OECD. «*Det meste av nyskapingen skjer i form av nyutvikling av prosess teknologi gjennom småinnovasjoner, men fortsatt finner vi virksomhetsområder der radikale kunnskapsløft finner*

sted» (Vatne 2008;102). Den norske petroleumsindustrien er preget av oppstrømsaktivitet. I all hovedsak spesialisert mot offshorevirksomhet; leting, produksjon og transport (Vatne 2008;103).

Ved starten av aktiviteten i Nordsjøen var det stort sett amerikanske selskaper som dominerte. Den første konsesjonsrunden ble lyst ut i 1965. Boringen startet i 1966 og det første funnet ble gjort i 1968 (Vatne 2008;105).

Petro Arctic framhever at nyskaping også betyr å være framtidsrettet. De fokuserer på fire P'er: Den første er den negative, mens de tre andre er mer positive²⁰:

- Proteksjonisme, nå må vi passe på her, noen andre kan komme inn...
- Partnerskap, samarbeid og nettverk
- Proaktiv, framoverlent og aktiv i arbeidet med å få nye oppdrag og tilegne seg ny kunnskap
- Perfeksjonisme, det arbeidet en skal utføre skal ha høyest mulig kvalitet.

Med hensyn til respondentene ser de i overveiende grad innovasjon i et teknologisk perspektiv. Et eksempel er person II som er regional politiker. Personen sier blant annet dette om innovasjon *”Teknologi. Med hensyn til Nordland VI og VII snakker vi om en teknologi vi foreløpig ikke har. Vi har også en tendens til å bite oss opp i at vi står på forskjellige nes og ikke ser til hverandres standpunkter. Vi må snakke og vi må få viten, når vi har fått viten kan vi trekke konklusjoner.”* Personen bruker derfor innovasjon til å argumentere for en videre prosess med Lofoten og Vesterålen.

Respondent VI sier dette om innovasjon i petroleumsnæringen: *«Da tenker jeg på norske leverandørindustri på rekke og rad bortover. Når en har klart å lage Subsea Vally på innlandet bortover fra Kongsberg til Drammen, når en har laget juletre i et dalføre på Sørlandet. (...) Da har en gjort ganske fantastiske ting på utvikling av norsk teknologi.»*

På samfunnsmessig nyskaping poengterer imidlertid respondenten at en har vi for liten oversikt: *«Dette går lett over i en ringvirkningsanalyse. Svakheten fram til nå og som vi har diskutert ganske mye, er at vi i alt for stor grad har telt kai-meter, rørlengde og*

²⁰ <http://www.petroarctic.no/>

industriarbeidsplasser og i alt for liten grad har fokus på hvordan forme samfunnet og næringslivet rundt.»

En annen respondent fra oljeselskap (IV) fokuserer på at samfunnsmessig innovasjon og nyskaping må forstås ut i fra en regional kontekst. Personen slår fast at en ikke kan bruke de samme løsningene i Brasil som i Nord-Norge.

Respondent V (også oljeselskap) sier dette om innovasjon og nyskaping innen petroleumsnæringen *”Da tenker jeg faktisk at i den perioden vi har drevet petroleumsindustri så har vi hatt en rivende utvikling og veldig mye nyskaping, rent generelt. Dette er teknologisk”. Finnes det samfunnsmessig nyskaping? ”... Det var et vanskelig spørsmål... Kommunikasjon er et element som har som har gitt muligheter langt utover det en har hatt tidligere. (...) Data og kommunikasjon mellom geografiske plasser har brakt flere inn i bildet, det har gitt bedre løsninger. Dette er ikke bare innenfor landet grenser, men også globalt. En er derfor ikke så avhengig av geografien lengre.” Respondent IX (offentlig tilrettelegger) utdyper dette: ”...teknologisk nyskaping, men også organisatorisk, hvordan en organiserer virksomheten sin. Kommunikasjonsteknologi gjør videre at en del arbeidsoperasjoner kan utføres fra hvor som helst. Dette kan være en trussel, men det kan også være en mulighet.”*

Person XII (miljøvernorganisasjon) sier følgende: *” Nyskaping innenfor oljenæringen er at en finner på noe annet å gjøre, for det må man jo gjøre til slutt uansett, det er bare spørsmål om tid.”*

Person XIII (FoU) sier følgende om nyskaping: *” Nyskapingen er veldig inkrementell, man er veldig risikoavers. Det finnes for eksempel boreteknologier som er mye billigere enn de en har nå, men en har en stor risikoaversjon, sånn at en går veldig mye trinnvis fram. Kontraktutforming er veldig låst juridisk sett, blant annet med anbudsregelverk osv. Dem var mye friere før en hadde EØS-regler. Oljeselskapene har ikke råd til å bli tatt på slike juridiske formalfeil. Med den oppsplittingen av kontrakter som nå skjer går en i stor grad tilbake til slik det var før en laget de store enhetskontraktene.”*

6.3.1 Kompetanse og nettverk

Kompetanse og nettverk er to sentrale faktorer innen nyskaping og innovasjon. Når det gjelder nettverk innen offentlig sektor kan regionråd være et eksempel på hvordan

kommunene arbeider i formelle nettverk. Fylkene og en del kommuner er også medlemmer av formelle nettverk som Norskehavsrådet, Kontaktforum for olje og gass i Nord-Norge og Norsk Gassforum. Bedriftene arbeider også innen formelle nasjonale eller regionale nettverk som Petro Arcite og Navitas, hvor også en del offentlig aktører også er medlemmer. LoVe petro er også en aktør som har som formål snarest å få åpnet Lofoten / Vesterålen for en petroleumsindustri basert på strenge sikkerhets- og miljøkrav. I tillegg kommer lokale/regionale næringsforeninger etc.

Kompetansebygging er et gjennomgående tema hos flere av respondentene. I hovedsak fokuseres det på administrativ kompetanse og fag/industrikompetanse i næringslivet. Det oppleves derfor viktig å ha et kompetent næringsliv, samtidig som en fra politisk og administrativ nivå i fylker og kommuner har kompetanse til å drive fram de riktige sakene.

For å ta næringslivet først, blir det fra respondent VI fokusert på å ta i bruk det næringslivet en har for å bygge ny kompetanse: *"Styrken til Nordland er den sterke industritradisjonen"*. På en annen side trekker personen fram at industrien framstår som noe fragmentert og ulikt fordelt over fylket. Respondent VI sier videre at Nordland har mye kompetanse, men at den er låst fast i en del tankemønstre/diskurs: *"Vi har en ganske flink mekanisk industri i nord som kanskje er låst fast i en tankeverden rundt ferger og fiskebåter. (...)Dersom de tar spranget (til petroleumsnæringen) vil de få en global mulighet. Er du god nok til å levere på Luva (Nå Aasta Hansteen) er du god nok til å levere over hele kloden."* Her sier respondenten at den nasjonale kompetansen er den beste i verden. Utfordringen ligger derfor i hvordan vi bruker kompetansen i å utvikle seg mot petroleumsnæring.

Det er flere måter å implementere nye tankemønstre, men respondent VI trekker fram viktigheten av dialog: *"Det er dialogen som danner løsninger, og i denne dialogen som gir man også norske lokale og regionale myndigheter samt NGOer muligheter til å være med å påvirke. De blir lyttet til."*

En annen sak er diskusjonen om hvor mye det er å fordele. Flere av respondentene fokuserer på viktigheten av å arbeide sammen i nord. Dette uttrykker respondent VI på følgende måte: *"Kaken er så stor og det er mye å fordele, det betyr at alt skal ikke havne i Harstad, Hammerfest, Helgeland eller i Bodø eller i Tromsø eller i Narvik."* Videre fokuserer

respondenten på de nyskapende elementene som ligger i denne næringen: *”Vi vil se steder som vi utnytte denne næringen på nye og helt overraskende måter.”*

Nord-Norge har videre ikke tilgang på alle relevante nettverk, dette gjelder særlig de uformelle nettverkene, dette utdypes på følgende måte av Respondent III: *”Det er langt opp og fram for oss som ikke er i nettverkene i Oslo og Stavanger, der du møter hverandre når du henter barn i barnehagen, går på konserter sammen og så videre. (...) Vi er langt unna, dette må kompenseres med større tilstedeværelse og langt mer systematisk jobbing.”*

Nettverk med andre bransjer trekkes også inn. Særlig fokuserer respondent II på å arbeide tett med fiskerinæringen, for å få til et samarbeid som kan være til felles gode. Respondenten har videre mindre tro på at det er mulig å få et nært og konstruktivt samarbeide med miljøvernorganisasjonene.

På utdanningssiden trekker respondent XIII inn fagutdanningen og høyere utdanning i Nordland: *”Nordland sin styrke er bredden på fagutdannelsen. Troms har ikke industri og fagutdanning. Finnmark er veldig lett håndterbar, da det bare er tre steder en kan velge mellom; Alta, Hammerfest og Kirkenes. (...) Mangel på teknisk utdanning er et problem for underleverandørene, oljeselskapene kan betale seg ut av det.”*

Respondent V mener at det er viktig at oljeselskapene fortsatt bruker mye tid på er leverandørutvikling. Personen mener at de trenger flere leverandører i regionen. Det er derfor viktig å arbeide med utdanning og rekruttering av alle typer personell og fagkategorier.

Videre sier respondenten (V) *«Når det gjelder utdanning må en for det første opprette relevante studieplasser, så må dette markedsføres, gjerne i samarbeid med oljeindustrien.. (...) Sørøver er vi med å gi støtte til spesielle utdanningsprogram, professorater etc. som vi mener det er viktig å ha faglig fokus på.»*

Flere av respondentene poengterer også viktigheten av å ha gode HMS-systemer (helse miljø og sikkerhet). Dette er det viktig å arbeide med over tid, da petroleumsnæringen er mer opptatt av HMS enn de fleste andre bransjer.

For å bli leverandører må en i stor grad også registrere seg i databaser som oljebransjen bruker. Den mest brukte er Achilles. Achilles sier på sine nettsider²¹ at deres kjernekompetanse er å identifisere, kvalifisere, valuere og overvåke leverandører og underleverandører på vegne av oppdragsgivere over hele verden. Her er petroleumssektoren svært sentral.

Det blir også fokusert på hvilken kompetanse som det offentlige tilretteleggingsapparatet og det politiske nivået bør ha. Respondent V sier dette på følgende måte: *"Det er viktig å ha kunnskap om hva regionen trenger og er kapabel til (...), at man forstår businessen, industrien og de behovene som ligger der. "*

Respondent VI trekker også fram den type kompetanse en aktør som fylkeskommunen har behov for i arbeidet med å påvirke sentrale aktører i petroleumsnæringen: *"Både kulturkompetanse og formalkompetanse. Det er ikke geologer en trenger for å skjønne prosessene. Man trenger gode folk som kan prosesstyring, som skjønner hvordan de ulike prosessene opereres, når de forskjellige beslutningene fattes, hvordan de fattes og hvem som er aktørene."* Respondent XIII uttrykker dette på en annen måte: *"En må ha noen som er villig til å bruke mye til på å prate med dem."* Personen mener derfor at en ikke trenger noe spesiell fagkompetanse, men kompetanse innen relasjonsbygging etc.

Respondent XIII mener at økonomi og ingeniørkompetanse er viktig, eller i det minste en forståelse for den måten å se verden på. Uansett mener personen at det er viktig å forstå ens rolle og refererer til en kollega som designer brønnhoder (mekanisk ingeniør). Denne personen ser ikke økonomiske tall og har derfor ikke noe forhold til hva løsningene koster. *«De lenger opp tenker penger, de høyere tenker strategi».* Respondenten mener derfor at en må tilpasse budskapet til hvilket nivå en møter i organisasjonen og på hvilket trinn i beslutningsprosessen man er på.

Respondent II har en noe annen tilnærming på kompetansebehovet det offentlige har. En utdyper dette med å fokusere på at det ikke er nødvendig at en har kompetansen i egen organisasjon, det er imidlertid viktig at den politiske ledelsen får den nødvendige støtten: *"Administrasjonen må framstå med bred kunnskap, fundamentert i det som er*

²¹ <http://www.achilles.com/no/Achilles-Norge/>

problemstillingen. Dersom en ikke har tilstrekkelig med kompetanse i egen administrasjon, så må man alliere seg med noen som har, slik at produktet som kommer til politisk behandling er så godt som mulig.”

Respondent XI sier følgende om nettverk i det offentlige: *”Dette er litt som med Norskehavsrådet, en jobber for kaka istedenfor å kjempe om bitene. Fylket har det samme i forhold til kommunene. De skal jobbe for at fylket skal få noe, men hvilken kommune som skal få det, det er ikke noe fylkeskommunen alltid skal ta stilling til. (...) Det er i seg selv fornuftig å benytte allerede investerte kroner mest mulig optimalt. Basene er bygd opp i den samme malen. (...) Det som gikk an på 70, 80 og 90-tallet går ikke an i dag. Her trekker respondenten fram at en må tilpasse arbeidsmåter og budskap til dagens rammebetingelser.*

6.3.2 Nettverk og kunnskap, eksempelet Kristiansund ²²

Betydningen av å arbeide innen nettverk er understreket av flere respondenter som vist ovenfor. Kristiansund er en av de stedene i Norge som trekkes fram som en godt integrert petroleumsby. I følge en representant fra et oljeselskap er ”vi skal ha” et utsagn aktører i Kristiansund aldri har kommet med. I følge personen sier de heller at de ønsker å være så god at en ikke har så mange andre valg en dem. Spørsmålet er heller: ”hva kan vi gjøre for å bli attraktive for dere?”

Representanten fra oljeselskapet opplever ikke at nettverkene i Kristiansund går på integriteten løs. En opplever at de respekterer hverandres ståsted, og forstår hvor grensen går. Dialogen, diskusjon og kommunikasjon oppleves som åpen. Alle kjenner spillet. En er konkurrenter, men en konkurrerer ikke mer enn at en vil hjelpe hverandre fram. Kristiansund er i følge respondenten en by med enorm stolthet. Det meste handler om å ha nettverk og å kjenne hverandre, dele kunnskap og kunne ta en prat uansett om en har noe konkret å snakke om. Dette handler mye om tillit. Det handler om å bygge stein på stein. Tillit og trygghet.

Kommune og næringsliv sier at de er stolte av leverandør- og servicenettverket sitt.

De poengterer at de var vertskap for bedrifter fra Bergen og Stavanger, nå sier de at de håper Nord-Norge tar godt i mot bedriftene som kommer fra Kristiansund og etablerer seg i Nord-Norge. Personen fra næringslivet sier at en ikke er konkurrent med nabobedriften, men

²² Frøste del av materialet i under denne overskriften er hentet fra notater gjort etter uformell samtale med personer fra Kristiansund i forbindelse med Norskehavskonferansen 8. mars 2012

samarbeidspartner. En sier at en er nødt til å samarbeide, for i neste runde er det du som trenger hjelp.

Nettverket i Kristiansund skryter også av at en i tolv år har arrangert månedlige møter, åpne for alle der en skaper arenaer hvor folk skal bli kjent med hverandre og få faglig påfyll. Alle bidrar gratis.

I Norsk oljemuseums årbok for 2011 er også Kristiansund nevnt med en egen artikkel (Norsk Oljemuseum, 2012;63-90). Artikkelen som er skrevet av Helge Hegeberg trekker fram det stille diplomati, der Kristiansund posisjonerte seg allerede fra 1970 for å bli oljehovedstaden nord for 62 breddegrad. Her etablerte de et oljeutvalg bestående av en liten krets fra både næringsliv og posisjon/opposisjon i kommunestyret. Denne gruppen fikk arbeide uavhengig og uten innsyn for å posisjonere byen for den kommende forventede virksomheten utenfor kysten av Midt-Norge.

6.4 Beslutninger om lokaliseringer og infrastrukturløsninger

Respondentene er i stor enighet om at oljeselskapene gjør beslutninger om hvor en vil etablere seg og hvilken infrastruktur som skal etableres, da dette i stor grad nå kan avgjøres i det handlingsrommet næringen har fått av politikerne. Dette har også noe med de internasjonale avtalene Norge har med gjennom EØS-avtalen og medlemskapet i WTO.

Respondent V fra petroleumssektoren sier følgende om dette: *"Det er jo oljeselskapene i disse prosessene som tar de beslutningene. Men de bygger jo selvfølgelig på de premissene og de forrentningene som gis."* Person IV utdyper dette med å påpeke at selskapene er veldig opptatt av fakta når en skal lage grunnlag for beslutninger. Selskapene har etablert prosesser i som skal bringe fram et riktigst mulig beslutningsgrunnlag. Når en fokuserer på fakta, handler det om alle elementer som tekniske forhold, personellmessige forhold, HR dimensjonen, økonomi etc. Videre bruker respondenten uttrykket *"license to operate."* Dette har med hvilket reelt spillerom selskapet opplever at de har. Dette kan være knyttet opp til geografi eller type operasjon. Vekningen varierer da, men respondenten sier at en nesten ikke har hørt at denne dimensjonen ikke er med i vurderingen. Noen ganger tar også selskapene bevisst beslutninger som ikke er i samsvar med politiske ønsker, enten regionale ønsker eller nasjonale ønsker. En kjenner da både oppsidene og nedsidene med disse beslutningene.

Imidlertid poengterer respondenten fra oljeselskap at det ofte er nåverdiberegninger som til slutt legger grunnlaget for de endelige beslutningene.

Respondent VI utdyper dette: *”I stor grad vil jo lisensdeltakerne og operatørene ha stor innflytelse på hvordan ting formes. Men samtidig fungerer jo heller ikke de i et vakuum. Det skal leveres en PUD, det skal klargjøres hvilke strategier en har valgt, det er flust av muligheter for politisk innflytelse. Det er også sann at selskapene og industrien er jo ikke døv for hva som blir gitt av politiske signaler. Man tilpasser seg politiske ønsker så langt det overhode er mulig. Hovedstrategien er at man skal tjene penger. Det er en rasjonell styring internt i selskapene. Så kommer de utenforliggende påvirkningene som handler om miljø, politisk velvilje og ønske om å utvikle nye områder, gjøre nye ting.”*

Respondent XIII har en mer nyansert måte å se på beslutningsprosessene i selskapene på, her argumenteres det for at prosessene ikke er så faktabasert som selskapene hevder: *”Jeg har veldig tro på March og Olsen sin «garbage can teori» om beslutninger. Det er en haug med aktører som tar beslutninger, men det som kommer ut er nesten litt tilfeldig. Noen selskaper er bevisst på at en skal være kostnadsledende og da blir de billigste løsningen valgt. I andre tilfeller er slik at en vil demonstrere et eller annet ansvar, det kan være en direktør i et selskap skal satse på en eller annen ide. Det kan også være en ide som dukker opp i et engineeringselskap. Det er veldig mange rotete beslutningsprosesser her fordi beslutningene går over så lang tid og er så pass store at det er veldig vanskelig å få en konkret oversikt over hvem som egentlig tar belønningene.”*

Respondenten sier videre at det er en prioritert oppgave å vise ”local content”. Selskapene vil gjerne demonstrere hvor flink man er til å få med lokale underleverandører. Samtidig er det slik at den biten er mer krevende også, fordi engineeringselskapene som er mellomleddet kan ha sine egne kulturer, som da er vant med å ha med sine underleverandører. Det kan i visse sammenhenger bli et kulturkrasj.

Respondent VII som arbeider i fagbevegelsen har en noe annen tilnærming på spørsmålet: *«Dette er interessant fordi, når det gjelder lokaliseringsspørsmål enden det er ilandføringsløsninger eller helikopterbasert, forsyningsbaser, type landanlegg osv. så er dette alltid grunnlag for distriktspolitiske dragkamper logisk nok mellom kommuner fylker etc. Oljeselskapene er veldig gode på å spille lokale og regionale interesser ut mot hverandre.*

Den politiske muskulaturen på land går i veldig stor grad med på å bekjempe hverandre på land. Mens oljeselskapene pent og rolig kan styre mot løsninger de ønsker seg, og (...) slipper unna en alt for nøye granskning på det de holder på med»

Respondent XI har en klar oppfatning av hvordan det er i dag i forhold til hvordan det har vært «I dag er man veldig prisgitt hva selskapene selv vil, på en annen måte enn før. Det har vært en veldig dreining.»

6.5 Samfunnsansvar

I rapporten LoVe 2025 (Gustavsen 2010;60) var en av anbefalingene at det regionale nivået i samarbeid med sentrale myndigheter og oljeselskap skulle utvikle en samfunnskontrakt med regionalt politisk nivå før konsesjoner til leteboring ble gitt. Denne avtalen burde inneholde elementer som omhandler baser, ilandføring og andre ringvirkninger.

Olje og energiminister Ola Borten Moe uttalte i forbindelse med framleggelsen av Petroleumsmeldingen i juni 2011 følgende²³: «Vi har ressursene, vi har kompetansen og vi har viljen. Med disse tre elementene på plass, er jeg sikker på at oljeselskaper, myndigheter og leverandørindustri lokalisert over hele vårt langstrakte land, skal klare å skape store verdier framover. Særlig Nord-Norge står foran nye, store muligheter. Min klare ambisjon og forventning er at aktiviteten i havet fører til ringvirkninger på land»

Respondentene som er intervjuet i forbindelse med dette arbeidet var i imidlertid mer fokusert på hvordan oljeselskapenes samfunnsansvar er i lys av deres rolle i Norge i dag.

Samfunnsansvar kan i følge respondentene deles i to ulike hovedgrupper; bidrag til nasjonen gjennom skatter/avgifter og lokal/regional involvering. I tillegg trekker noen respondenter fram at samfunnsansvar også er å ha sikker drift, basert på gode HMS- og miljøløsninger.

Respondent I som er lokal/regionalpolitiker sier følgende om oljeselskapene har samfunnsansvar «Ja, men i ulik grad. Det er åpenbart at et selskap som Statoil tar et samfunnsansvar. Den tydeligste måten en bedrift kan ta samfunnsansvar på er at egen virksomhet drives regningsssvarende. At en betaler de skattene en skal og gir sysselsetting.

²³ Pressemelding, 24.06.2011 Nr.: 58/11 fra Olje- og energidepartementet

Men man ser jo at oljeselskapene strør om seg og, ikke av veldedighet, med at de oppfatter det som hensiktsmessig i et samfunn som det norske.»

Respondent II som også er lokal/regionalpolitiker sier dette « *jeg synes faktisk at det som har skjedd i skjæringspunktet mellom det å være helt rasjonell/få mest mulig avkastning på den ene siden (...), og på den andre siden levere det storsamfunnet ved Stortinget til slutt krever av ringvirkninger (...), har petroleumsnæringen vært flinke til å implementere hos seg selv dersom signalene er gode nok».*

Respondent IV fra oljeselskap framhever at det er helt åpenbart at de har et samfunnsansvar, men de definerer det på en måte, mens andre vil definere det på en annen måte. Respondenten sier at det viktigste samfunnsansvaret selskapet har som operatør, er å levere det myndighetene og Stortinget har bedt selskapet om; Sikker effektiv drift, mest mulig penger inn i statskassa. Det er da også et samfunnsansvar å ha høy sikkerhet, «*da selskapet har et ansvar for å sende folk like hel hjem som de var da de kom.»* Når det gjelder den lokale og regionale dimensjonen mener respondenten at også der at de tar et ansvar i den forstand at de ikke ønsker å overkjøre de samfunn de etablerer seg i. Men samtidig poengterer respondenten at det er mange som har langt større forventinger enn det selskapene har evne, eller ønske om å oppfylle. Person V fra samme sektor som person IV sier videre at konsekvensutredningene skal være førende i arbeidet med å tilpasse petroleumsaktiviteten til samfunnet rundt.

Respondent VIII fokuserer på at Norge har et veldig spesielt skatteregime. Dette gjør at man får betydelige ringvirkninger av næringen. Det poengteres at man har hatt en betydelig aktivitet knyttet til Rogaland og Vest-Norge som har gitt store ringvirkninger i hele landet. Norge har en stor offentlig sektor, og noen fylker har opp mot 50 % sysselsetting offentlige ansatte: "Når en snakker om at de tar samfunnsansvar, så tror jeg ofte at det har vært en forståelse hos selskapene at den ligger gjennom beskatningen."

Person X som er offentlig tilrettelegger sier at samfunnsansvaret består i å gi det norske samfunnet størst mulig avkastning. Respondenten sier at man kan ikke forvente at et oljeselskap skal legge mer av sin aktivitet til en base eller en driftsorganisasjon enn det selskapet ser som nødvendig for å drive sikkerhetsmessig, økonomisk og miljømessig godt.

Respondent III fokuserer på det avtrykket de viser på de stedene de er etablert: *"... det største avtrykket ligger rundt hovedkontorene: "Hele kulturlivet i Stavanger og Rogaland er jo basert på gode bidrag fra oljeselskapene."* Respondenten framhever videre at det er et politisk handlingsrom for de som har lyst. Dersom en skal stille krav må en gjøre det i forkant av tildelinger, da må en arbeide politisk og få gjennomslag i departement og storting. Ofte har imidlertid prosessene startet for sent, etter at konseptene er ferdiglaget.

Person VII (arbeider i fagbevegelsen) sier følgende om samfunnsansvar: *"Oljeselskapene tenker ikke på samfunnsmessig verdiskaping i det hele tatt. Statoil gjorde det i nærmere 30 år under Arve Johnsen og Harald Nordvik fram til 99. Da hadde vi et Statoil som tenkte samfunnsøkonomi og som også bygde opp petrokjemi på land. Omtrent det første Helge Lund gjorde når han kom i stolen i Statoil var å selge seg ut av petrokjemien i Grenland, hvor lenge han komme til å sitte med metanolfabrikken på Tjeldbergodden er mer et åpent spørsmål. Han har solgt seg ned i distribusjon av bensin og det er en helt åpen og erklært politikk at man er rent oppstrømsorientert og stiller seg med ryggen til fjæresteinene og Norge og kun ser ut i verden."* Respondent III er uenig i dette og mener at en har brukt veldig mye energi på å få ilandføring av gass og industri på land uten at det egentlig var noe realisme i det.

Oljeselskapene tar videre det en kaller samfunnsansvar uten å se til hvordan posisjon de har og ønsker å ha i det norske samfunnet. Dette kan en også se i lys av følgende utsagn fra respondent IX når personen kommenterer at det nå er større fokus på regionale ringvirkninger: *"Det at dette har skjedd har veldig mye med opinionen å gjøre."* Personen mener at regional støtte til nye felt blir vanskelig dersom selskapene ikke lykkes med å skape ringvirkninger.

Samfunnsansvar knytter seg også til politiske føringer gjennom eksempelvis Soriamoriaerklæringen. Respondent IX framhever at det der står at selskapene skal bruke eksisterende struktur: *«Oljeselskapene ønsker jo også å drive så rasjonelt som mulig. (...) Og så er det jo konkurranse selskapene i mellom også. De selskapene som er dyktige til å skape lokale og regionale ringvirkninger får en slags goodwill, bevisst eller ubevisst. Selv om sentrale myndigheter ikke er lov å ta slike hensyn så kan det være noe i bakhodet gjør at dette fungerer.»*

De aller fleste respondentene understreker at petroleumsnæringen er en nasjonal næring og at alle viktige avgjørelser må skje på nasjonalt nivå. I den sammenhengen får regionalt nivå en rolle som tilrettelegger. I en slik sammenheng kan det da bli snakk å lage særlige ordninger for regioner. Dette for å skape legitimitet i regionen. En måte er å lage regionale fond.

Respondent II sier dette om fond: ”... endte i et vedtak arbeidsutvalget i Høyre sentralt om at landet skulle stille 5 milliarder kroner til disposisjon hvis det ble ilandføring av olje eller gass til Lofoten eller Vesterålen. Av de 5 milliardene skulle avkastningen gå til FoU, infrastruktur og så videre.” Om dette sier respondent VIII: ” ... jeg mener vi har et veldig godt system med at vi ikke har regionale forskjeller. Det mener jeg er styrken til den norske olje- og gassnæringen. For eksempel var det foreslått et regionalt fond for eksempel. Høyre hadde dette oppe; et regionalt fond for Nord-Norge. Jeg tror dette ville ha svekket norsk petroleumspolitik. (...) Derfor tror jeg på overordnet nivå så bør det være nasjonal myndighet som styrer den aktiviteten.”

Respondent VIII mener da at et slikt regionalt fond ville svekket norsk petroleumspolitik. Respondenten mener at det bør det være nasjonale myndigheter som styrer den aktiviteten. Respondenten framhever at andre regioner har slike fond, men disse er ulikt organisert. Dersom en ser på Canada går 1 % av overskuddet av aktiviteten i New Foundland og Labrador til et FoU-fond. Dette gir ca. 200 millioner norske kroner i året til disse regionene. Respondenten (VIII) framhever at det foreløpig er liten oljeaktivitet der, og personen framhever at det ville gitt mye større summer i Norge. «Når det knyttes opp til FoU har jeg ikke noen formening om det, men jeg ser at Nord-Norge har nytt veldig godt av de ordningene vi har nå. Vi har ikke hatt aktivitet i nord, men vi har fått akkurat like mye av inntektene». Samtidig framhever respondenten at det er viktig for legitimiteten til næringen at den gir ringvirkninger. Men jeg oppfatter at det politiske system (...) er avstemt så godt i dag at lokaldemokratiet blir hørt.»

Om det blir noe regionalt fond tas det ikke stilling til her, da det finnes ulike syn på dette. Imidlertid er situasjonen i dag slik at næringen er nasjonal. Dette er også utgangspunktet for de aller fleste respondentene.

6.6 Rollen til det regionale politiske og administrative nivået

På regionalt politisk nivå er det i dag to hovedaktører; fylkene og kommunene. Om regionrådene sier respondent II at de er et indirekte valgt organ som ikke vil kunne få den makt eller myndighet som et fylkesting eller en stor kommune har. Regionrådene er en pragmatisk måte å løse ting på.

Sammenslutninger som Norskehavsrådet samt Kontaktforum for olje og gass i Nord-Norge er også viktige arenaer, særlig for fylkene, men også en del kommuner. Flere respondenter trekker særlig fram Norskehavsrådet som en sentral regional aktør. Eksempelvis sier Respondent III om regionens mulighet for økt innflytelse: *”Det handler om å ta makt, ikke få makt. Norskehavsrådet er en måte å ta makt.”*

Det er ulike oppfatninger av det regionale nivåets rolle. Fra oljeselskapsiden sier respondent V at kommunene må legge til rette for virksomhet. Herunder å tilrettelegge for infrastruktur etc. Fylkeskommunen må se på helheten, og sammen med kommunene legge en plan for hvor det skal være virksomhet. I den grad det er etableringer som går ut over kommunenivået har fylket en oppgave i å samordne. I dette bildet sier respondenten at regionråd kan ses på som rådgivere og samtalepartnere. Videre sier respondenten at fylkeskommuner tenker mye likt, imidlertid sier også personen: *”Nordland er jo kanskje det fylket som i hvert fall geografisk har veldig stor spredning, og kan ha veldig, veldig forskjellige interesser.”*

Fylkeskommunen kan da være en aktør som legger til rette for prosesser. Respondent II sier for eksempel: *”Fylkeskommunen vil kunne være en samordner av standpunkter i kommunene. Fylkeskommunen burde eksempelvis ha et oljeutvalg med de kommunene som har muligheter for olje og gassutvinning. Samordning av standpunkter ovenfor sentrale myndigheter, der man kunne framstått med kraft og myndighet”*

Om fylkeskommunen sier respondent IV: *”...er en lokal aktør, og vi registrerer jo at den skal være en utviklingsaktør. I de fylkene vi har baser og aktivitet forsøker vi også å holde kontakt med fylkeskommunen da vi ser det er et viktig politisk nivå. Interesser kan fremmes gjennom fylkeskommunen. Fylkeskommunene er ikke helt like og det er forskjell på politisk fokus. Så kan dette variere over tid. Nordland har over tid vært en veldig aktiv fylkeskommune på mange måter. Jeg synes jeg ser en dreining over fra mest opptatt av symbolpolitikken til bli mer opptatt av realitetene på et vis.”*

Respondent VI²⁴ sier følgende om hvordan Nordland fylkeskommune har arbeidet for å øke sin gjennomslagskraft: *”Et eksempel er industriell bruk av gass, en del av den fundamentale diskusjonen om dette er startet i Nordland fordi dere har gjort et arbeid rundt industriell bruk av gass. Dette er et eksempel på at kunnskap driver en diskusjon. Også de partipolitiske prosessene er veldig vesentlige i dette.”*

På denne måten er det derfor viktig å se på hvilken rolle det regionale nivået ønsker å ta. Flere respondenter framholder at det er ressurskrevende å ta en rolle, både ut i fra at kompetansekrav og tidsbruk. Eksempelvis sier respondent VI: *”Viljen er der hos de fleste, men det er ulikt hva man evner.”*

Respondent IV sier imidlertid også følgende om fylkespolitikernes: *”Av og til kan en videre få et inntrykk av at fylkespolitikere er mest opptatt av ting som de ikke direkte har ansvar for, men som de ønsker å påvirke. De er veldig opptatt av universitet og høyskoler, men ikke så opptatt av videregående skole som de har ansvar for å drive. Det er ofte enklere å spille inn til noen som skal fatte beslutninger enn å fatte beslutningene selv.”*

Det er mange ulike måter det regionale nivået kan arbeide på. Respondent VIII sier det på denne måten: *”Det er klart at man har ulike roller i dette, og det gir både positive og negative utslag. Dersom du tar det positive først. Man er viktige stakeholders, man er viktige stemmer, man bidrar til at regionene blir hørt. Og man er viktige tilretteleggere i regionen. Det er mange eksempler på det, det kan være tilrettelegging av næringsareal, det kan være hjelpe FoU organisasjoner, det kan være en viktig støttespiller til Innovasjon Norge, bygging av en kai, infrastruktur. Det som er negativt er at næringen ikke kan ha fysiske grenser. Dersom du tar en kommune så vil jo den primært arbeide innenfor sin geografiske grense, som ikke har noen sammenheng med næringsgrense. (...) Det vil gjøre at dersom en har et miljø som ligger nært en fylkesgrense, så kan en få næringsdiskusjoner som ikke har hold i fornuft.”* Videre sier han også *«Dersom en tenker på olje- og gassnæringen, mener jeg at vi har et veldig godt system med at vi ikke har regionale forskjeller. Det mener jeg er styrken til den norske olje- og gassnæringen.»*

²⁴ Respondenten viser blant annet til en rapport fra Nordland fylkeskommune om forutsetninger for økt bruk av naturgass til industrielle formål (Jørgensen, 2011)

Noe handler også om å få ens egen region, kommune eller fylke inn på oljeselskapenes kart. Respondent XIII trekker fram at en har 19 fylkeskommuner i Norge. Alle vet at Rogaland er "uunnværlig," spørsmålet er hvordan Nordland kan bli det. Det er derfor viktig å markere seg.

Dette er også viktig på det kommunale nivået. Respondent VIII sier følgende: *«Konkurransen er vanvittig viktig. En skal kjempe og fighte for sin region. Det gjør at kvaliteten blir mye bedre. Men der tror jeg også at det er viktig å realitetsorientere seg. Olje og gass er ikke for alle kommunene i Nordland. En kommune kan være god på turisme, en annen kan være god på landbruk, en tredje skal være god på FoU og utdanning, en femte skal være god på alt. For noen skal være god på alt. Noen kommuner i Nordland har naturgitte fortrinn med at man er lokalisert nært der aktiviteten er, noen er prisgitt at en på 90-tallet gjorde noen store nasjonale politiske beslutninger, så har du jo de store byene som alltid vil få litt av alt.»*

Respondent I trekker fram at det er en kontinuerlig prosess å markere egen kommune: *«Det går jo alltid løp, både lokalt og regionalt er en nødt til å være god på tilrettelegging. En kan ikke bestemme lokalisering politisk i så mange tilfeller egentlig, men du kan være god på tilrettelegging. I en kommune som min har vi forsøkt å være veldig frampå på utvikling, alt fra realpolitikk til å holde oss med utviklingsrettede miljø, til å bidra til å bygge opp klynger. Kjøpesentertanken rår. (...) Det er også påvirkning inn mot sentrale myndigheter hele tiden, dette er rå politikk. I Stortingets gamle prinsippvedtak om at oljebasert virksomhet på land skal speile virksomheten geografisk. Dette er hele tiden en politisk kamp om forståelsen av den type vedtak.»*

For flere av respondentene kan det være vanskelig å se de ulike rollene som fylkeskommunen og kommunen har. Et eksempel på det kan utsagnet fra respondent XII fra miljøbevegelsen være: *"Lokalpolitikkerne er veldig mye framme når næringen er ny. (...) Det jeg synes er vanskelig å forstå er i hvor stor grad fylkeskommunen tar avgjørelser. Kommunene tar jo avgjørelser knyttet til lokal forurensing, så har du staten som avgjør hvor en skal gi boretillatelse, men fylkeskommunen... her sliter jeg med å finne ut hva egentlig fylkeskommunens rolle er."*

Respondent VII mener at det regionale nivået først og fremst må ta seg tid til å studere hvordan systemene fungerer, framfor å hoppe inn slik som oljeselskapene ønsker. Personen

mener at oljeselskapene i for stor grad legger fram problemstillinger i høringer som ikke alltid er like relevante for det regionale nivået. I stedet bør en på regionalt nivå i større grad selv lage agendaen som oljeselskapene må ta stilling til. Dette krever imidlertid at regionene har mer ekspertise enn de har i dag.

6.7 Hvordan påvirke?

Ut i fra teorien er det valgt å se på tre måter å påvirke beslutninger på. Dette er politiske vedtak, utnytte det mulighetsrommet som lover og forskrifter gir samt fokusere på dialog og argumenter. Respondentene er også i stor grad enige i at en må se disse måtene å påvirke på i sammenheng. Eksempelvis er det for en politiker nødvendig å ha et vedtak i ryggen når en skal argumentere for en sak. Imidlertid må vedtaket være basert på kompetanse om sektoren, slik at en verken vedtar noe som strider mot gjeldende regelverk eller går for mye i mot det som er mulig å få til industrielt. Her ligger det også en avveining. Respondent VII sier at en ikke må akseptere de utgangspunktene oljeselskapene setter, da de ønsker at en skal akseptere den måten de ser realitetene (og ikke har så mye fokus på hvordan regionen ser de samme realitetene). På en annen side må en også akseptere spillereglene dersom en ønsker å bli hørt. Her kommer dialogen inn som blant annet respondent VI og II fokuserer på.

Respondent VII mener at regionene må arbeide på alle tre områdene: *«En bør studere lover og forskrifter og se hva en kan kreve, så bør en se på om en ønsker forandringer i systemet for få opp muligheter for å utløse lokale og regionale ringvirkninger.* Respondenten trekker her fram Norsk Gassforum, som er organ som kan samkjøre initiativ for å få gjennomført endringer.

Respondent II sier følgende om å påvirke: *”Politiske vedtak er viktige isolert sett, fordi det skaper legitimitet til de som skal bære saken videre, så framtid vedtakene er av en slik karakter at man står relativt sett samlet(...). Som politiker ville jeg brukt svært liten tid på å arbeide med det mulighetsrommet som lover og forskrifter gir. Vi bør først og fremst gjøre jobben hjemme, skaffe kunnskap, alliere oss med dem vi må alliere oss med for å framstå med kraft.”*

Det arbeides hele tiden på forskjellige områder. Det er mye fokus på å være oppdatert i prosessene. Det er derfor viktig å fokusere på balansen mellom argumenter, vedtak og lovverk.

6.7.1 Lover og forskrifter

Når det gjelder å være fokusert på det mulighetsrommet som lover og forskrifter gir, trekker respondent VI fram Petroleumsloven. Personen sier at den oppfattes som rund og hensiktsformulert: *”så når en kommer til konkrete beslutninger så ja, da blir det jo en vurdering mellom kost nytte og litt sånn forskjellig. Sånn er det jo også om veger og bosetning i distriktene, det er jo mange fine formuleringer, men når det kommer til reell politikk så må en ta stilling i hver sak.”*

Tidligere har det også blitt nevnt hvordan en over tid har overlatt en del beslutninger til markedet. Eksempelvis sier respondent VIII at norsk offshoremarked er det mest konkurranseutsatte offshoremarkedet i verden: *”Det er mye lettere for en brasiliansk bedrift å bli leverandør til brasilsk sokkel, amerikansk til amerikansk sokkel, kanadisk til kanadisk (...) etc. enn det er for en norsk bedrift til å bli leverandør på norsk sokkel”*. Respondenten sier videre at Norge har en politikk der alle konkurrenter får komme til oss, men det gjør også at norske bedrifter kan få konkurrere på alle andre markeder. Dette er også knyttet opp til våre internasjonale avtaler (WTO og EØS lovgiving).

Respondent V har et noe annet fokus på å bruke lover og forskrifter. Her blir det blant annet sagt at i den grad oljeselskapene overser noe i prosessene, er det viktig at det er noen som påpeker det. Respondent IV sier dette om å bruke dette verktøyet: *”Man kan bruke dette, men jeg er ikke sikker på at det er så veldig produktivt. Dersom en blir oppfattet som en plagsom formalist...”* Enkelt sagt mener da IV at det er forskjell mellom å ha rett og få rett.

Respondent II er også opptatt av det, men at personen mener at det ikke er riktig å satse mye på juridiske prosesser.

6.7.2 Politiske vedtak

Politikken er derfor viktig. Her står vedtak sentralt. Respondent V fra oljeselskap framhever at politiske vedtak er veldig klargjørende i forhold til at en ikke møter et mylder av synspunkter, ønsker og forventninger. Respondenten sier derfor at det er lett å forholde seg til vedtak.

Vedtak gjort politisk kan også oppfattes som mer gjennomarbeidet, dette på grunn av at de gjerne har kommet fram gjennom faglig utredning og begrunning. For å sikre at prosessen er god sier respondenten videre at en både bør arbeide mot utrederne samt administrativ og politisk ledelse.

Respondent VI mener at politiske vedtak har en mye større rolle enn mange tror. Når man gjør politiske vedtak, om det er høringsuttalelser eller uttalelser til konsekvensvurderinger framholder respondenten at de blir lest og tatt hensyn til. Kommer det en uttalelse fra en kommune har det en styrke, kommer det fra et fylke har det en styrke, kommer det fra flere har det større styrke. Her blir det også trukket fram at uttalelsene i større grad har blitt likere fra en del kommuner og fylker. Dette kan ha sin årsak i at nettverket mellom de regionale aktørene er blitt sterkere, og at disse nettverkene i stor grad nå utarbeider mange uttalelser i fellesskap.

6.7.3 Diskurs, dialog og annen påvirkning

Respondent XIII framhever at oljeselskapene dialogorientert, selv om andre respondenter mener at oljeselskapene reelt sett er mer opptatte av å informere. Mye handler imidlertid om å bygge opp tillit. De ønsker ikke oppslag i avisene og støy, men er interessert i hva regionene mener, særlig i følsomme saker.

Dialog er en effektiv måte å skaffe seg alliansepartnere. Respondent VI framhever at det er gjennom kunnskap at man klarer å flytte ting framover. Her mener respondenten at Nordland har vært veldig flink og kommet ut med ny kunnskap om eksempelvis industriens rammevilkår. Dermed har en også fått innflytelse og dermed økt sin betydning.

Et annet punkt i å være aktiv i forhold til pågående prosesser er å skaffe nye argumenter og finne alternative måter å se prosjekter på. Respondent V fra et oljeselskap mener at det å hyre inn motekspertise kan være rimelige innspill i prosesser.

Muligheten til å påvirke har også med når en kommer med i prosessen. Respondent VI fokuserer på at det administrative arbeidet skal berede grunnen for det politiske arbeidet. Man må være sikker på at en er med når prosessene går. Respondenten framhever at det ikke er en heksekunst å vite når viktige prosesser løper. Man vet når en går i gang med seismikk, en vet når en går i gang med felt tildeling, konsesjonstildelinger. Dette mener personen er åpne transparente prosesser. Dette fordrer imidlertid at en bygger kompetanse regionalt og i egen organisasjon.

Respondentene fra oljeselskap framhever viktigheten av kontinuerlig dialog. Respondent V påpeker eksempelvis at en prioriterer å ha en åpen kanal med det regionale politiske og

administrative nivået. Respondent II understreker også viktigheten av å ha åpne kanaler med utsagnet «*la oss snakke om det!*»

Det er ulik vurdering om hvor tidlig det er mulig å komme inn i konkrete prosesser. Respondent VI framhever at dette må en tas i hvert enkelt tilfelle, da følsomheten rundt prosesser er ulike alt ettersom hvor du er og hvilke type prosjekt det er. Følsomheten rundt et stort nytt stort oljefunn i Barentshavet er helt annerledes enn et modent område sør i Norskehavet. Det handler om at man må fokusere på kunnskap og hvordan prosessene fungerer. Da kan man også utnytte handlingsrommet. Handlingsrommet er ikke likt fra prosess til prosess. De ulike selskapene har også ulike tradisjoner med ulike kulturer.

6.8 Petroleum som innsatsfaktor i industri

Det er ulike vurderinger på om det er riktig for regionalt nivå å bruke mye ressurser på gassbasert industri. Respondent III mener at en på regionalt nivå har brukt for mye ressurser på dette, da det ikke er realistisk å få det til. Dette på blant annet med bakgrunn i Stortingets ønske om å redusere innenlandske klimautslipp. Blant annet blir det sagt av respondenten: *”En har også brukt alt for mye energi på nedstrømsvirksomhet, framfor å skape ringvirkninger på land. Dette fordi den største verdiskapingen ligger i produksjon. Det er også mer lønnsomt å eksportere gassen, Norge har alt for billig strøm. En har brukt veldig mye energi på å få ilandføring av gass uten at det egentlig er noe realisme i det.”*

Respondent VII ser dette på en helt annen måte og framhever viktigheten av at politikerne tar tilbake makten og bruker en større andel av gassressursene i Norge. Personen mener at alternativet er å akseptere at oljeselskapene i stadig større utstrekning også overtar den politiske styringen av petroleumsbransjen. Respondenten mener at det er for enkelt å skyldre på internasjonalt regelverk og konkurranselovgivning. Problemet er i følge respondenten at en ikke har politikere som kan, eller vil bruke det spillerommet som finnes.

Respondenten sier videre: *”Det man kan gjøre er å stille krav til sentrale myndigheter. (...) oljeselskapene skal bli pålagt ved en hver utbyggings sak og utrede også mulige industrielle løsninger på land som en del av PUDen. Det er det ikke noe krav om det i dag, for i følge petroleumsforskriften § 22a som dreier seg om konsekvensutredninger er selskapene kun pålagt å utrede de viktigste konsekvensene av det aktuelle tiltaket. En utreder da kun de effektene på land som er en direkte følge av tiltaket. De industrielle mulighetene som oppstår*

som følge av at olje/gass kommer på land, er ikke selskapene pålagt å utrede, dette burde regionale myndigheter gå sammen om å kreve. (...) Det er på den måten de regionale myndighetene kan oppnå noe på. En bruker mye tid på å uttale seg om konsekvensutredninger som oljeselskapene har utarbeidet, det fører nesten aldri til noe som helst.”

7 Analyse

Analysedelen er bygd opp i stor grad på samme måte som empirien. En vil her koble teori og empiri sammen. Hensikten er å si noe om hva historiene til respondentene betyr i lys av de teorier og annen litteratur som er beskrevet tidligere.

7.1 Autorisering og allokering av ressurser

I Stortingsmelding nr. 19 (2001-2002) er det poengtert at fylkeskommunen ikke skal være en overkommune. Stortingsmeldingen sier at klagebehandling, sammen med lovlighetskontroll, ikke skulle overføres til fylkeskommunen, men fortsatt ligge hos fylkesmannen. (KRD:1, 2002;19). Imidlertid trekker distriktskommisjonen fram at som følge av "ansvarsreformen" fikk fylkeskommunene fra og med 2003 ansvar for hoveddelen av regionalutviklingsmidlene. *«Intensjonen bak ansvarsreformen har vært å styrke fylkeskommunenes rolle som regionalpolitisk aktør og øke effektivitet og måloppnåelse innenfor regional utvikling, blant annet gjennom at fylkene nå har ansvar for midler til regional næringsutvikling. Dette inkluderer alle direkte bedriftsrettede midler som før 2003 ble bevilget via daværende SND»* (KRD 2004;72).

Dette fører til at fylkeskommunen først og fremst har kontrollmyndighet (Tabell 4 Struktur, teoretisk domene og institusjonell orden) knyttet til ressurs allokering, ikke til autorisasjon. Følgelig er da fylkets mulighet til å påvirke i stor grad relatert til påvirkning gjennom økonomisk ressursallokering.

7.2 Næringens styringssystemer

Når en ser på hvordan næringen er styrt på er det nærliggende å se hvordan maktforholdet blant aktørene er.

Regionalpolitikeren (respondent III) sammenligner petroleumsnæringen i Norge med *«det militærindustrielle kompleks»* i USA etter andre verdenskrig. Dette kan sees på som om at respondenten mener at bransjen er toppstyrt med dominerende organisasjoner. Om dette et tilfelle har vi det Hernes kaller samfunnskorporatisme. Dersom dette er tilfelle kan det argumenteres for at styringen i stor grad skjer av organisasjonene ved at de bemanner

offentlige komiteer og råd. De deltar både i selve beslutningsprosessene og i utvalg som fastlegger beslutningskriteriene. Organisasjonene har da en selvstendig maktbasis gjennom statsapparatet (Hernes, 1980), med muligheter for ressursautorisasjon. Denne måten å se styringen på underbygges også av respondent X (offentlig tilrettelegger) når personen sier at dens oppfatning er at den reelle makten ligger hos oljeselskapene, gjennom deres faglige vurderinger. Dette poenget underbygges videre også av respondent VII (jobber i LO) som sier at oljeselskapene har makt blant fordi de sitter på utredningsapparatet. Ut i fra dette øker også deres betydning. Oljeselskapene har derfor også betydelig kunnskap om hvordan budskapene skal kodes (og dekodes) (Kotler, 1992) for at de skal nå fram, særlig til sentrale politikere men også til opinionen.

Administrativt autonomi er når den toppstyrte stat er dominert av embetsstyring (Hernes, 1980). Dette kan være tilfelle når byråkratiet får anledning til å utforme egne rutiner slik respondent XIII sier: *«Teknikaliteter overlates til oljedirektoratet, så de setter på mange måter rammebetingelsene.»* Byråkratiet utformer da paragrafene og tolker senere innholdet.

Det er derfor også mulig å argumentere for at en kan forstå maktbildet ut i fra det Hernes (1980) kaller teknokrati. Her er den opinionsstyrte stat dominert av embetsstyring; En fokuserer på å løse problemer framfor å løse interessekonflikter. Dette gjøres best ved å forhindre at det «går politikk i sakene». En er her ikke opptatt av meninger, men ekspertuttalelser. En slik definisjon støttes også av respondentene fra oljeselskapene, og styrker deres betydning ytterligere. Respondent IV påpeker for eksempel at selskapene er veldig opptatt av fakta når en skal lage grunnlag for beslutninger, den som da kan definere hva som er viktig får også mulighet til å styre ressurser gjennom både allokering og autorisering.

Respondent IV sier videre at oljeselskapene forsøker ikke å være tonedøv, men personer sier også at det er litt slik at de har mandat til å gjøre som vi vil, selv om myndighetene informeres. Dette kan ha med at det er en tett kontakt mellom myndigheter og oljeselskap. Respondenten framholder at de ofte har møter med departement og direktorat uten at en nødvendigvis gjør beslutninger i møtene. Med et slikt utsagn kan det se ut som om respondenten argumenterer for at den embetstyrte stat domineres av organisasjonene (Hernes, 1980). Dette kaller Hernes klientisme, der ulike offentlige aktører er avhengig av sine gruppers støtte for å kunne fremme ens institusjonelle ønsker.

Det er videre mulig å forstå maktbildet i petroleumsnæringen ut i fra flere andre maktteoretiske rammer, da respondentene har ulik tilnærming til denne sektoren, eksempelvis beskriver Hernes (1980) forhandlingsmarkedet, der markedstenkningen domineres av embetsverket. I petroleumsnæringen kan dette relateres til at styresmaktene gir ressursautorisasjon til oljeselskap. Dette kan være årsaken til fokuset mange selskap har på sin samfunnsrolle (se kapittel 7.5).

Ut i fra dette er det vanskelig å gi noen diagnose på hvordan maktbildet egentlig er i petroleumsnæringen, men en slutning de fleste er enige i er at dette er en nasjonal næring der nasjonens interesser går foran lokale og regionale krav. Dette underbygges blant annet av respondent II (regionalpolitiker) som sier at den viktigste rollen til de regionale politikerne er å arbeide mot de nasjonale. Dette blir utdypet fra en respondent (IV) fra et oljeselskap som poengterer at Norge er en liten nasjon og veldig mange av de viktigste beslutningene treffes i Oslo.

7.2.1 Miljø, stat og oljeselskap

En har da det Arbo (2010) kaller aktørkonstellasjonene i spillet om oljeutbygging i nord, der staten, oljeselskapene og miljøvernorganisasjonene utgjør en trekant der mange beslutninger tas. I dette spillet mener Arbo (2010) at regionen i stor grad står på sidelinjen.

Miljøvernorganisasjonenes rolle er derfor også viktig. Respondent XII (miljø) mener at de blir tatt på alvor og får i stadig større grad være med der beslutningene tas, selv om respondenten også opplever at folk er blitt mindre opptatt av miljø den senere tid.

Respondent IV fra oljesektoren mener at miljøvernorganisasjonene ofte kan være konstruktive i møter, men at mange av utspillene i media er mindre matnyttige. Dette underbygges også av respondent II som mener at flere av miljøvernorganisasjonene har spilt seg selv ut på sidelinjen gjennom sine (media) utspill.

Miljøorganisasjonene er imidlertid ikke tungt representert blant respondentene, kun en aktør er intervjuet. Dette betyr at det kan være sider som ikke er dekket. Imidlertid betyr det ikke at miljøvernorganisasjonene er av mindre betydning, men at problemstillingen som er beskrevet ikke legger opp en bred analyse av dette.

For Nordland sin del er miljø ikke bare et spørsmål knyttet til forurensing og HMS, men også næring. I Figur 8 ser en de ulike nasjonale næringsklustre innen petroleumsbransjen. Bildet viser for det første ingen klustre i Nord-Norge, videre er det ingen som har spesialisert seg på beredskap. Hans Henrik Ramm sa på Bodøseminaret i 2011 at han mente dette satsingsområdet (sikkerhet og beredskap) er en mulighet for Nord-Norge. Nordland fylkeskommune arbeider nå med etablering av et testsenter for oljelenser i Lofoten/Vesterålen (Nordland fylkeskommune, 2011), videre hadde Nordland fylkeskommune en egen stand om oljevern på ONS 2012. Bodø er også aktuell som lagringssted en av «cap and contain» modulene som skal plasseres ut på vegne av den internasjonale petroleumsnæringen. Dette er et verktøy som skal kunne brukes dersom det skjer nye katastrofer som Macondo ulykken i Mexicogulfen, for å hindre blowout og stenge brønnen²⁵.

Arbo (2010) nevner staten som en enhet i sin artikkel. Intervjuene indikerer at bildet er noe mer nyansert. Dersom en tar utgangspunkt i at statsforvaltningen er et nettverk kan en se på hvordan forholdet er mellom departementene FIN, KR D, OED, MD og UD. I tillegg har en direktoratene OD under OED og Klif som ligger under MD. I tillegg har en også Ptil som rapporterer til AD.

Nettverk er tidligere beskrevet ut i fra næringslivsdimensjonen, men også offentlige aktører har nettverk. Håkonsen (2002) beskriver hva han kaller de tre paradoksene innen nettverk. Respondenten (XII) fra miljøbevegelsen opplever at det er et hierarki i departementene og direktoratene, med OED og OD på toppen og at MD og Klif kommer noe lengre ned. Dette underbygges også av respondent XIII (FoU) som sier Klif blir betraktet som mygg som stikker litt, oljebransjen ønsker at Petil skal ha ansvar for alt knyttet til sikkerhet fra HMS til miljø.

Mye tyder derfor på at de nettverkene (formelle aktører, ikke personer) innen statlig sektor som styrer petroleumsnæringen består av OED, OD og Ptil. Det er verd å merke seg at ingen av respondentene nevnte AD som Ptil formelt rapporterer til. Nettverk er som Håkonsen (2002) sier en arena for muligheter, påvirkning og kontroll. Dersom det er slik at MD og Klif har en mindre rolle innen petroleumsnæringen enn de mener de burde ha, kunne det vært

²⁵ Pågående prosjekt i Bodø, ref Avia Nordland 24. oktober 2012

formålstjenlig å se nærmere på dette spillet. Det er tidligere nevnt fra en regionalpolitiker at respondenten (II) oppfatter at noen direktorater strammer inn på det Stortinget har ment. Dersom det er slik at noen aktører opplever at de ikke får den posisjonen de mener de skal ha, kan dette føre til konflikt (eller at en trekker seg ut). Dette kan igjen føre til at noen andre tar en rolle de egentlig ikke var tiltenkt.

Med hensyn til UD og KRD er det verdt å merke seg uttalelsen fra respondent XIII fra FoU om at OED misliker at UD har meninger om hvor norsk gass kommer fra og hvor den skal videre. Dette utsagnet knytter seg til uttalelsen fra daværende Utenriksminister Gahr-Støre om gassrøret fra Barentshavet. Denne oppfatningen ble også bekreftet i en samtale med en OED ansatt (se kapittel 6.2.3). Dette kan tyde på at petroleumsnæringen er så sentral for den norske stat at mange departementer med underliggende direktorater, har et ønske om å få en viktigere rolle innen denne næringen.

Et forhold som kanskje er uventet er at KRD ikke nevnes som kontroversiell, selv om de er de eneste som har en spesifikk regional oppgave blant departementene. Respondent XIII sier at det er riktig at KRD har et mer regionalt fokus enn øvrige departement, men dette aksepteres av øvrige departement. Om hvorfor KRD aksepteres lettere enn UD i dette bildet kan en kun ha hypoteser om. En hypotese er at KRD oppfattes som en noe ufarlig aktør som har få oppgaver utenom å tale regionenes sak. Dette underbygges med uttalelsene til respondent XIII som mener at KRD har mye penger og ikke legger seg opp i saker de ikke har ansvar for. De er derfor i betydelig grad heftet av nasjonale politikkområder som petroleum. Det er de nasjonale hensyn det reelt fokuseres på.

Oljeselskapene er den tredje aktøren Arbo (2010) mener utgjør ytterkantene i trekanten. Respondent VII mener som nevnt at oljeselskapene har makt gjennom at de sitter på utredningsapparatet, og med det også øker sin betydning. De kan derfor definere hva som er viktig og utrede det. Det kan være ulike grunner til å definere hva dette viktige er. Respondenten trekker her fram at oljeselskapene først og fremst representerer seg selv, selv om de kommer fra en lisens. Løsninger som lisensene tar kan også være suboptimale for nasjonen i følge respondent VII.

Garbage can-motellen (Bush, 1991;170) for beslutninger består av en strøm av komplekse prosesser – disse kan splittes opp i en rekke delprosesser, en strøm av; beslutningsmuligheter,

problemer, løsninger og deltagere. Respondent XIII sier blant annet at det er en haug med aktører som tar beslutninger, men mener at de kan være noe tilfeldig. Noen selskaper er bevisst på at en skal være kostnadsledende og da blir de billigste løsningen valgt. I andre tilfeller er det slik at en vil demonstrere et eller annet ansvar, det kan være en direktør i et selskap skal satse på en eller annen ide. Beslutningen treffes når problemet møter en akseptabel løsning for organisasjonen.

Respondent XIII mener det er veldig mange rotete beslutningsprosesser fordi beslutningene går over lang tid og er så store at det er veldig vanskelig å få en konkret oversikt over hvem som egentlig tar belønningene. Til slutt er det noen som skjærer igjennom, noen løsninger kan derfor til en viss grad bli tilfeldige.

En kan også forstå disse beslutningsprosessene ut i fra Herbert Simons (Morgan, 1988;85). sin teori om ”begrenset rasjonalitet”. Det vil ikke være mulig alltid å ta de mest rasjonelle beslutningene, da en slik prosess vil være svært ressurskrevende, både med hensyn til penger og tid. Det er derfor også nødvendig for oljeselskapene å sette strek, å si at nå må en beslutning tas med det datagrunnlaget en har. Det kan vise seg at beslutningen ikke er optimal, men det var den beste ut i fra de data en da hadde tilgjengelig. I mange henseender kan det også være riktigere å ta ikke-optimale avgjørelser framfor å vente.

Respondent XIII mener at det er en prioritert oppgave å vise ”local content” hos oljeselskapene. Selskapene vil gjerne demonstrere hvor flinke de er til å få med lokale underleverandører. Dette kan være krevende, fordi f.eks. engineeringselskapene og V&M bedriftene som ofte er mellomledd, kan ha sine egne foretrukne underleverandører. Dette kan relateres til hva som er betydningsfullt og relevant i selskapets diskurs. Det kan i visse sammenhenger bli til et kulturkrasj i følge respondenten. Her er også kompetanse på koding og dekoding (Kotler, 1992) av budskap svært sentralt. Hvordan leverandørindustrien forstår de signalene operatøren gir, er derfor svært viktig.

Oljeselskapene på sin side hevder at avgjørelser tas mer rasjonelt. Respondent IV fra oljeselskap mener at de er veldig opptatt av fakta når en skal lage grunnlag for beslutninger. Her mener personen at de har gode prosesser, som bringer fram de beste beslutningene. Imidlertid bruker de også et uttrykk som er ”license to operate.” Dette kan knytte seg opp til flere forhold, også geografi. De aksepterer derfor at det er ulike faktorer de må forholde seg til

avhengig av hvor de opererer. Imidlertid blir det poengtert at nåverdiberegninger²⁶ (NPV) gjerne er det som til slutt legger grunnlaget for den endelige beslutningen. Hvordan regnestykket settes opp påvirker da utfallet av disse NPV betraktningene, respondent VII påpeker dette i narrative som beskriver hvordan Statfjord senfase ble bygd ut, der respondenten mener at utbygger hadde en egeninteresse i å vise lønnsomhet for et nytt rør til Skottland.

Ut i fra det som er nevnt ovenfor er det derfor viktig å være oppmerksom på beslutningene og på hvilket grunnlag de er tatt på. Når en sitter på utredningskapasiteten, prosedyrene og kriteriene for valg av løsninger har en derfor stor innflytelse på de endelige valgene. En skal ikke her gå helt god for respondent VII, som mener at når oljeselskapene bestemmer seg for en konklusjon, så lager de da de regnestykkene som underbygger denne konklusjonen. Dersom dette imidlertid er tilfelle, er det viktig at regionalt nivå har tilgang på riktig kompetanse, som kan sette søkelys på slike forhold. Dette knytter seg til beslutninger og dermed kanalisering av ressurser, for å få økt betydning gjennom diskurs. Her hadde eksempelvis gruppen som arbeidet for å få Ormen Lange til Møre tilgang på kompetanse og andre ressurser. Disse ressursene ga dem igjen økt betydning (Nagell, 2007).

7.3 Innovasjon

Regjeringen definerer innovasjon som en ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess, anvendelse eller ny organisasjonsform som har skapt merverdier (NHD, 2008).

Rammeverket som utgjør innovasjonssystemet består av flere deler. Respondentene som er intervjuet knytter innovasjon i petroleumsnæringen i stor grad til teknologiske nyvinninger. Respondent II og V trekker fram at åpningen av feltene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja er avhengig av at ny teknologi utvikles. Respondent XIII mener at petroleumsnæringen er konservativ fordi den ikke liker å ta risiko, de ønsker ikke å ta i bruk ny teknologi så lenge den ikke er testet og dokumentert. Respondenten mener at dette kan være en god ting miljømessig (en implementerer ikke løsninger en ikke er helt sikre på), men det betyr også at respondenten mener at en ikke skal forvente at nye innovasjoner initieres av oljeindustrien. Det er ofte andre aktører som underleverandører etc. som står for innovasjonene. Konseptene bør helst være testet ut andre steder først.

²⁶ En serie av inn og utbetalinger over år framover neddiskonteres til år 0 (i dag) med en på forhånd definert rentesats, som er bedriftens avkastningskrav. For at prosjektet skal være lønnsomt må nåverdien være positiv.

Fra oljeselskapene trekkes det fram at de derimot er helt i front på mange måter, særlig trekker en fram leverandørindustrien i Norge som er i front på verdensbasis. På bakgrunn av dette er det mulig å argumentere for at det særlig er innen nye produksjonsprosesser innovasjonen har vært sterkest.

Den delen som går på organisasjonsmessig nyskaping/innovasjon var respondentene noe mer uklare på, men en innovasjon som trekkes fram, er de nye organisasjonsformene som kommer med innføring av ny kommunikasjonsteknologi. Dette sier flere respondenter har ført til at funksjoner som tidligere ble utført på en plattform nå kan utføres på land. Dette må også kunne defineres som nye produksjonsprosesser, som har gitt merverdi til selskapene gjennom reduserte kostnader.

7.3.1 Nettverk

Det er mange både formelle og uformelle nettverk innen petroleumsnæringen. Nettverket innen sentral offentlig sektor (departement og direktorater) er allerede diskutert, men det er også mange andre nettverk. Isaksen (2008) har vist til fire egenskaper som nettverk kan avgrenses til.

Petro Arctic er et nettverk som mange bedrifter i Nord-Norge er medlemmer av. Dette er bedrifter som er geografisk knyttet til hverandre (Isaksens, 2008) sier lokal, men Petro Arctic arbeider regionalt i nord), bedriftene arbeider innenfor det samme fagområdet, de både konkurrerer og samarbeider. Petro Arctic har i stor grad lyktes med å framstå som det sentrale leverandørnettverket i Nord-Norge²⁷. Klyngen arbeider også med å bli enda mer innovativ og konkurransedyktig. Dette knytter seg også til de fire P'ene, som de mener er styrende for hvordan deres nettverk må arbeide²⁸. Den første P'en de nevner er den negative; proteksjonisme. Her kommuniserer Petro Arctic til sine medlemmer at det kun er gjennom de øvrige P'ene; partnerskap (motsatsen til proteksjonisme), proaktivitet og perfektjonisme at nordnorsk leverandørindustri kan komme seg videre. I tillegg til å være et leverandørnettverk arbeider også Petro Arctic med næringspolitikk. Dette er hva Giddens referer til som betydning/diskurs (Tabell 4 Struktur, teoretisk domene og institusjonell orden).

²⁷ De har 360 medlemmer, de aller fleste fra Nord-Norge. Statoil og Eni Norge er aktive samarbeidspartnere. Kilde: medlemsidene på www.petroarctic.no

²⁸ www.petroarctic.no

Det samme gjelder LoVe Petro som i følge vedtektene kun skal være en næringspolitisk aktør²⁹. Navitas³⁰ nevnes også, men da i første rekke av aktører utenfor landselden. Nettverk som Norskehavsrådet og til en viss grad Kontaktforum for Olje og gass i Nord-Norge er i en noe annen situasjon, da de i alt overveidende grad er styrt politisk³¹. Felles for alle er imidlertid at nettverkene arbeider for å øke sin betydning i forhold til sine omgivelser.

Norskehavsrådet består av kommuner og fylker i Norskehavsregionen. Rådet som sådan skal arbeide gjennom påvirkning, men er like mye fokusert på å allokere ressurser til prosesser som igjen kan få betydning for deres innflytelse. Det samme gjelder til en viss grad Kontaktforum for Olje og gass i Nord-Norge, men her er medlemsgruppen noe mer brokete, med medlemmer fra både regionalt/lokalt politisk nivå, bedriftsnettverk, interesseforeninger og akademia. Her kan det være fare for flere interessekonflikter enn i Norskehavsrådet som er rent politisk. Forumet har heller ikke et eget budsjett til forskjell fra Norskehavsrådet. Det er i stor grad fylkene som driver dette nettverket, det er derfor også en fare for at øvrige deltagere opplever at fylkene har en for dominerende rolle. Dette er noe Håkansson og Ford (2002) også advarer mot. De mener at det er viktig at alle medlemmene i et nettverk blir hørt, slik at en unngår at enkeltaktører får så mye kontroll i nettverket at andre medlemmer trekker seg ut.

I Norskehavsrådets vedtekter står det at det skal være et konsensusorgan. Det er derfor vanskelig å ta opp lokaliseringssaker der flere steder i regionen konkurrerer om en etablering. Henriksen og Sørnes (2012) mener det er overraskende at ikke rådet har klarere føringer i slike saker. De mener at prinsippene for å diskutere saker som berører lokalisering er særdeles viktig å avklare i forkant, dette for å sikre noenlunde transparente prosesser.

Disse offentlige nettverkene skiller seg videre fra de nettverkene som består av bedrifter. Det gir derfor mindre mening å analysere de ut i fra de fire egenskapene Isaksen (2008) trekker fram. For de offentlige initierte nettverkene, er imidlertid også målet at bedriftene i regionen skal bli knyttet tettere sammen, en ønsker at de skal bli anerkjent som en klynge av markedet og at de skal være innovative og konkurransedyktige (Isaksen 2008). Likevel er det

²⁹ www.lovepetro.no/

³⁰ www.navitas.no/

³¹ Det er fylkeskommunene og kommunen som i overveidende grad er medlemmer av begge. Kilde: vedtektene for begge nettverkene.

vanskeligere for de politiske aktørene å arbeide for geografisk sammenklumping, særlig dersom dette betyr at en annen region eller kommune skal få etableringer på bekostning (reelt eller ikke) av sin egen region eller kommune. Dette kan være en utfordring i arbeidet med å etablere industrimiljøer som er konkurransedyktige nasjonalt. Teorien viser at geografisk nærhet er et viktig element i å skape nettverk og dermed også innovasjon (Isaksen 2008). Politikerne kan i enkeltsaker sette geografi foran hva som er best for helheten. Dette ut i fra hva som oppleves som «rettferdig» i en politisk prosess.

Det er videre viktig at en også i nord ser at en ikke alltid har tilgang på de mest relevante nettverkene. Respondent III trekker fram at det er mange betydelige nettverk i Oslo og Stavanger det er vanskelig å nå. Dette mener respondenten må kompenseres med mer systematisk jobbing. Dersom en ikke har den geografiske tilknytningen er det enda mer viktig å arbeide med de øvrige elementene som innovativitet og systematisk samarbeid for å bli anerkjent som et relevant nettverk (Isaksen 2008). Det kan være en fare for at noen etablerte og anerkjente miljøer/aktører bevisst eller ubevisst snakker ned andre miljøer for få å bevare det maktforholdet som har vært gjeldene over år. Dersom slike situasjoner finnes, må de utfordres, ikke minst fra nord. Respondent III mener det eksempelvis er langt opp og fram for de som ikke er i nettverkene rundt Oslo og Stavanger, og at dette må kompenseres med større tilstedeværelse og langt mer systematisk jobbing.”

Petroleumsnettverket i Kristiansund er trukket frem av mange som et meget velfungerende nettverk. Da byen er kompakt, med forsyningsbase, bysentrum og flyplass i nærmest gåavstand er det første kriteriet Isaksen (2008) beskriver i stor grad til stede (geografisk nærhet). De neste punktetene er at bedriftene må være knyttet sammen og være anerkjent som en klynge (Isaksen, 2008). Her trekker miljøet selv fram at de er åpne for hverandre og skiller sterkt på hvilken informasjon som reelt sett er sensitiv og hva som ikke er det. Dette bekreftes også fra en person fra oljeselskap som mener at den åpenheten bedriftene har med hverandre ikke går på bekostning av integriteten. Denne åpenheten fører også til økt konkurranse-dyktighet.

Dersom en videre tar utgangspunkt i Petro Arctic sine fire P'er poengterer personene fra Kristiansund at proteksjonisme så å si ikke eksisterer i byen ut i fra den åpne måten de ønsker å jobbe. Partnerskapet er dermed sterkt, her bruker de uttrykket «*det er viktig å så i*

hverandres hage» (se kapittel 6.3.2). Med dette menes det at de gjennom å arbeide for hverandre på sikt vil gjøre alle sterkere. Proaktiviteten er også noe som er blitt lagt merke til. Bare det å stille spørsmålet «*hva kan vi gjøre for dere?*» er viktig (kapittel 6.3.2). Dette trekkes også fram av oljeselskap som ikke opplever noen krav i større grad fra kommunen, men heller et ønske om å bli partnere i utvikling. Perfeksjonisme er derfor noe de arbeider mye med, både gjennom å utveksle informasjon og være opptatt av hva markedet etterspør. Alt i alt gjør dette at det kan argumenteres for at regionen stadig mer blir akseptert som en meget velfungerende klynge og dermed et attraktivt sted å etablere seg i.

Kristiansund har imidlertid ikke alltid vært like åpen om sine planer. I årboken fra Norsk Oljemuseum fra 2011 beskrives de lukkede prosessene fra oppstarten i 1970 (Hegeberg, 2011). Dette viser at en også må tenke på hva som er formålstjenlig ut i fra den situasjonen en er i. Det kan argumenteres med at det er lettere å være åpen om hva en ønsker å bli dersom en har et godt utgangspunkt, enn om utgangspunktet er mindre basert på dagens infrastruktur og bedriftskonstellasjoner.

Viktigheten av å ha et forum på regionalt nivå kan det være flere syn på, men respondent II etterlyser sterkt et råd, tilknyttet fylkeskommune som utelukkende arbeider med petroleumspolitik i Nordland.

7.3.2 Kunnskap og kompetansebygging

Da næringen kom til Norge hadde en fra norsk hold et ønske om å utvikle norsk kompetanse. Dette har en i stor grad lykkes med, da norsk leverandørindustri er blitt ledende innen mange områder på verdensbasis (Vatne, 2008). Respondent VIII mener at det norske offshoremarkedet er det mest konkurranseutsatte offshoremarkedet i verden, ut i fra at personen mener at det er lettere for et amerikansk selskap å få leveranser til amerikansk sektor enn det er for en norsk aktør å bli leverandør til det norske markedet. Norske bedrifter må derfor konkurrere i et internasjonalt marked for å få kontrakter på norsk sokkel. Isaksen (2008) trekker fram at kunnskapen som skal til for å kunne levere til petroleumsnæringen er syntetisk eller ingeniørbasert (i motsetning til analytisk/vitenskapelig). Dette innebærer videre at denne kunnskapen er knowhow/erfaringsbasert.

Det er da nødvendig å ha erfaring for å kunne bli leverandør. Derfor er dette noe av grunnen til at det er bedrifter fra de områdene hvor petroleumsnæringen oppsto i Norge, som nå er

dominerende. Ut i fra dette kan det argumenteres med at nordnorske bedrifter bør fortsette å samarbeide med bedrifter fra Vestlandet som har knowhow fra petroleumsindustrien.

Kunnskap er også knyttet til å forstå en kontekst, slik at en kan handle mer i tråd med denne situasjonen/konteksten. Når respondent XIII mener at konteksten rundt kontakt med store oljeselskap ofte å forstå som sosiale interaksjoner, kan dette forstås som at det viktigste ikke alltid er faglig kunnskap, men evne til å tilpasse seg. Beslutninger i form av allokasjon eller autorisasjon av ressurser er målet, men dette løses da gjennom diskurs eller ved å gjøre seg betydningsfull (Henriksen, 2010). Det er derfor viktig for fylkeskommunen å ha kompetanse om hvordan systemene fungerer og hvordan budskapene bør kodes og hvordan de dekodes av mottakeren, for at de skal nå fram til målet for kommunikasjonen og derigjennom øke sin betydning.

Imidlertid er faglig kunnskap og evne til å løse faglige og tekniske problemstillinger også viktig. Skoletilbud er derfor også svært sentralt for å bygge kompetanse. Her må en del av målet være å overføre den knowhowen som er i markedet til nye generasjoner. Respondent VI fokuserer på den sterke industritradisjonen eksempelvis Nordland har. Her ligger det antagelig mye knowhow. Men utfordringen er som samme respondent også sier, at mange er fastlåst i de tjenestene og oppgavene de leverer i dag. De ser da ikke at den kompetansen de besitter, kan overføres til eksempelvis petroleumsnæringen. Dette underbygges også av rapporten fra Barlindhaug (2005).

På den annen side er det en del barrierer for å bli leverandør. Petroleumsnæringen har i følge flere av respondentene større krav til eksempelvis kvalitetsstyring og HMS enn mange andre næringer. Dette kan av mange bedrifter oppfattes som en barriere de ikke ønsker eller har mulighet til å komme gjennom (Barlindhaug, 2005). Ofte ser bedriftene at de må gjøre mange grep i egen virksomhet som er kostnadskrevenne uten å være sikker på å få oppdrag. Om de ikke får oppdrag oppfatter de da disse investeringene som bortkastede.

7.4 Lokaliseringsbeslutninger

Det er før diskutert både maktforhold og beslutningsprosesser innen petroleumsnæringen. Eksempler på forklaringsmodeller er som nevnt maktteori (Hernes 1980), garbag- can (Bush, 1991;170) og teorien om begrenset rasjonalitet (Morgan, 1988;85). Mye kan også forklares

gjennom disse teoriene, men om en ser på ulike deler av bransjen og rammevilkår opp gjennom historien, ser en at mange beslutninger også knytter seg opp til andre forhold.

Som Vatne (2008) sier, var norsk petroleumsnæring strengt politisk styrt de tidligste årene. Han hevder at norsk virksomhet ville vært styrt fra Storbritannia dersom en ikke hadde lagt sterke føringer på at en ville ha driftsorganisasjoner og forsyningsbaser lagt til Norge. Muligheter for å gjøre slike føringer er ikke lengre mulig ut i fra juridiske begrensninger. For det første legger EØS-avtalen som er basert på EU sitt konkurranseregelverk og de fire friheter³² begrensninger. Dernest vises det til Petroleumsloven § 10-2 som ble endret i 2011, til at en fikk enda mindre mulighet til å påvirke beslutninger om valg av lokaliseringssted. Arnstad sa videre i 2002³³ at hun opplevde at politikere og organisasjoner hadde mindre reell påvirkningsmulighet enn de trodde, også i lokaliseringsbeslutninger. Det kan videre tyde på at oljenæringen er bevisst dette, ut i fra respondentenes tilbakemeldinger. Mange vet dermed og har visst om dette, men det er mulig å argumentere for at slike forhold har vært underkommunisert av sentrale aktører. Årsakene kan ha vært mange, både bevisst og ubevisst.

Vatne (2008) trekker fram at det har vært en forskjell mellom oljeselskap og leverandørindustri med hensyn til lokaliseringer. Driftsorganisasjoner, forsyningsbaser og baser for personelltransport har vært en del av PUD/PAD prosessen, mens leverandørindustrien har stått friere. Det er grunn til å tro at «subsea vally» fra Kongsberg til Drammen neppe hadde blitt politisk vedtatt. Respondent XIII trekker fram at oljeselskapene nå outsourcer stadig større deler av eksempelvis engineeringsvirksomheten til leverandørindustrien. Det er derfor viktig at regionene i større grad har fokus på denne delen av petroleumsnæringen, da det kan synes som om leverandørindustrien vokser mer enn det oljeselskapene gjør, og derfor får større regional betydning.

Argumentasjonen må derfor også i større grad knyttes opp til den rollen leverandørindustrien har og vil få. Det kan synes som om oljeselskapene også er bevisst på at denne delen av industrien er blitt viktigere for regionene og dermed mer sentral i prosessene rundt økte ringvirkninger. Dette understrekkes til en viss grad også av respondent VI som særlig trekker fram denne delen av næringen som de største innovatørene i bransjen.

³² Markedets frie bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer.

³³ <http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapp056/>

Evne til å produsere varer og tjenester tilpasset markedet er viktig, men også petroleumsnæringen opererer i et samfunn der det også er viktig å levere noe tilbake til dette samfunnet. I dette bildet blir også samfunnsansvar et element det er viktig å ha et forhold til.

7.5 Samfunnsansvar

Spekter viser til en firedeling av en bedrifts samfunnsrolle (Figur 2). En hver bedrift må tjene penger for å kunne eksistere, videre må en innbetale de skatter og avgifter som er vedtatt samt overholde lover og forskrifter. Flere av respondentene trekker fram at oljeselskapenes viktigste rolle i det norske samfunnet er å betale skatt til Norge samt ha en sikker og effektiv drift som minimerer kostnader, maksimerer overskudd og er troverdige med en høy standard innen helse, miljø og sikkerhet (HMS). Flere av respondentene mener at det er samfunnsrollen til petroleumsnæringen. Respondent VIII trekker fram at Norge har et skatteregime som sikrer ringvirkninger over hele landet. Ut i fra dette kan det da argumenteres at selskapenes samfunnsoppdrag i stor grad er å sikre inntekter til Norge, som igjen kan brukes til å sikre velferd for hele befolkningen.

Med dette som bakgrunn er det som nevnt to måter å tenke ringvirkninger på, som på mange områder går inn i hverandre. Oljebransjen leverer for det første skatter og avgifter til Norge som nasjon, i tillegg til eiendomsskatt til noen kommuner med landanlegg. Dernest leveres det aktivitet i regionene. Denne aktiviteten gir arbeidsplasser, inntektsskatt fra nye innbyggere, eiendomsskatt fra boliger, bedre kommunikasjoner etc. Dette gir igjen basis for å etablere ny infrastruktur og levere bedre tjenester til befolkningen.

Olje- og energiminister Ola Borten Moe har signalisert at han forventer at norsk olje- og gassvirksomhet i nord også skal gi ringvirkninger på land i nord (Henriksen og Sørnes, 2012). Med å si det, kan det argumenteres med at han tar til orde for å karakterisere noe av det Spekter definerer som samfunnsansvar til å bli et samfunnsoppdrag. Med å gjøre dette blir ringvirkninger noe oljeselskapene må ta stadig mer på alvor. Respondent IX opplever at økt fokus på ringvirkninger knytter seg til hva opinionen mener. Respondent IV fra oljebransjen bruker uttrykket «license to operate». Det vises også til det Harang (2002) som ser til USA, der motstanden mot petroleumsanlegg er betydelig større enn i Norge. Dette fenomenet som kalles NIMBY (Not In My Back Yard) er ikke særlig utbredt blant petroleumsregionene i Norge (Henriksen og Sørnes, 2012), og petroleumsnæringen som i høyeste grad er internasjonal ser antagelig dette. En måte å unngå slike strømninger kan være å satse på økte

positive ringvirkninger av egen næring. Bak ligger også ønsket om å bli tildelt gode og attraktive leteområder. Dette poengterer også Respondent IX. Personen mener at de selskapene som er dyktigst på ringvirkninger kan ha en forventning om å få attraktive områder å lete på.

Respondent II er også opptatt av å øke regionenes betydning gjennom diskurs og annen argumentasjon. Det kan derfor være hensiktsmessig å bidra med argumentasjon, som vinkles mot at flere oppgaver som tidligere har vært definert som samfunnsansvar, nå blir kommunisert som samfunnsoppdrag av sentrale myndigheter.

Dette kan igjen relateres til maktteori. Hernes (1980) beskriver forhandlingsmarkedet der en kan argumentere for at oljeselskapene prøver å tilfredsstille sentrale myndigheter i størst mulig grad for igjen å få de lisensene en er ute etter. Da regionalt nivå i svært begrenset grad er involvert i disse fordelingsprosessene, kan dette også knyttes opp til hvordan selskapene interagerer med fylker og kommuner. Noen av respondentenes uttalelser kan tyde på at en oppfatter at oljeselskapene i større grad kommuniserer til det regionale nivået, enn med dette nivået (fylker og kommuner).

Nærhet til beslutningstakere er videre en måte å få mer ønsket aktivitet på (Henriksen 2010). Respondent III trekker eksempelvis fram at store deler av kulturlivet i Stavanger og Rogaland er finansiert med bidrag fra oljeselskapene. Dette kan også sees i sammenheng med de prinsippene Kanadiske myndigheter beskriver for god forretningsmessig atferd (Morgan, 1988), der de eksempelvis peker på at aktører nær hovedkontorene får lettere tilgang på ressurser enn aktører med relasjoner til datterselskapene i Canada. Her er det da viktig å påpeke at de operasjonene oljeselskapene har i nordområdene også må utfordres til å satse på å være med på utvikle regionale FoU-institusjoner videre, satse på kultur og kulturbygg i nordområdene på samme måter de har gjort i for eksempel Stavanger, satse regional leverandørutvikling/legge til rette for produksjon av større komponenter og bidra til helhetlige verdikjeder i nordområdene for å nevne noen eksempler.

Personen (III) mener også at dersom en skal ha forventninger om å få noe «ekstra» må en arbeide i forkant av tildelinger og få det inn som punkt i en lete/utvinningslisens.

Flere av respondentene trekker også fram at oljeselskapenes samfunnsansvar har endret seg over tid, fokuset på ringvirkninger har også endret seg. Respondent VII (arbeider i fagbevegelsen) mener imidlertid at oljeselskapene ikke tenker på samfunnsmessig verdiskaping i det hele tatt. Personen mener at Statoil gjorde det fram til 1999, men at nåværende konsernledelse utelukkende fokuserer på oppstrømsvirksomhet og stiller seg med ryggen til fjæresteinene i Norge og kun ser ut i verden. Respondent III er uenig og mener at den største verdiskapingen ligger i produksjon.

7.6 Det regionale nivåets rolle

Det regionale nivået henspiller som nevnt til Figur 6, der dette nivået består av fylker, kommuner og regionråd. Flere av respondentene har også nevnt en fjerde aktør i dette bildet som er interfylkeskommunale råd som Kontaktforum for Olje og gass i Nord-Norge.

Som flere av respondentene har poengtert er petroleumsnæringen en nasjonal næring, der regionene har liten formell rolle. Når en ser på saksgangen fra starten på en konsesjonsrunde til tildeling av leteblokker (Tabell 6 Prosess fra konsesjonsrunde til Stortingets behandling av PUD/PAD) ser en at regionalt nivå kun deltar i tre høringer og ingen formelle beslutningspunkter, med unntak av de beslutningene kommunalt nivå har ansvar for gjennom å tildele eventuelt et landareal om det er snakk om ilandføring. Videre er det interessant å se hvor mye og når ting endres i de ulike delene av tildelings- og utbyggingsprosessene. Figur 5 viser at de største endringene skjer i departementets og direktoratets interne prosesser, svært lite blir endret gjennom høringer. Dette indikerer at det er størst mulighet for å påvirke prosesser dersom en arbeider direkte mot OED/OD.

De aller fleste substansielle beslutninger skjer altså formelt på nasjonalt nivå. Regionalt nivå får da rollen som tilrettelegger for nasjonal politikk.

Imidlertid kan regionen ta en mer selvstendig rolle. Nagell (2007) mener at det nesten utelukkende var regionens arbeid som gjorde at Ormen Lange kom til land i Møre og Romsdal. Suksessen var knyttet til at en regional aktør fikk ansvar for hele prosessen og at enkeltkommuner med enkeltsteder som agenda ikke fikk fritt spillerom. Her la prosessene ikke til rette for at et oljeselskap eller annet aktør kunne spille «splitt og hersk». Respondent VII mener at oljeselskapene er meget gode til å spille lokale og regionale interesser ut mot hverandre, for å unngå for mye oppmerksomhet på seg selv.

Det trekkes fram mange ulike måter å sikre lokale og regionale ringvirkninger. Det synes som om det minst er to ulike veier til dette målet, en er å arbeide for mest mulig aktivitet, en annen måte er å kompensere for manglende aktivitet med et fond. Begge måtene knytter seg opp til å skape legitimitet. Med hensyn til å etablere et fond tar to av respondentene dette opp, lokal/regionalpolitikeren er for dette (respondent II), mens representanten for regionalt petroleumsrelatert næringsliv er mer negativ, med mindre en knytter det opp til eksempelvis FoU.

Det er som nevnt ulike oppfatninger av hva rollen til det regionale nivået skal være. En respondent (V) fra oljeselskap mener overordnet sett at kommunene skal legge til rette for virksomhet og fylkeskommunen skal koordinere innspill. Fylket skal imidlertid ikke være noen «overkommune» men være likestilt med kommunene (KRD:1, 2002;19). Respondent XII trekker fram at det kan være vanskelig å se hva fylkets rolle egentlig er. Dersom dette er en rådende oppfatning, er det da nødvendig at en i enda større grad fokuserer på egen rolle og kommuniserer dette. Det er før nevnt at fylkeskommunen har vesentlige økonomiske virkemidler som skal brukes til regional utvikling. I den grad en ikke kan gjøre vedtak som må følges av alle parter (autorisere ressurser), kan en allikevel bevilge ressurser (allokere ressurser) til prosesser som igjen kan påvirke de som har beslutningsmyndighet (Henriksen, 2010). Dette er et sentralt poeng og ble også diskutert helt i starten av analysen.

Nordland trekkes fram som eksempel på et fylke med stor geografisk spredning og like stor spredning på innspill. Nordland skulle derfor med over halvparten av innbyggerne i Nord-Norge³⁴ ideelt sett ha større gjennomslagskraft enn de to øvrige fylkene. Imidlertid kan det hevdes at Nordland ikke klarer å få denne gjennomslagskraften. Årsakene til dette kan være mange, men en årsak kan være at nordfylket i stor grad ser mot Troms og Tromsø, mens de sørlige delene av fylket i større grad sokner til trøndelagsfylkene og Trondheim³⁵.

Respondent V mener at det er en utfordring at interessene er så forskjellige.

³⁴ 31.12.11 hadde Nordland 238.320 innbyggere, Troms hadde 158650 og Finnmark hadde 73787, det var da derfor 5.883 flere innbyggere i Nordland enn de to øvrige fylkene til sammen.

³⁵ I 2011 var det for eksempel 804 personer som flyttet fra ulike kommuner i Nordland til Bodø, mens 710 flyttet til Trondheim, Til Tromsø og Harstad var det til sammenligning 412 og 204 personer som flyttet (alle tall er brutto). Kilde:Panda.

Respondent VIII mener at konkurranse er svært viktig, men poengterer at det er viktig å realitetsorientere seg. En kommune kan være god på turisme, en annen kan være god på landbruk, en tredje skal være god på FoU og utdanning, en femte skal være god på alt. Ut i fra dette kan det diskuteres om hvorvidt en aktør som fylkeskommunen i sterkere grad hadde tatt til orde for å satse på steder med komparative fortrinn som for eksempel fylkeshovedstaden i Nordland. Nordland fylkeskommune (2011) trekker fram i sin «Ringvirkningsstrategi for Nordland innen petroleum» eksempelvis at en skal «*igangsette et arbeid for å etablere en fullverdig driftsorganisasjon i Bodø for nye felt i Norskehavet*». Tilbakemeldinger fra eksempelvis Helgeland etter dette vedtaket var at en ikke så noen hensikt i å satse på Bodø innen petroleumsrelatert virksomhet. Ut i fra dette vil det være naturlig å stille spørsmål om Nordland i tilstrekkelig grad har samordnede planer for å få mest verdiskaping totalt sett, eller om satsingen i større grad har form som mange kretsmesterskap.

Her er det nødvendig at regionene avklarer seg imellom hva de vil satse på. En kan da komme i en situasjon der flere i regionen er opptatt av å få de samme etableringene (Henriksen og Sørnes, 2012). I starten av oljenæringen ble det gjort noen politiske beslutninger om lokaliseringer, dette er vedtak en fortsatt i stor grad støtter seg til, og i eksempelvis Harstad er det nå et større petroleumsmiljø knyttet opp rundt aktiviteten til Statoil (Arbo, 2010). OD har også et kontor der som skal styrkes (OED, 2011). Det finnes også andre eksempler. Respondent I trekker fram at det er kjøpesentertankegangen som er gjeldende. Dette betyr at nye selskaper vil dit hvor det er et miljø. Dette betyr at det muligens da vil være hensiktsmessig å satse på de stedene som nå har aktivitet, som Sandnessjøen og Brønnøysund i Nordland og Harstad/Narvik i grenseområdet mellom Troms og Nordland. I Finnmark har Hammerfest fått en sentral posisjon, mens en også ser mot Kirkenes i forbindelse med åpningen av den østlige delen av Barentshavet.

Imidlertid må en også ta inn over seg at de større byene i Nord-Norge også har en tiltrekningskraft. Her kommer Tromsø og Bodø inn som attraktive etableringssteder. Tromsø har fått Aker Solutions³⁶ og Bodø arbeider med andre aktører og prosjekter som ennå ikke er avklart.

³⁶ <http://www.akersolutions.com/en/Utility-menu/About-us1/Corporate-structure/Maintenance-Modifications--Operations/Aker-Solutions-MMO-AS-Tromso/>

Imidlertid mener respondent VI at Nordland har vært mer opptatt av realpolitikk de senere år enn tidligere, og dermed gått noe bort fra det personen kaller symbolpolitikk. Dette kan være viktige signaler om at en er på rett veg.

Respondent VI mener at Nordland fylkeskommune i sterk grad har lyktes med å få en nasjonal diskusjon rundt bruk av gass, enten som energibærer eller som råstoff til industrielle prosesser. Dette er et eksempel på at en har allokert ressurser til prosesser som har fått betydning i samfunnsdebatten. Andre mener at denne debatten ikke vil føre til noe, på grunn av at det er mer lønnsomt for den norske stat å eksportere gassen.

Det politiske nivået i regionene må også være oppmerksomme på de signaler en sender ut. Dersom det oppleves at regionalpolitikere er mer opptatt av å uttale seg om oppgaver en ikke har ansvar for, enn å gjøre noe med det en har ansvar for, kan det bli vanskeligere å nå fram. Respondent IV advarer i denne sammenhengen mot at fylkesnivået noen ganger kan være mer opptatt av høgskoletilbud enn videregående skoletilbud, da det regionale nivået har ansvar for å finansiere den videregående skolen. Aktiv jobbing for videregående skole får derfor også budsjettmessige konsekvenser i neste runde. Nye høgskoletilbud er et statlig ansvar, der staten også er finansør.

Et siste poeng regionene må være mer observant på er at næringsregioner og politiske regioner ofte ikke er sammenfallende. Et eksempel er Harstad og Narvik. Dette er en region som deler stamflyplass, men som hører inn under to forskjellige fylker og derfor må forholde seg til forskjellige regionale forvaltningsorganer.

Mye handler derfor om å se hvor en har sin naturlige plass. Det er få som bestrider den posisjonen som Rogaland og Stavanger har innen petroleumsnæringen. Harstad har nå fått en spesiell posisjon for det dominerende selskapet på norsk sokkel; Statoil. Tromsø har fått en økende status som den arktiske hovedstaden i Norge. Hammerfest er i ferd med å bli sentrum for aktiviteten i Barentshavet. Nordland har fått en sterkt voksende forsyningsbase i Sandnessjøen og en voksende logistikkbase for personelltransport fra Brønnøysund. Narvik har den teknologiske høgskolen i Nord-Norge. Beredskap kan være et område hvor Bodø og Lofoten/Vesterålen bør jobbe videre med, jamfør Ramm sitt innlegg på Bodøseminaret 2011.

7.7 Rom for påvirkning

Giddens (1984) framholder at det er tre måter å påvirke beslutninger; diskurs/betydning, beslutninger (allokering/autorisasjon) og juridiske verktøy. Respondentene er i stor grad enige om at en bør arbeide innenfor alle tre områdene, men en kan allikevel i stor grad konkludere med at det viktigste er å øke betydningen av seg selv og sin region gjennom tilrettelegging og diskurs, enten den endelige beslutningsfullmakten ligger hos Stortinget, departement, direktorat, oljeselskap eller leverandørindustri.

7.7.1 Betydning

For å få økt sin betydning og bli hørt handler mye om å bygge tillit (Henriksen, 2010). Det er også gjennom tillit at en kan få verdifull informasjon som kan øke ens betydning. Videre er det viktig å poengtere at tillit må gå begge veier. Det tar lang tid å bygge opp tillit, men å ødelegge tillit kan gå meget raskt. Her er det som nevnt tidligere viktig å ha en kompetanse som er i stand til å kode og dekode budskap slik at en får et så godt bilde av situasjonen som mulig (Kotler, 1992).

Respondentene fra oljeselskap er opptatt av å kommunisere at alle beslutninger som tas er med basis i rasjonelle vurderinger basert på kostnader og inntekter. I diskusjonen rundt samfunnsansvar ser vi at basisen for alle bedrifter og foretak er lønnsomhet (Figur 2). Videre ser en i Figur 3 at bedriftsøkonomi for det enkelte selskap er et sentralt mål i den norske petroleumpolitikken. Det samme er utnyttelse av eksisterende infrastruktur, regional økonomi og samfunnsøkonomi. Muligens kan det argumenteres for at det særlig er bedriftsøkonomi og samfunnsøkonomi som er de sentrale elementene i Olje- og energi- samt Finansdepartementet.

Når det gjelder regionaløkonomi må dette ofte i større grad argumenteres for (Nagell, 2007 og Henriksen 2010). Dersom en viktig avgjørelse går på tvers av de regionalpolitiske føringene og ønskene må dette også håndteres av både oljeselskap og til en viss grad også av departement. Respondent XIII framhever at oljeselskapene er dialogorienterte. De ønsker videre ikke negative medieoppslag. Imidlertid er det viktig å kunne argumentere for at gode regionaløkonomiske løsninger ikke bidrar til dårligere totaløkonomi.

Påvirkningsprosessene bør i følge respondenten startes administrativt, som senere kan bli til politiske vedtak oljeselskapene kan bifalle. På denne måten framstår alle som vinnere. Dette

er også en effektiv måte å skaffe seg alliansepartnere på. Denne prosessen må være kontinuerlig. Videre må prosessene håndteres med en viss konduite, da ulike prosesser kan være mer eller mindre sensitive. Det handler da om at man må ha kunnskap om hvordan prosessene fungerer. Dette kan i følge respondent VI gi handlingsrom.

På den annen side må en ikke være ukritisk til de innspill oljeselskapene kommer med, men motargumentene må være basert på kunnskap. Noe av årsaken til at en lyktes å få Ormen Lange til land, var i følge Nagell (2007) at en hele tiden også arbeidet med egen ekspertise som kunne diskutere løsninger med Hydro og de andre lisenseierne på deres språk. Faglige utredninger ble møtt med andre faglige utredninger.

Respondent XIII mener at forståelse av retorikken knyttet til økonomi og ingeniørkompetanse er viktig. Det er imidlertid også viktig å forstå budskapet i forhold til hvem som sender det. Respondenten understreker da at kodingen og dekodningen derfor også må knyttes til hvem som sender/mottar budskapet. Når en ingeniør ikke økonomien i de prosjektene en jobber med, må retorikken og argumentasjonen tilpasses dette. Personen mener derfor det er viktig at en er bevisst på hvilket nivå man møter organisasjonen på, og i hvilket trinn i beslutningsprosessen man er på.

Det er da viktig å vite når de ulike togene går, og være forberedt på dem slik at en ikke kommer for sent. Dersom innspillene skal være basert på eksterne utredninger vil det ytterligere fordre at en har en god planlegging/timing av innspill, utredninger og annen påvirkning.

7.7.2 Beslutninger

Beslutninger kan deles opp i to. Ressurs autorisasjon og allokering (Henriksen, 2010). Som vist i Figur 4 og Tabell 6 har det regionale nivået liten mulighet for å autorisere ressurser. Høringer til, og kommunikasjon med de som sitter på beslutningsfullmaktene er derfor i hovedsak de virkemidlene det regionale nivået formelt har.

Imidlertid er politiske vedtak i følge flere respondenter også klargjørende for oljeselskapene. Når en region eller kommune gjør et politisk vedtak, vet en i større grad hva en kan forvente seg av utspill. Vedtak kan også i følge flere respondenter oppfattes som mer gjennomarbeidet enn enkeltutspill fra politikere. På den annen side er vedtak ofte i stor grad basert på den

enkeltes geografiske ståsted. Dette gjør at det kan komme mange motstridene vedtak fra Nord-Norge, Norskehavsområdet, fylker og kommuner. Imidlertid kunne en tenke seg at regionene i samme grad som i prosessen «Ormen til Møte» også samlet seg om de overordnede målene og heller tar de elementene det var uenighet om internt. Dette fordrer imidlertid at aktørene i en region i større grad stoler på hverandre og unner naboen suksess.

Flere av respondentene mener at Norskehavsrådet kan være en aktør som kan ta en rolle som koordinator for slike prosesser. Er fylkene og kommunene da villige til å gi noe formelt mandat til en et nettverk som Norskehavsrådet? Tiden vil vise, Norskehavsrådet har igangsatt en prosess der en ser på hva rådet bør gjøre for å få økt innflytelse, suksessen avgjøres i stor grad av det enkelte medlem og de vedtak hvert medlem gjør (Henriksen og Sørnes, 2010). Nøkkelen kan derfor i første fase være å koordinere vedtak i så stor grad som mulig. Dette har en så langt hatt en viss suksess med i og med at respondentene fra oljeselskap sier at de har merket seg at høringene i stadig større grad blir likere. Dette har i følge respondent VI gitt større gjennomslag for en del av punktene i de innsendte høringsutspillene.

Når det da gjelder ressursallokering har det regionale nivået mye større mulighet til påvirkning. Nordland fylkeskommune har som nevnt om lag en halv milliard kroner til regional utvikling. Dette er midler fylkeskommunen i stor grad fritt kan bestemme bruken av, selv som en del av midlene til en viss grad er bundet opp i faste avtaler, politiske forventinger og vedtak. Imidlertid kunne en høyst sannsynlig brukt disse midlene mer målrettet enn det som gjøres i dag.

Når den Norske stat vurderer å gi ressursautorisasjon til petroleumssektoren (Figur 4) kan aktører i eksempelvis Nordland legge til rette for kommunikasjon for å påvirke prosessene, slik at denne autorisasjonen skjer med vilkår regionen kan se seg tjent med. Denne påvirkningen kan både være gjennom å utarbeide faglige rapporter, engasjere kommunikasjonsrådgivere/lobbyister eller ha direkte møter med sentrale politikere og byråkrater.

I denne fasen må en både argumentere for økonomiske fordeler (samfunn, bedrift og region) samt fokusere på eksisterende infrastruktur i den aktuelle regionen dersom det er relevant. Et eksempel kan være at en ny petroleumsprovins er i ferd med å etablere seg utenfor Nordland. Dersom en i utlysningen får inn at lisensene som får denne autorisasjonen skal kunne

pålegges å tenke områdeutvikling, framfor enkeltlisensutvikling, vil dette kunne føre til bedre utbyggingsløsninger for regionen og bedre totaløkonomi for provinsen som helhet.

Eksempelvis kan ilandføring eller oppbygging av ny infrastruktur på land bli lønnsomt når en ser hele provinsen under ett (Nordland fylkeskommune, 2012).

Når petroleumssektoren har fått autorisasjonen eller er i ferd med å få den, har det regionale nivået videre en mulighet til å legge til rette for kommunikasjon og påvirkning, slik at i den allokeringen av ressurser oljeselskapet da gir til nye letefelt er i samsvar med regionens ønsker (Henriksen, 2010). I denne fasen er de økonomiske argumentene fra regionen minst like viktig som den er for sentrale myndigheter og oljeselskapene. I tillegg er det også viktig å forstå de enkelte lisenshavernes interesser og i særdeleshet interessene til operatøren.

Eksempelvis bør en kartlegge hvilke interesser som er sammenfallende med hos region og operatør.

Flere av respondentene fokuserer på at kommunikasjonen må skje med et faglig høyt nivå, da det er viktig å framstå med tyngde om en skal bli hørt. Dette arbeidet krever mye ressurser, ressurser som regionalt nivå har mulighet for å allokere. Dette spillet er viktig for hele regionen, da resultatene vil kunne få store konsekvenser for i denne sammenheng; Nordland som geografisk område (Figur 4).

7.7.3 Det juridiske

Flere av respondentene mener at en i liten grad bør satse på det juridiske kortet om målet er større ringvirkninger til regionen. Respondent II uttrykker at en bør bruke liten tid på det. Kunnskap og allianser er viktigere. Respondent VII mener derimot at en bør ha et mer aktivt forhold til det mulighetsrommet lover og forskrifter gir.

Respondent VI fra petroleumsnæringen trekker fram at petroleumsloven som mer hensiktsformulert som gir stor frihet når det kommer til hvordan en skal arbeide med ringvirkninger.

Norge har videre også en svært åpen økonomi, der kontrakter i stor grad baserer seg på internasjonal orientert lovgivning. Om en tilfredsstillt kravene på norsk sokkel har en også muligheter til å levere varer og tjenester til store deler av verdens petroleumsvirksomhet. Den internasjonale lovgivingen sikrer at norske leverandører får adgang til et internasjonalt

marked, men det gjør også at det internasjonale markedet får tilgang til det norske markedet (Austvik, 2007).

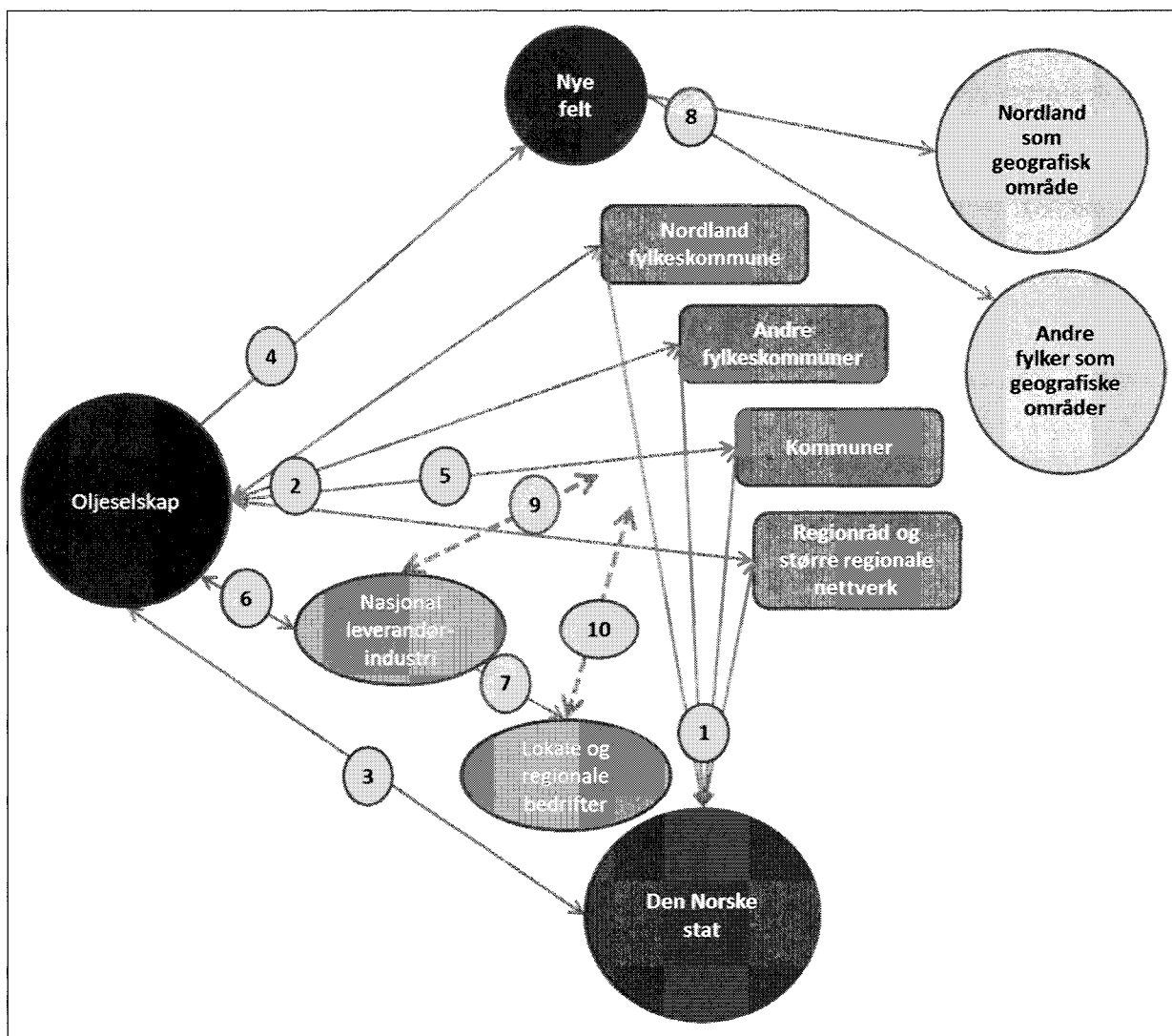
Et annet poeng som til en viss grad taler mot å bruke de juridiske instrumentene i for stor grad, er at en da kan bli oppfattet som en «plagsom formalist» som respondent IV uttrykker det.

8 Konklusjon og anbefalinger

Det som i følge Henriksen (2010) er aller viktigst i petroleumpolitikken er hvordan rettigheter til leteområder deles ut. Prosessen er tidligere beskrevet, med interne prosesser hos departement/direktorat og oljeselskap samt tilhørende høringsprosesser (Tabell 6). Det er videre påvist at de behandlingene hvor de største endringene skjer ikke er på bakgrunn av formelle høringer, men heller interne prosesser hos de ulike aktørene (Figur 5).

8.1 Næringens struktur og beslutningspunkter

I Figur 4, som er Henriksens (2010) sin overordnede modell for ringvirkninger ser en forholdet mellom aktørene på den norske sokkelen. Gjennom teori og empiri belyst i denne oppgaven er det da mulig å utvide denne figuren til også å inneholde rollen til det regionale politiske nivået og leverandørindustrien.

Figur 9 Overordnet modell for ringvirkninger med det regionale politiske nivåets rolle

Figur 9 er dermed en videreutvikling av Figur 3. Den er ikke på noen måte komplett, da den ikke innbefatter NGOer og andre næringspolitiske aktører, men kun har fokus på det offentliges rolle for tilrettelegging og påvirkning.

Dersom en tar utgangspunkt i regionene, viser modellen at det er to hovedmål for deres kommunikasjon og påvirkning for å øke sin betydning. Dette er kommunikasjon og påvirkning mot oljeselskap og sentrale myndigheter. Flere av respondentene poengterer at en både må arbeide inn mot næringen og nasjonale myndigheter. Eksempelvis mener respondent III at makten ligger rundt ledelsen i de store selskapene, i ledelsen i departementene, Stortinget og i aksene rundt Stavanger. Et annet eksempel er respondent IV fra et oljeselskap som trekker fram at Norge er en liten nasjon og veldig mange av de viktigste beslutningene treffes i Oslo.

Figur 9 viser videre at det regionale nivået da i hovedsak arbeider mot selskapene og sentrale myndigheter i prosess 1 og 2. Figuren viser at påvirkningen går begge veier. Sentrale myndigheter har en viss dialog med det regionale nivået, men ingen av respondentene trekker fram at sentrale myndigheter i særlig grad arbeider opp mot det regionale nivået, med unntak av de føringene som ligger i bruk av regionalutviklingsmidler³⁷. Oljeselskapene er mer opptatte av å ha en dialog med kommuner og fylkeskommuner (prosess 2). Dette kan forklares med at de i følge flere respondenter er opptatte av å vise til ringvirkninger. På den annen side er respondentene fra oljeselskapsiden mer opptatte av at de skal informere regionalt nivå, og snakker i mindre grad om dialog med regionalt nivå.

En av respondentene fra oljeselskapsiden bruker uttrykket «license to operate» som henspiller på at det er viktig å framstå som en aktør som viser samfunnsansvar, samtidig tyder intervjuene på at selskapene er svært opptatte av at det er de selv som skal definere hva dette samfunnsansvaret skal bestå i.

Det er da viktig at regionalt nivå i størst mulig grad samarbeider om innspillene i både prosess 1 og 2. Flere av respondentene framhevet viktigheten av slik koordinering. Da det blir framhevet at både sentralt politisk nivå og oljeselskap i større grad må ta hensyn til

³⁷ Statsbudsjettet, Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement Kapittel 551, post 60 Tilskot til fylkeskommunar for regional utvikling.

koordinerte innspill fra regionalt nivå. En respondent sier eksempelvis: «*Kommer det en uttalelse fra en kommune har det en styrke, kommer det fra et fylke har det en styrke, kommer det fra flere har det større styrke.*» En annen respondent mener at oljeselskapene er gode til å spille lokale og regionale interesser ut mot hverandre, dette for i at en i størst mulig grad skal kunne følge egne planer uten for mye innblanding utenifra. Med målrettet og koordinerte innspill i disse prosessene (1 og 2) kan en derfor ha større mulighet til å nå fram i viktige saker.

For å forstå hva regionalt nivå bør legge i prosess 1 og 2 i Figur 9 er det videre viktig å se på maktbildene i næringen. Det kan synes som om organisasjonene og embetsverket står sterkt. Flere av respondentene trekker fra at mye av makten sitter i nettverkene mellom OED, FIN, OD og de store selskapene. I figuren blir dette Oljeselskap og Den Norske stat. Om den opinionsstyrte stat domineres av embetsstyring får en et teknokrati, imidlertid kan en da også diskutere om en har en toppstyrt stat dominert av organisasjonene. Dersom dette er tilfellet får en noe Hernes (1980) kaller samfunnskorporatisme hvor styringen i stor grad skjer av organisasjonene ved at de bemanner offentlige komiteer og råd. Flere av respondentene mener at det er sterke koblinger mellom de store selskapene og det offentlige, og at en ofte ser at personer skrifter jobb mellom oljeselskap og embetsverk.

En kan også se for seg at maktbildet også har et islett av det Hernes (1980) beskriver som forhandlingsmarked, der markedstenkningen domineres av embetsverket. Denne forståelsen kan underbygges med at oljeselskapene er avhengig av å få lisenser av Den Norske stat, og at oljeselskapene dermed har stor interesse i at prosess 3 i modellen fungerer godt.

Respondentene fra oljeselskapssiden poengterer også at de jevnlig har uformelle møter med sentrale myndigheter, der en informerer hverandre og diskuterer aktuelle problemstillinger. Da Den Norske stat har i oppgave å autorisere letelisenser til oljeselskapene (Henriksen 2010), er det derfor i selskapenes egeninteresse å ha et best mulig forhold til sentrale myndigheter.

Det er ikke mulig ut i fra datagrunnlaget å gi noen grundig vurdering av makthierarkiet i den norske petroleumsnæringen, men det er liten tvil om at OD, OED, Petil og oljeselskapene sammen og hver for seg, har stor innflytelse over denne næringen. Det er tidligere vist til at

særlig EØS-avtalen har gjort det vanskelig å prioritere norske bedrifter. Avtalene med EU har også gjort at Norge har avgitt styringsrett (Austvik, 2007; 211).

I prosess 4 i Figur 9 allokere oljeselskapene så ressurser til felt, enten gjennom leting eller produksjon. Dette har igjen betydning for både Nordland og andre fylker som geografiske områder. Det er i dette bildet at regionalt nivå har mulighet til å bruke ressurs allokering gjennom både prosess 1 og 2 for å påvirke sentrale myndigheter og oljeselskapene. Regionalt nivå ønsker da at sentrale myndigheter skal autorisere ressurser (gi lete og utvinningsrettigheter) til oljeselskap som har sammenfallende interesser med regionalt nivå (se blant annet kapittel 7.7.2). Regionalt nivå har videre også interesse i å påvirke oljeselskapene til å gjøre beslutninger som er i regionens interesse, slik det ble gjort i prosessen for å få Ormen Lange til Møre (Nagell 2007).

Ut i fra innsamlet teori og empiri kan det synes som om at kommunene er den eneste lokale/regionale myndigheten som har mulighet til å autorisere ressurser (se prosess 5 i Figur 9). Dette henspiller på prosess 16 i Tabell 6, der kommunene kan gi tilgang på landbasert areal dersom en utbygging krever det dersom det eksempelvis er aktuelt å ilandføre petroleumsressurser.

Flere av respondentene trekker fram at leverandørindustrien blir stadig viktigere. Oppgaver som tidligere ble gjort av oljeselskapene gjøres nå i følge respondent XIII av denne industrien. Den samme respondenten sier også at teknologiske løsninger oftere blir løst gjennom denne interaksjonen (prosess 6 i Figur 9). Denne industrien kjøper igjen oppgaver av lokale leverandører (prosess 7). Dette gjør at regionalt nivå i økende grad bør interessere seg for både lokale leverandørbedrifter og nasjonal leverandørindustri (prosess 9 og 10). Levert rapportene (KunnskapsParken, 2011 og 2012) viser at leverandørbedriftene har stor betydning for verdiskapingen i hele Nord-Norge.

8.2 Samlede ringvirkninger av petroleumsvirksomheten.

Figur 1 viser et rammeverk for ringvirkninger (Henriksen 2010). Figuren viser ulike typer virkninger/ ringvirkninger av petroleumsvirksomheten i Norge. Disse virkningene/ringvirkningene må behandles og stimuleres på ulike måter.

- Direkte ringvirkninger. I Figur 9 ser vi at oljeselskapene får autorisert ressurstilgang av sentrale myndigheter (prosess 3). De allokere da ressurser til områder for å lete

etter petroleumsressurser. Regionalt nivå må da arbeide for å øke sin betydning. Dette kan gjøres med å allokere ressurser til prosesser som har som formål å styrke regionens stilling. Flere av respondentene poengterer viktigheten av at kommuner og fylkeskommuner har tilgang på nødvendig kompetanse, slik at det regionale nivået kan kommunisere med oljeselskapene på en måte som gjør at en blir hørt. Det er også viktig at fylker og kommuner arbeider mot nasjonale myndigheter slik Figur 9 viser.

- Indirekte ringvirkninger styres i stor grad av oljeselskapene gjennom de kontrakter de gir til sine underleverandører (noen større underleverandørers aktivitet kan også karakteriseres som å være direkte virkninger). Det regionale nivået bør både arbeide med disse bedriftene direkte og påvirke oljeselskapene til å sette vilkår som motiverer til tilstedeværelse og lokalt innhold, i sine kontrakter med underleverandører.
- Induserte virkninger er definert som virkninger generert av forbruket som skapes av direkte og indirekte virkninger. Dette er for en stor del lokalt baserte servicebedrifter. Det er de stedene med det bredeste servicetilbudet som også vil få mest slike virkninger. Dersom induserte virkninger er svært viktig, vil det være riktig å satse på de største byene som lokaliseringssted.
- Katalytiske virkninger kan defineres ved at næringens eller bedriftens virksomhet påvirker andre bedrifters lokaliseringsvalg. Dette kan eksempelvis være at et hotell som bygger flere rom på grunn av etterspørselen generert av petroleumsnæringen, også satser mer på reiseliv. Dette på grunn av at flere hotellrom også gir nye markedsmuligheter. Katalytiske virkninger kan også være at petroleumsnæringen bidrar til økt interesse for realfag (gjennom etablering av eksempelvis Newton rom), og at dette igjen gjør at andre næringer etter en tid får tilgang på flere kandidater med slik kompetanse. Satsing på FoU knyttet til petroleum på et sted, kan videre også gjøre at en utvikler annen FoU-virksomhet på samme sted.

Ut i fra innsamlet teori og empiri kan det da tyde på at det særlig er direkte og indirekte virkninger av petroleum regionalt nivå bør konsentrere seg om. Induserte og katalytiske virkninger er også viktige, men dette kan i mindre grad påvirkes gjennom kontakt med departement, direktorat, oljeselskap og leverandørindustri, selv om etablering av Newton rom på videregående skoler og i Sandenssjøen på Petro Næringshage har kommet gjennom samarbeid med oljenæringen. Videre kan også induserte og katalytiske virkninger påvirkes av fylkeskommunen gjennom Innovasjon Norge, SIVA og andre aktører som arbeider direkte mot næringslivet.

Respondent I trekker fram at tilrettelegging for aktivitet er mer effektivt enn kun politiske vedtak. Dette kan underbygges av data hentet fra miljøet i Kristiansund, der regionen hele tiden prøver å være på tilbudssiden ovenfor oljeselskaper leverandørindustri etc.

Velfungerende geografiske klynger og nettverk som er i stand til å tiltrekke seg ny aktivitet er derfor særlig viktig å utvikle.

En må da allokere ressurser inn i disse nettverkene slik at det er mulig å oppnå de resultater som forventes. I et politisk system som fylkeskommunen er, må en derfor sikre at politikerne også ser forholdet mellom brukte ressurser og forventende resultat. Videre må en anerkjenne andre aktører i disse nettverkene slik at de ulike medlemmene ser verdien av disse nettverkene (Håkansson og Ford, 2002).

Et langsiktig mål for de regionale nettverkene som Norskehavsrådet og Kontaktforum bør derfor være at en også kan diskutere og enes om lokaliseringsspørsmål. Dette ble gjort i prosessen «Ormen til Møre» med stor suksess, imidlertid fordrer det at medlemmene i nettverket stoler på hverandre.

En måte å arbeide på kan da være å satse tungt innenfor nye forretningsområder. I Figur 8 ser en de viktigste petroleumsklyngene slik de ble presentert i Forum for Norskehavet av OED. Her ser en ingen klynger i nord, samtidig som det ikke er definert noen klynger innen sikkerhet, beredskap, oljevern etc. Nordland kan eksempelvis ha en mulighet her, slik også Ramm takk fram på Bodøseminaret i 2011.

Nordland fylkeskommune har også sammen med regionale aktører på Helgeland over tid arbeidet for å få langt subsea-aktivitet til Sandessjøen og Helgeland (Norconsult, 2011). Dette arbeidet som skjedde fra regionalt nivå, var i følge Statoils ledelse viktig for at de til slutt valgte å satse på å bygge opp slik kapasitet der.³⁸

8.3 Hva er handlingsrommet for regionalt nivå?

I stor grad viser intervjuene at regionalt nivå har begrenset formelt handlingsrom. Dette poenget kan en også finne støtte hos både Henriksen (2010) og Arbo (2010). Figur 4 viser

³⁸ Utsagnet er hentet i samtale med politisk ledelse i Nordland fylkeskommune

rollen Nordland som geografisk område har. En ser der at den viktigste måten regionalt nivå kan jobbe på er gjennom påvirkning, kommunikasjon og tilrettelegging. Dette understrekes også når en ser på Figur 5 og Tabell 6. Tabellen viser at fylkeskommunen kun har formell inngripen gjennom høringer, mens figuren viser at det skjer små endringer gjennom slike høringer.

På den annen side ser en at Nordland fylkeskommune hadde et budsjett på om lag 460 millioner til regional utvikling i 2013³⁹. Det kan herske liten tvil om at dette er til dels betydelige midler som gjennom en målrettet bruk kan legge til rette for prosesser der viktige og relevante argumenter kan forelegges beslutningstakere. På denne måten kan også regionalt nivå øke sin betydning. Utfordringen er imidlertid at om noe skal prioriteres opp, må andre aktiviteter nedprioriteres. Om en da skal prioritere må en også våge å prioritere geografisk (Henriksen og Sørnes, 2012). Dette er en vanskelig øvelse for regionalt nivå, som har mange hensyn å ta. Politikk er å gi og ta, det kan argumenteres for at for mange kompromisser, vil kunne gi en satsing som ikke oppfattes som målrettet nok av kommersielle aktører.

Påvirkning gjennom diskurs for å øke sin betydning må gjøres med de argumenter og elementer som petroleumsnæringen er opptatt av. Figur 3 viser hva som er målene til den norske petroleumsnæringen. I størst mulig grad må også regionalt nivå finne de argumenter som dekker flest mulig av disse målene som er økonomisk motivert. Målet må ikke utelukkende være at å få aktivitet i regionen, den må også være på regionens premisser.

Hvilke tiltak tilfredsstiller både regionale økonomiske interesser samtidig som det er bedriftsøkonomisk og samfunnsøkonomisk lønnsomt? Spørsmålet kan være vanskelig å besvare i mange prosjekter, men øvelsene rundt slike spørsmål er like fullt svært viktige i arbeidet med å øke ringvirkningene. Respondentene fra petroleumsnæringen var opptatte av internrente og nåverdi, Nagell (2007) viste hvordan en kunne arbeide for å få plassert de riktige tallene inn i disse modellene. Dette gjorde at en til slutt lyktes med å få Ormen Lange til Nyhamna.

Regionalt nivå må derfor argumentere med løsninger som baserer seg på lønnsomhet og økonomi. Som Nagell (2007) viste må en utfordre tallmaterialet bak lønnsomhetsmodellene.

³⁹ Budsjettdokument behandlet av fylkestinget i Nordland den 3. desember 2012, se www.nfk.no

Innputten i modellene kan være grunnlag for både faglige vurderinger og vurderinger knyttet til utenforliggende hensyn (eksempelvis interne strategier hos selskapene). En av respondentene mente at oljeselskapene tidlig bestemmer seg for hvilken løsning de ønsker, for så å lage regnestykker som viser at det også er det mest lønnsomme. Gjennom godt faglig arbeid fra regionalt nivå, må slike regnestykker kunne imøtegås på en profesjonell måte.

Det kan også være riktig å se på hva en eventuell samfunnskontrakt mellom petroleumsindustrien og eksempelvis Nordland fylkeskommune kan bestå av (Gustavsen, 2010).

Et annet moment i argumenter og betraktninger om regionalt nivå sin rolle, er det respondenten fra selskapssiden beskrev som «license to operate». Kan en få oppgaver som fram til nå har vært definert som samfunnsansvar til mer å bli et samfunnsoppdrag slik Figur 2 beskriver? OED har signalisert ovenfor petroleumssektoren at han forventer aktivitet på land i nord, når aktiviteten utenfor kysten av Nord-Norge øker (Henriksen og Sørnes 2012).

Det er også viktig å påpeke ovenfor selskapene at de har en selvstendig oppgave i å balansere aktivitet på land og offshore. Kanadiske myndigheters retningslinjer for god forretningsmessig atferd (Morgan, 2008) kan brukes som eksempel på hva deres ansvar kan være, herunder bistand til regional FoU, satsing på kultur i nordområdene, regional leverandørutvikling, helhetlige verdikjeder etc.

Petro Arctic trekker fram sine fire P'er; partnerskap, perfeksjonisme, proaktivitet og den negative proteksjonisme. Det er mye som tyder på at proteksjonisme kan hindre innovasjon, aktører i Kristiansund mener i alle fall at deres åpenhet har gitt dem et godt utgangspunkt for videre vekst. De snakker blant annet om «å så i hverandres hager». En må unne naboen å gjøre det godt, da de mener at dette også vil styrke egen virksomhet.

Innsamlet data vider at leverandørindustrien blir stadig viktigere, da oljeselskapene i øktende grad setter ut oppgaver til denne industrien. Det er derfor viktig at en også jobber mot disse selskapene.

Flere av de som ble intervjuet var også opptatt av industriell utnyttelse av gass, men det var delte meninger om dette er mulig å få til med dagens rammebetingelser. Imidlertid viser

innsamlet data at en opplever at oljeselskapene ikke har noe fokus på å etablere slik industri. Dersom en skal få slik industri etablert i Norge, bør det da vurderes om andre enn selskapene selv skal utrede dette (Henriksen og Sørnes, 2012). Her kan regionalt nivå kunne få en rolle.

Koordinering av utspill mellom kommuner og fylkeskommuner er da også viktig. Som Henriksen og Sørnes (2012) også sier må regionalt nivå være villing til å snakke med felles stemme, om en ønsker å bli hørt.

Videre er det viktig å komme tidlig inn i prosessene. Flere av respondentene trakk fram at regionalt nivå ofte kom for sent inn i prosjektene. Henriksen og Sørnes (2012) trekker fram at mange substansielle beslutninger i realiteten er tatt når høringene sendes ut. Regionalt nivå bør derfor arbeide for å bli en formell part, tidligst mulig i åpningsprosesser, utlysninger og i utbygginger.

8.4 Hva er neste steg?

Som allerede nevnt, indikerer de innsamlede dataene at den største muligheten regionalt nivå har for å få økte virkninger og ringvirkninger av petroleumsnæringen, er å arbeide med å få økt sin betydning gjennom gode og gjennomarbeidende innspill til sentrale aktører, basert på de argumenter og kriterier som passer inn i beslutningstakernes tankesett. For å gjøre dette på en måte som når fram, må en allokere ressurser til disse prosesser som støtter slike innspill. Innsamlet data viser også at det regionale nivået har små muligheter for å autorisere ressurser. Videre tyder innsamlet empiri også på at bruk av petroleumsloven med forskrifter ikke er en særlig effektiv måte å øke ringvirkningene. De internasjonale avtalene Norge er en del av, gjør det svært vanskelig å favorisere regionale og lokale bedrifter. Særlig EØS-avtalen knyttet til Norges forhold til EU fra 1994 da er viktig å ha fokus på (Austvik, 2007; 211).

Det som også kan synes klart er at det er visse interesser motsetninger mellom regionalt og nasjonalt nivå. Petroleumsnæringen er opptatt av få gjennomslag for de løsningene som er best bedriftsøkonomisk. Staten er opptatt av samfunnsøkonomi og det som gir de største skatteinntektene til nasjonen. Regionene er opptatte av de løsningene som gir best regionaløkonomi. Innsamlet data viser derfor at om regionene skal få gjennomslag, må en kunne presentere løsninger som også er de beste bedrift- og samfunnsøkonomisk.

De innsamlede dataene viser at makten i stor grad ligger sentralt. Flere av respondentene har også vært klar på at næringen må være nasjonal og at nasjonale myndigheter må være førende i alle formelle prosesser. For å komme videre kan det være riktig å gjøre en nærmere analyse av de nasjonale instansene for å se hvordan beslutninger egentlig tas. Systemet som deler ut lisenser og tillatelser oppfattes for eksempel av flere som lite transparent.

Et annet område som antagelig ville gi ytterligere innsikt i denne problemstillingen er å gjennomgå uttalelser og høringsinnspill fra regionalt nivå for å se hvordan de er blitt fulgt opp og om det er mulig å identifisere forskjeller på hvordan slike innspill behandles avhengig av form og avsender.

Denne oppgaven kvalitativt orientert, det kan derfor gi ny kunnskap dersom elementer i oppgaven trekkes ut og kvantifiseres gjennom en kvantitativ design slik metodekapittelet beskriver.

Uansett vil antagelig ringvirkingsdiskusjonen fortsette å være en sentral del av norsk petroleumsvirksomhet. De som er motstandere av økt aktivitet, vil argumentere for at ringvirkningene er små og de som er for vil beskrive de som større.

Petroleumsbransjen vil uansett ønske å sette søkelys på den betydningen de har både nasjonalt og regionalt. Noen fokuserer på at det er det nasjonale perspektivet som er viktigst og at sentrale myndigheter har ansvar for å fordele rikdommen. Andre vil ha mer fokus på hva som gjøres regionalt. Målet for selskapene er imidlertid å få gode og prospektive områder de kan lete og utvinne hydrokarboner. For å få denne muligheten må de ha støtte av hele nasjonen.

Det er spillet om denne støtten at regionalt nivå kan ha de største mulighetene til å nå fram på nasjonalt nivå. Denne oppgaven har da også hatt som mål å belyse dette spillet. Uansett er dette et stort og komplisert tema som fortjener å bli ytterligere undersøkt.

Ordliste

- Achilles – En felles database for bedrifter som er kvalifisert til å levere til petroleumsnæringen/ønsker å bli leverandører. (www.achilles.com/)
- AD – Arbeidsdepartementet. De har ansvar for politikken knyttet til arbeidsmarked, arbeidsmiljø, pensjoner og velferd. (www.dep.no)
- FIN – Finansdepartementet. De har ansvaret for å planlegge og iverksette den økonomiske politikken, overvåke finansmarkedene og samordne arbeidet med statsbudsjettet. (www.dep.no)
- Innovasjon Norge – eies av Nærings- og handelsdepartementet 51 % og fylkeskommunene samme med 49 %. Skal arbeide med nyskaping i næringslivet, utvikling i distriktene og utvikling av konkurransedyktige norske bedrifter. De profilerer også norsk næringsliv og Norge som reisemål. (www.innovasjonnorge.no/)
- Klif – Klima- og forurensningsdirektoratet (tidligere SFT) er underlagt Miljøverndepartementet. Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) blir fra 1. juli 2013 slått sammen til én etat, kalt Miljødirektoratet, med avdelinger både i Trondheim og Oslo. Direktoratet er underlagt MD. (www.klif.no/)
- Kontaktforum for olje og gass i Nord-Norge - Et Nordnorsk forum med medlemmer fra kommuner, fylker, høyskoler, universiteter, bedriftsnettverk, NHO og LO. Skifter navn til Nordnorsk petroleumsråd fra 1. januar 2013 (http://www.kbnn.no/arena_hoest_2007/2007/november/samarbeidsstrukturer_og_netterk/30)
- KRD- Kommunal- og regionaldepartementet. Departementet har ansvaret for bolig- og bygningspolitikken, distrikts- og regionalpolitikken, kommuneøkonomi, lokalforvaltning og gjennomføring av valg. (www.dep.no)
- KU – Konsekvensutredning. (<http://www.ptil.no/nyheter/oppdatert-pud-pad-veileder-article6675-24.html>)
- Lisens - En samling av flere oljeselskaper som eier et petroleumsfelt sammen I lisensen er det en operatør som er av oljeselskapene i lisensen. Denne operatøren representerer alle eierne i lisensen ovenfor eksterne aktører inkludert myndighetskontakt. For eksempel (<http://www.detnor.no/no/var-virksomhet/leting>)
- LoVe petro - Lofoten og Vesterålen Petro er en interesseforening for virksomheter i regionen. Formålet er snarest å åpne Lofoten / Vesterålen for en petroleumsindustri basert på strenge sikkerhets- og miljøkrav. (www.lovepetro.no)
- MD – Miljøverndepartementet. De har hovedansvaret for å ivareta helheten i regjeringens miljøpolitikk. (www.dep.no)
- Navitas – Nasjonalt leverandørnettverk, med hovedvekt på bedrifter i den sørlige delen av Norge. (www.navitas.no/)
- Nedstrømsaktivitet – petroleumsbasert industri og salg av petroleumsressurser i et marked. (no.wikipedia.org/wiki/Nedstrømsaktivitet)
- NGO – Non Government Organizations. (<http://snl.no/NGO>)
- Norges Forskningsråd – Koordinerer og finansierer en stor del av offentlig finansiert forskning. Forskningsråd samarbeider også med Innovasjon Norge, Siva og fylkeskommunene og andre i programmer. (www.forskningsradet.no/)
- Norsk Gassforum - Medlemsorganisasjon med 11 fylker som medlemmer i tillegg til Agder Gassforum. (www.gassforum.no/)
- Norskehavsrådet - Et samarbeidsorgan opprettet av fylkeskommunene Nordland, Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag samt 11 kommuner. Rådet er et konsensusorgan som skal

arbeide for petroleumsretta saker som er av felles interesse for Norskehavsregionen.
(www.tk.no/nyheter/article4823842.ece)

NOU – Norges offentlige utredninger. (<http://www.regjeringen.no/nb/dok/nouer.html?id=1767>)

OD – Oljedirektoratet i Stavanger er rådgiver for OED. De har et nasjonalt ansvar for data fra norsk kontinentalsokkel. De skal være pådriver for å realisere ressurspotensialet på norsk sokkel og i samarbeid med andre myndigheter, sikre at petroleumsvirksomheten blir fulgt opp på en helhetlig måte. (www.npd.no)

OED – Olje- og energidepartementet har som hovedoppgave er å tilrettelegge en samordnet og helhetlig energipolitikk. (www.dep.no)

OLF – (Oljeindustriens Landsforening), nå Norsk Olje og gass (<http://www.norskoljeoggass.no/>) En sammenslutning av de aller fleste oljeselskapene representert i Norge

Oppstrømsvirksomhet – Leting og utvinning av olje og gass
(no.wikipedia.org/wiki/Oppstrømsaktivitet)

PAD – veiledning for plan for anlegg og drift av innretninger for transport og for utnyttelse av petroleum (<http://www.ptil.no/nyheter/oppdatert-pud-pad-veileder-article6675-24.html>)

Panda – Et analyseverktøy som er utviklet gjennom at samarbeid mellom Sintef og fylkeskommunene i Norge. Verktøyet består av en statistikkbank for historiske data og et modellverktøy som brukes til demografiske prognoser. (<http://www.sintef.no/Teknologi-og-samfunn/Anvendt-okonomi/Prosjekteksempler/-Panda/>)

Petil – Petroleumstilsynet har myndighetsansvaret for teknisk og operasjonell sikkerhet - herunder beredskap - og arbeidsmiljø. Deres myndighetsansvar dekker alle faser av petroleumsvirksomheten. (<http://www.ptil.no/>)

Petro Arctic – Medlemmene er hovedsakelig bedrifter i Nord-Norge, men også offentlige aktører og bedrifter utenfor landsdelen er medlemmer. I tillegg til å være et leverandørnettverk arbeider også nettverket med næringspolitikk. (<http://www.petroarctic.no/>)

PUD – plan for utbygging og drift av en petroleumsforekomst (<http://www.ptil.no/nyheter/oppdatert-pud-pad-veileder-article6675-24.html>)

Siva – De har som hovedoppgave å bidra til vekst og utvikling av næringslivet i distriktene, er eid av staten og samarbeider med Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og fylkeskommunene (www.siva.no/)

TFO – Tildeling av leteblokker i forhåndsdefinerte områder.
(<http://snl.no/utvinningstillatelse/petroleumsvirksomhet>)

UD – Utenriksdepartementet. Deres oppgave er å arbeide for Norges interesser internasjonalt. Norges interesser bestemmes blant annet av vår geografiske plassering i et strategisk område, vår åpne økonomi, vår posisjon som kyststat og forvalter av store marine ressurser og omfattende eksport av olje og gass. (www.dep.no)

V&M – Vedlikehold og modifikasjon eller MMO (Maintenance Modification Operations)

WTO – World Trade Organization (www.wto.org/)

Litteraturhenvisninger

- Arbo P. (red.) (2010) *Oljevirkksomhetens inntog i nord*. Gyldendal, Oslo
- Austvik O.G. (2007) *Staten som petroleumsentreprenør*, Tidsskrift for samfunnsforskning juni 2007; vol 48, nr 2, 197–226, Universitetsforlaget, Oslo
- Barlindhaug AS, (2005) *Petroleum Nord, Forstudie Petroleumsrettet næringsutvikling i Nord-Norge*, Innovasjon Norge, Tromsø
- Borch, O. J, (2009) *Analyseverktøy knyttet til strategisk utvikling i bedriften*, Handelshøgskolen i Bodø, Bodø
- Bush, T et al, (1991) *Organisasjon, ledelse og motivasjon. 2. utgave* Tano, Oslo
- Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), (2005), *Handbook of qualitative research (pp. 105-117)*. Sage, London
- KRD (2004) *Livskraftige distrikter og regioner, rammer for en helhetlig og geografisk tilpasset politikk*, Distriktskommisjonen (oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. februar 2003), Norges offentlige utredninger 2004:19, Kommunal og regionaldepartementet, 12. oktober 2004, Oslo
- Ditlev-Simonsen, C. (2009), *Fordrer det noe spesielt å lede en samfunnsansvarlig bedrift?* Fagartikler side 23-33 MAGMA 0209, Oslo
- Eikeland, S, (2009) *Dette er Snøhvit, Sluttrapport fra følgeforskningen av Snøhvitutbyggingen 2002-2008*, Norut Alta, Alta/Hammerfest
- Elliott, J. (2005) *Using narrative in social research: Qualitative and quantitative approaches*. Sage Publications, London
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of society*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles
- Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L. (1967) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Transaction Publishers, New Brunswick /London
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (2005) Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. In Denzin, N. K. & Lincoln Y. S. (Eds) *The Sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, Sage, California
- Gustavsen, T. (2010) *LoVe 2025*, Nordland fylkeskommune, Bodø.
- Harang, M. (2002), *LNG i det europeiske gassmarkedet, En empirisk analyse av kostnadsutviklingen for LNG-anlegg (Hovedoppgave for cand. polit-graden)*, Universitetet i Oslo, Oslo
- Hegeberg, H (2011), *Et stille diplomati - Oljeseier med spionmetoder og en hemmelig allianse» i Norsk Oljemuseum årbok 2011*, Norsk Oljemuseum, Stavanger.
- Hellevik, O. (1980), *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Universitetsforlaget, Oslo

Henriksen, J. T., (2010) *Planning, Action and Outcom, Evaluation of the Norwegian Petroleum System: A Structuration Approach to Ripple Effect Studies*, Doctoral thesis submitted to Bodø Graduate School of Business, Bodø

Henriksen og Sørnes (2012), *Analyse av samfunnsøkonomiske konsekvenser av infrastruktur i Norskehavet, Norskehavsrådets rolle*, Universitetet i Nordland/Handelshøgskolen i Bodø, Bodø/Austin

Hernes, G. et al. (1980) *Demokrati og politiske ressurser*, NOU 1908:7, Norges offentlige utredninger, Universitetsforlaget, Oslo

Håkansson, H og Ford D. (2002). *How should companies interact in business networks?* Journal of Business Research 55 (2002) 133– 139, Oslo/Bath

Isaksen, A., Karlsen, A., Sæther, B. (2008) *Innovasjoner i Norske næringer – et geografisk perspektiv*, Fagbokforlaget, Oslo

Jørgensen. T. et al. (2011), *Industriutvikling Nordland: Forutsetninger for økt bruk av naturgass til industrielle formål*, Nordland fylkeskommune, Mosjøen

Kaspersen, L. B. (1995) *Anthony Giddens: introduktion til en samfundsteoretiker* Hans Reitzels forlag, København

Kjærland, F og Solvoll, G (2008). *Statkraft på Helgeland. Dokumentasjon av samfunnsnytte*. SIB-notat 1002/2008, Handelshøgskolen i Bodø. Bodø

Kotler, P. og Blom, S. E. (1992) *Markedsføringsledelse*, Universitetsforlaget, Oslo

KRD (2000), *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune* NOU 2000:22, Kommunal og regionaldepartementet, Oslo

KRD:1, (2002), *Nye oppgaver for lokaldemokratiet - regionalt og lokalt nivå* St.meld. nr. 19 (2001-2002), Kommunal og regionaldepartementet, Oslo

KRD:2, (2002), *Vekst i hele landet. Erna Solbergs regionalpolitiske redegjørelse for stortinget, april 2002*, Kommunal og regionaldepartementet, Oslo

KRD, (2010) ”*Motmakt og regional utvikling – eit ordskifte om ei balansert og mangfaldig utvikling i heile Noreg*”, Kommunal og regionaldepartementet, Oslo

KunnskapsParken, (2010) *LEVERT! Petroleumsrelatert leverandørindustri Nord-Norge*, Bodø

KunnskapsParken, (2011) *LEVERT! Petroleumsrelatert leverandørindustri Nord-Norge*, Bodø

Lovdata: FOR 1997-06-27 nr 653: *Forskrift til lov om petroleumsvirksomhet*

Lovdata: LOV 1996-11-29 nr 72: *Lov om petroleumsvirksomhet [petroleumsloven]*.

Mariusson, Å et. al, (2010) *Regional ringvirkningsanalyse i forbindelse med oppdatering av helhetlig forvaltningsplan Barentshavet-Lofoten, Asplan Viak AS*, Stavanger

Morgan G. (1988) *Organisasjonsbilder*, Universitetsforlaget, Oslo

Nagell, T. A. (2007) *Ormen Lange; Når det umulige blir mulig*, Kom forlag, Kristiansund

NHD, (2008), *Et nyskapende og bærekraftig Norge*, St.meld. nr. 7 (2008-2008), Nærings- og handelsdepartementet, Oslo

Norconsult (2011), *Mulighetsstudien - Subsea V&M satsing i Sandnessjøen og på Helgeland*, Rapport laget på oppdrag fra Nordland fylkeskommune, Norconsult, Narvik

Nordland fylkeskommune:1, (2010) *Høring - Regional ringvirkningsanalyse i forbindelse med oppdatering av helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet-Lofoten*, Fylkesrådet, Bodø

Nordland fylkeskommune (2011), *Ringvirkningsstrategi for Nordland innen petroleum*, Fylkestingssak 078/11, Nordland fylkeskommune, Bodø

Nordland fylkeskommune (2012), *Høring - konsekvensutredning for PL218 og PL218B Aasta Hansteen*, Fylkestingssak 130/12, Nordland fylkeskommune, Bodø

OED (2002) *Utbygging, anlegg og drift av Snøhvit LNG, Tilråding fra Olje- og energidepartementet av 11. januar 2002, godkjent i statsråd samme dag.* (Regjeringen Bondevik II) St.prp. nr. 35, (2001-2002), Olje- og energidepartementet, Oslo

OED (2011) *En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten* (Petroleumsmeldingen), Meld. St. 28 (2010–2011), Olje- og energidepartementet, Oslo

Patton, M. Q (2002), *Qualitative Research & Evaluation Methods 3 Edition*, Sage Publications. Thousand Oaks, London, New Delhi

Pennsylvania Economy League of Southwestern Pennsylvania, (2008) *Economic impact of the oil and gas industry in Pennsylvania*. Pennsylvania: Pennsylvania Economy League of Southwestern Pennsylvania, LLC

Vatne (2008) i boken: Isaksen, A., Karlsen, A., Sæther, B. (2008) *Innovasjoner i Norske næringer – et geografisk perspektiv*, Fagbokforlaget, Oslo

Sørnes, J. O. (2004) *Information and communication technologies in practice: A study of advanced users in the workplace in Norway and the United States*, doctoral dissertation, Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Department of Industrial Economics and Technology Management (Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse), Trondheim

Vedlegg 1 intervjuguide:

Om respondenten

1. Navn
2. Bedrift / organisasjon
3. Rolle (beskriv)

Nasjonal petroleumsnæring

4. Hvem mener du har størst betydning for petroleumsutviklingen i Norge, (ikke ramser opp alternativer, men bruk listen som kontrollenheter om noen grupper ikke nevnes)
 - Selskap, direktorat, departement, organisasjoner, regionale aktører
 - Oljeselskap
 - Sentrale myndigheter, departement/direktorater
 - Miljøvernorganisasjoner
 - Fylkeskommune/ regionråd/kommuner
 - Næringsliv
 - Andre
5. Hvorfor mener du at disse er betydningsfulle?
 - På hvilken måte?
 - På hvilke måter? (sektorer)
6. Har dette bildet endret seg over tid slik du ser det?
7. Det tas mange beslutninger som har betydning for petroleumsnæringens utvikling, På hvilken måte mener du at disse beslutningene tas? Her tenker jeg særlig på:
 - Utbyggingsløsninger
 - ✓ Rørtraseer/LNG/ilandføring
 - Driftsorganisasjoner
 - Innkjøpsstrategier
 - Engineering
 - Bruk av baser (forsyning/personell)
 - Innhold på baser (subsea, bredde av tjenestetilbud)
 - Involvering av regionalt næringsliv
 - Grad av involvering av lokalt/regionalt politisk nivå i prosessene
8. Hvordan vil du definerer nyskaping i petroleumsnæringen?
 - Teknologisk/Samfunnsmessig
9. Vil du si at petroleumsselskap har et samfunnsansvar;
 - Hvis ja, hva mener du dette samfunnsansvaret består i?

Regional utvikling knyttet til petroleum

10. Hvem er det du mener har en rolle i fremtidig petroleumsutvikling? (i Nord-Norge?) og hvorfor?
11. Hvem bør ha innflytelse og hvorfor? Er det noen som ikke har nok innflytelse i dag?
12. Hvordan ser du bildet av aktører er? Hvilke roller oppfatter du at de ulike aktørene har/bør ha?

13. Hvilken rolle har regionale/lokale politiske aktører innen petroleumsnæringen?
- Regionråd
 - Kommuner
 - Lokale/regionale miljøvernorganisasjoner
 - Fylkeskommunen
 - ✓ Er det forskjell på fylkeskommuner?
 - ✓ Hvordan mener du Nordland fylkeskommune er i dette bildet?
14. Hvilke grep bør de regionale politiske aktørene ta for å få økt innflytelse?
- Politiske vedtak?
 - Være fokusert på det mulighetsrommet lover og forskrifter gir?
 - Være aktive i prosesser med kunnskap og argumentasjon
 - ✓ Hvilke prosesser?
 - ✓ Hvordan kan en komme tidlig inn i prosessene?
 - ✓ Politisk eller administrativ involvering?
 - ✓ Hvilken kompetanse bør f.eks fylkeskommunen ha for å bli reell deltager i prosessene?
 - Hva er viktigst
 - ✓ Hvorfor?
15. Hvilken rolle tror du Nordland har innenfor petroleumsnæringen om 15 år?
- Hvordan kommer vi dit?
16. Hvordan vil situasjonen være i Nord-Norge som helhet? Hvilken rolle vil fylkene i Midt-Norge ha?
- Hvordan kommer vi dit?

Avslutning

17. Kan jeg kontakt deg igjen om det er noen utfyllende opplysninger jeg trenger? Hvordan vil du at jeg kan kontakte deg?
18. Er det noe du mener vi ikke har snakket om, som du mener er viktig i forhold til de temaene vi har vært gjennom?

Vedlegg 2 Noen utelatte sitater

Respondent VI om forskjellen mellom Norge og Russland:

Det var ganske klargjørende å få være tilstede på et seminar i Murmansk i fjor høst mellom fiskerinæringen og oljenæringen i Russland. I Norge skapes resultatene i en dialog mellom ulike samfunnsparter, det er der vi klarer å få løsninger som både er gode miljømessig, industrielt, økonomisk og industrielt for landet. Dette i motsetning til Russland, der fiskerinæringen føler seg fullstendig overkjørt. De blir nesten ikke spurt og får beskjed om hvordan det skal være.”

Respondent VII om industri basert på gass:

”Når du diskuterer rør eller LNG i nord betyr det ikke noe når det gjelder å få gassbasert industri på land. For industrien er gasspris det viktigste. Forskjellen på LNG og rørløsninger er helt åpenbart at LNG-løsninger gir mer lokale ringvirkninger enn rørløsninger, fordi en LNG-fabrikk er en mye mer arbeidskrevende og en investeringsmessig tung sak. (...)

I utgangspunktet ligger det veldig mye verdiskaping i baser og eksportløsninger, vi kan se på Nyhamna. Det er veldig store lokale ringvirkninger i den eksportbasen, men dette er en kompressorstasjon. Det er ikke noe annet!

Petrokjemisk industri er noe helt annet, vi kan godt si det sånn at på Nyhamna, i Ormen Lange er det investert på land der 20 milliarder. Investeringer i et eksportanlegg når en tenker på arbeidsplasser, gir Tjeldbergodden med en brøkdeler av investeringene like mange arbeidsplasser, fordi Tjeldbergodden er et petrokjemisk anlegg hvor gassen tredobler sin verdi når du har laget metanol av den.

Vi har hatt et politisk ønske som har vart i 10-12 år, om at man skulle øke den innenlandske bruken av gass fra 1 til 10 %. Dersom en tenker på hva det betyr, så eksporterer vi for tiden ca. 100 bcm (milliarder kubikk meter). 1 % er da 1 bcm. Dersom en skulle øke det til 10, så er hver av de prosentene omregnet til elektrisk energi ca 100 twh. Den norske vannkraft-produksjonen er samlet i et normalt nedbørsår 125 twh. Dette betyr at hver prosent en putter inn i energimarkedet i Norge, vil det slå ut all vannkraft. Dette viser hvor urealistisk det er å få et stort gassforbruk i Norge i energisektoren. Dette fordi vi har en befolkning som er på størrelsen med St. Petersburg by. Så dersom vi skal ha stor bruk av naturgass i Norge og verdiskapning av den, så er det å bruke naturgassen som råstoff for å lage produkter av den som vi ikke nødvendigvis skal bruke i Norge løsningen.

Av den ene prosenten vi bruker innenlandsk er 70 % på Tjelbergodden. De 0,3 % som er igjen brukes i alle LNG anlegg, alle ferger, sykehus etc. Dette er småtterier i den store sammenhengen.”

Respondent III, endringer som følge av blant annet utenrikspolitikk:

Et eksempel på dette er at en rød/grønn regjering med SV med store ambisjoner i miljøpolitikken går inn for å bygge gasskraftverk på Mongstad. Dette er et resultat av utenrikspolitikk, fordi det er viktig for nasjonen å sikre at vi har nok kraft til å utvinne Troll-Gassen. At dette ble løst er egentlig helt uforståelig for de som har fulgt norsk miljøpolitikk. Norge vil være en god stabil og forutsigbar leverandør til det europeiske energimarkedet. Dette har mye med Norges maktposisjon internasjonalt. Norge er en stormakt innen energi.